

Csokonai Vitéz Mihály: Az estve

A napnak hanyatlik tündöklő hintaja,
Nytva várja a szép enyészet ajtaja.
Haldokló sűgári halavánnyá léznek,
Pirúlt horizonunk alatt elenyésznek.
Az aranyos felhők tetején lefestve
Mosolyog a híves szárnyon járó estve;
Melynek új balzsammal bízató harmatja
Cseppecskéit a nyílt rózsákba hullatja.
A madarkák meghült fészkeknek szélein
Szunnyadnak búcsúzó nótájok rendjein.
A kis filemile míg magát kisírta,
Szomorún hangicsált fészken a pacsirta.
A vadak, farkasok ülnek szenderedve,
Barlangjában belől bömböl a mord medve. -

Ah, ti csendes szellők fúvallati, jertek,
Jertek füleimbe, ti édes koncertek;
Mártsátok örömbé szomorú lelkemet;
A ti nyájasságtok minden bút eltemet.
Lengjete, óh kellő zefirek, lengjete,
Lankadt kebelembé életet öntsetek!
Mit érzek? ...míg szólok, egy kis nyájas szellet
Rám gyengén mennyei illatot lehellett.
Suhogó szárnyával a fák árnyékinál
Egy fűszerszámozott theátrumot csinál,
Melybe a gráciák örömmel repülnek,
A gyönyörűségnek lágy karjain ülnek;
Hol a csendes berek barna rajzolatja
Magát a hold rezgő fényénél ingatja.
Egyszóval, e vidám melancholiának
Kies szállásai örömbé nyílnak.

Késsél még, setét éj, komor óráiddal,
Ne fedd bé kedvemet hideg szárnyaiddal:
Úgyis e világba semmi részem nincsen,
Mely bágyadt lelkemre megnyugovást hintsen;
Mikor a világnak lármáját sokallom,
Kevélynek, fősvénynek csörtetését hallom,
Mikor az emberek körültem zsibongnak,
S kényektől részegen egymásra tolongnak.

Bódult emberi nem, hát szabad létedre
Mért vertél zárbékót tulajdon kezedre?
Tiéd volt ez a föld, tiéd volt egészen,
Melyből most a kevély s fősvény dézmát vészen.
Mért szabtál hát határt önfiaid között;
Ládd-é már egymástól mind megkülönbözött.
Az enyim, a tied mennyi lármát szüle,
Miolta a miénk nevezet elüle.
Hajdan a termő föld, míg birtokká nem vált,

Per és lárma nélkül annyi embert táplált,
S többet: mert még akkor a had és veszettség
Mérgétől nem veszett annyi sok nemzetség.
Nem volt még koldúsa akkor a törvénynek,
Nem született senki gazdagnak, szegénynek.
Az igazságtévő határkő és halom,
A másét bántani nem hagyó tilalom
Nem adott még okot annyi sok lármára,
Mert az elégség volt mindennek határa.
Nem állott volt még ki a kevély uraság,
Hogy törvényt hallgasson tőle a szolgaság;
S rozskenyérhéjből is karácsonyja legyen,
Hogy az úr tortátát s pástétomot egyen.
Nem bírta még a király húsz, harminc milliót,
Nem csikart ki tőlük dézmát és porciót,
Melyből boldogokká tudja őket tenni,
Azaz tonkin fészket legyen miből venni.
Nem bújt el a fősvény több embertársától,
Hogy ment legyen pénze a haramiától,
Akit tán tolvajjá a tolvaj világ tett,
Mert gonosz erkölccsel senki sem született.
Nem is csuda, mert már a rétek árkolva,
És a mezők körül vagynak barázdolva;
Az erdők tilalmas korlát közt állanak,
Hogy benne az urak vadjai lakjanak;
A vizek a szegény emberekre nézve
Tőlök munkált fákkal el vagynak pécézve.
Te vagy még egyedül, óh arany holdvilág,
Melyet árendába nem ad még a világ.
Te vagy még, éltető levegő! amelyen
Indzsenéri duktus nem járt semmi helyen.
Téged még, óh legszebb hangú szimfónia,
Ingyen is hallgathat minden emberfia:
S titeket, óh édes erdei hangzások,
Hallhatnak a szegény pásztorok s munkások:
Mikor a mesterség gyáva hangjainál
A kényes nagyvilág fárasztó bált csinál.
Óh, áldott természet! óh csak te vagy nekem
Az a tetőled nyert birtokom s vidékem,
Melynek én örökös földesura lettem,
Mihelyt teáltalad embernek születtem.

=====

Berzsenyi Dániel: Fohászkodás

Isten! kit a bölcs lángesze fel nem ér,
Csak titkon érző lelke ohajtva sejt:
Léted világít, mint az égő
Nap, de szemünk bele nem tekinthet.

A legmagasb menny s aether Uránjai,
Mellyek körülted rendre keringenek,
A láthatatlan férgek: a te
Bölcs kezeid remekelt csudái.

Te hoztad e nagy Minden ezer nemét
A semmiségből, a te szemöldököd
Ronthat s teremthet száz világot,
S a nagy idők folyamit kiméri.

Téged dicsóít a Zenith és Nadír.
A szélveszek bús harca, az égi láng
Villáma, harmatcsepp, virágszál
Hirdeti nagy kezed alkotásit.

Buzgón leomlom színed előtt, Dicső!
Majdan, ha lelkem záraiból kikél,
S hozzád közelb járulhat, akkor
Ami után eped, ott eléri.

Addig letörlöm könnyeimet, s megyek
Rendeltetésem pályafutásain,
A jobb s nemesb lelkeknek útján,
Merre erőm s inaim vihetnek.

Bizton tekintem mély sirom éjjelét!
Zordon, de oh nem, nem lehet az gonosz,
Mert a te munkád; ott is elszórt
Csontjaimat kezeid takarják.

[1807-1808 körül. Végleges formája: 1810]

=====

Kölcsey Ferenc: Zrínyi második éneke

Te lásd meg, ó sors, szenvedő hazámat,
Vérvérrel ázva nyög feléd!
Mert kánya, kígyó, féreg egyre támad,
És marja, rágja kebelét.
A méreg ég, és ömlik mély sebére,
S ő védtelen küzd egyedül,
Hatalmas, ó légy gyámja, légy vezére,
Vagy itt az óra, s végveszélybe dül!

Áldást adék, sok magzatot honodnak,
Mellén kiket táplál vala;
S másokra vársz, hogy érte vívni fognak?
Önnépe nem lesz védőfala?
Szív, lélek el van vesztegetve rátok;
Szent harcra nyitva várt az út,
S ti védőfalat körül nem vonátok;
Ő gyáva fajt szült, s érte sírba jut.

De szánjad, ó sors, szenvedő hazámat!
Te rendelél áldást neki:
S a vad csoport, mely rá dühödve támad,
Kiket nevelt, öngyermeki.
Tapsd el a fajt, rút szennyét nememnek;
S míg hamvokon majd átok ül,
Ah tartsd meg őt, a hűv anyát, teremnek
Tán jobb fiak, s védvén állják körül.

Törvényem él. Hazád őrcsillagzatja
Szülőtti bűnein leszáll;
Szelíd sugárit többé nem nyugtatja
Az ősz apák sírhalminál.
És más hon áll a négy folyam partjára,
Más szózat és más keblű nép;
S szebb arcot ölt e föld kies határa,
Hogy kedvre gyúl, ki bájkörébe lép.

Vörösmarty Mihály: A Guttenberg-albumba

Majd ha kifárad az éj s hazug álmok papjai szűnnek

S a kitörő napfény nem terem áltudományt;

Majd ha kihull a kard az erőszak durva kezéből

S a szent béke korát nem cudarítja gyilok;

Majd ha baromból s ördögből a népszaroló dús

S a nyomorú pór nép emberiségre javúl;

Majd ha világosság terjed ki keletre nyugatról

És áldozni tudó szív nemesíti az észet;

Majd ha tanácsot tart a föld népsége magával

És eget ostromló hangokon összekiált,

S a zajból egy szó válik ki dörögve: "igazság!"

S e rég várt követét végre leküldi az ég:

Az lesz csak méltó diadal számodra, nevedhez

Méltó emlékjelt akkoron ád a világ.

1839. szeptember 5. előtt

=====

Vörösmarty Mihály: Az emberek

1

Hallgassatok, ne szóljon a dal,
Most a világ beszél,
S megfagynak forró szárnyaikkal
A zápor és a szél,
Könyzápor, melyet bánat hajt,
Szél, melyet emberszív sohajt.
Hiába minden: szellem, bűn, erény;
Nincsen remény!

2

Hallátok a mesét: a népnek
Atyái voltak,
S amint atyáik vétkezének,
Ők úgy hullottanak:
A megmaradt nép fölsüvölt:
Törvényt! s a törvény újra ölt.
Bukott a jó, tombolt a gaz merény:
Nincsen remény!

3

És jöttek a dicsők, hatalmas
Lábok törvény felett.
Volt munka: pusztított a vas!
S az ember kérkedett.
S midőn dicsői vesztenek,
Bújában egymást marta meg.
S a hír? villám az inség éjjelén:
Nincsen remény!

4

És hosszú béke van s az ember
Rémítő szapora,
Talán hogy a dögvésznek egyszer
Dicsőbb legyen tora:
Sovár szemmel néz ég felé,
Mert hajh a föld! az nem övé,
Neki a föld még sírnak is kemény:
Nincsen remény!

5

Mi dús a föld, s emberkezek még
Dúsabbá teszik azt,
És mégis szerte dúl az inség
S rút szolgaság nyomaszt.
Így kell-e lenni? vagy ha nem,
Mért oly idős e gyötrem?
Mi a kevés? erő vagy az erény?
Nincsen remény!

6

Istentelen frígy van közötted,
Ész és rossz akarat!
A butaság dühét növeszted,
Hogy lázítson hadat.
S állat vagy ördög, düh vagy ész,
Bármelyik győz, az ember vész:
Ez örült sár, ez istenarcu lény!
Nincsen remény!

7

Az ember fáj a földnek; oly sok
Harc - s békeév után
A testvérgyűlölési átok
Virágzik homlokán;
S midőn azt hinnők, hogy tanul,
Nagyobb bünt forral álnokúl.
Az emberfaj sárkányfog-vetemény:
Nincsen remény! nincsen remény!

1846. május előtt

Vörösmarty Mihály: A vén cigány

Húzd rá cigány, megittad az árát,
Ne lógasd a lábadat hiába;
Mit ér a gond kenyéren és vizen,
Tölts hozzá bort a rideg kupába.
Mindig így volt e világi élet,
Egyszer fázott, másszor lánggal égett;
Húzd, ki tudja meddig húzhatod,
Mikor lesz a nyűtt vonóbul bot,
Sziv és pohár tele búval, borral,
Húzd rá cigány, ne gondolj a gonddal.

Véred forrjon mint az örvény árja,
Rendüljön meg a velő agyadban,
Szemed égjen mint az üstökös láng,
Húrod zengjen vérszél szilajabban,
És keményen mint a jég verése,
Odalett az emberek vetése.
Húzd, ki tudja meddig húzhatod,
Mikor lesz a nyűtt vonóbul bot,
Sziv és pohár tele búval, borral,
Húzd rá cigány, ne gondolj a gonddal.

Tanulj dalt a zengő zivatartól,
Mint nyög, ordít, jajgat, sír és bömböl,
Fákat tép ki és hajókat tördel,
Életet fojt, vadat és embert öl;
Háború van most a nagy világban,
Isten sírja reszket a szent honban.
Húzd, ki tudja meddig húzhatod,
Mikor lesz a nyűtt vonóbul bot,
Sziv és pohár tele búval, borral,
Húzd rá cigány, ne gondolj a gonddal.

Kié volt ez elfojtott sohajtás,
Mi üvölt, sír e vad rohanatban,
Ki dörömböl az ég boltozatján,
Mi zokog mint malom a pokolban,
Hulló angyal, tört szív, örült lélek,
Vert hadak vagy vakmerő remények?
Húzd, ki tudja meddig húzhatod,
Mikor lesz a nyűtt vonóbul bot,
Sziv és pohár tele búval, borral,
Húzd rá cigány, ne gondolj a gonddal.

Mintha újra hallanók a pusztán
A lázadt ember vad keserveit,

Gyilkos testvér botja zuhanását,
S az első árvák sirbeszédeit,
A keselynek szárnya csattogását,
Prometheusz halhatatlan kínját.
Húzd, ki tudja meddig húzhatod,
Mikor lesz a nyűtt vonóbul bot:
Sziv és pohár tele búval, borral,
Húzd rá cigány, ne gondolj a gonddal.

A vak csillag, ez a nyomoru föld
Hadd forogjon keserű levében,
S annyi bűn, szenny s ábrándok dühétől
Tisztuljon meg a vihar hevében,
És hadd jöjjön el Noé bárkája,
Mely egy uj világot zár magába.
Húzd, ki tudja meddig húzhatod,
Mikor lesz a nyűtt vonóbul bot:
Sziv és pohár tele búval, borral,
Húzd rá cigány, ne gondolj a gonddal.

Húzd, de mégse, - hagyj békét a húrnak,
Lesz még egyszer ünnep a világon,
Majd ha elfárad a vész haragja,
S a viszály elvérzik a csatákon,
Akkor húzd meg újra lelkesedve,
Isteneknek teljék benne kedve.
Akkor vedd fel újra a vonót,
És derüljön zordon homlokod,
Szűd teljék meg az öröm borával,
Húzd, s ne gondolj a világ gondjával.

1854. július - augusztus (?)

Petőfi Sándor: Én

A világ az isten kertje;
Gyom s virág vagytok ti benne,
Emberek!
Én a kertnek egy kis magja,
De az úr ha pártom fogja:
Benne gyom tán nem leszek.

Tiszta e kebelnek mélye;
Égi kéz lövelt beléje
Lángokat.
És a lángok szűzen égnek
Szent oltárúl az erénynek
El nem romlott szív alatt.

Nem építetek sors kegyére,
Tűrök, mit fejemre mére,
Jót, roszt;
Mit ma ád, elvész holnap;
Majd megadja, amit elkap;
Jellemképe: változat.

Mint a róna, hol születtem,
Lelkem útja tetteimben
Egyenes!
Szavaimmal egy az érzet,
Célra jutni álbeszédet
Tétovázva nem keres.

És az ég szivem földébe,
Drága fátat ülteté be,
Szerelem!
Koszorúba fűzöm ágít,
Koszorúm szerény virágít
A hazának szentelem.

Kecskemét, 1843. március

=====

Petőfi Sándor: Az apostol

1

Sötét a város, ráfeküdt az éj.
Más tájakon kalandoz a hold,
S a csillagok behunyták
Arany szemeiket.
Olyan fekete a világ,
Mint a kibérlett lelkiismeret.

Egyetlenegy kicsiny fény
Csillámlik ott fönna a magasban
Bágyadtan s haldokolva,
Mint a beteg merengőnek szeme,
Mint a végső remény.

Padlásszobának halvány mécse az.
Ki virraszt ott e mécs világa mellett?
Ki virraszt ott fönna a magasban?
Két testvér: a nyomor és az erény!

Nagy itt, nagy itten a nyomor,
Alig hogy elfér e kicsiny szobában.
Kicsiny szobácska, mint a fecskefészek,
S a fecskefészeknél nem díszesebb.
Kietlen, pusztá mind a négy fal,
Azaz hogy pusztá volna, ha
Ki nem cifrázta volna a penész,
S csikosra nem festette volna az
Eső, mely a padláson át befoly...
Aláhuzódik az
Eső vastag nyoma,
Mint gazdagok lakában
A csengetyűzsinor.

A lég olyan nyomasztó
A sóhajoktól s a penész szagától!
A nagy urak kutyái tán,
Amelyek jobb tanyához szoktanak,
Eldöglenének e helyen.

Fenyőfaágy, fenyőfaasztal,
Mely a zsidvásáron sem kelne el,
Az ágy lábánál egy vén szalmazsák
S az asztal mellett egy pár szalmaszék
S az ágy fejénél egy szuette láda,
Ez a szobának minden bútora.

Kik laknak itten?
A lámpa fáradt pislogása mellett
Küzd a homály és fény... az alakok
Mint álmokképek el vannak mosódva
S a félsötétben félig rémlenek.

A mécs világa csalja a szemet?
Vagy e földél alatt lakók mind
Oly halványak valóban,
Oly kísértetszerűek?
Szegény család, szegény család!

Az ágy fejénél ül a ládán
Csecsemőjével az anya.
Boldogtalan kis csecsemő!
Rekedt nyögéssel szíja, szívogatja
Anyjának száraz emlejét,
S hiába szíja.
Az asszony elgondolkodik,
S fájók lehetnek gondolatjai,
Mert mint megolvadt hó a házereszről
Sűrűn omolnak könnyei,
Omolnak végig arcán
A kisdud orcájára le...
Vagy tán nem is gondolkodik,
Csak megszokásból, öntudatlanul
Szakadnak a könnyek szeméből,
Mint a sziklából a patak?

Idősebb gyermeke,
Istennek hála, alszik
(Vagy csak alunni látszik?)
A fal mellett a nyoszolyán,
Mely földve durva lepedővel,
Amely alól kikandikál a szalma.
Aludj, kicsiny fiú, aludj,
S álmodj aszott kezvedbe kenyeret,
S álmod királyi lesz!

Egy ifju férfi, a családapa,
Az asztalnál sötét homlokkal ül...
Tán e homlokrul árad a ború,
Mely a szobát betölti?
E homlok egy egész könyv, amibe
A földnek minden gondja van beírva;
E homlok egy kép, melyre miljom élet
Insége és fájdalma van lefestve.
De ott alatta a sötét homloknak
Két fényes szem lobog,

Mint két bolyongó üstökös,
Mely nem fél senkitől,
S melytől mindenki fél.
Tekintete
Mindig messzebb, mindig magasabbra száll,
Mig elvesz ott a végtelenben,
Mint a felhők között a sas!

2

Csendes kívül a nagyvilág,
Csendes belül a kis szoba,
Csak néha sóhajt kinn az őszi szél,
Csak néha sóhajt ott benn az anya.

A kisfiú halkán fölül az ágyon,
Falhoz támasztva bágyadt tagjait,
S rimánkodólag, mintha temető
Földéből jőne a hang, így susog:
"Apám, ehethém!
Erőködöm, hogy elaludjam,
Erőködöm, de el nem alhatom;
Apám, az éhség fáj, adj kenyeret,
Vagy csak mutasd meg, az is jólesik."

"Várj holnapig, kedves kicsiny fiam,
Várj holnapig, holnap kapsz kenyeret,
Kakastejjel sültöt fehér cipót."

"Inkább ma száraz barna kenyeret,
Mint holnap lágy fehér cipót, apám,
Mert holnapig meghalhatok,
Meg is halok, tudom...
Olyan sokáig nem jön az a holnap.
Mióta mondod azt a holnapot,
S mindig ma van, mindig csak éhezem!
Vajon ha meghalunk, apám,
Ha sírba tesznek, éhezünk-e ottan?"

"Nem, gyermekem,
Ha meghalunk, többé nem éhezünk."

"Ugy én ohajtom a halált, apám,
Kérlek, szerezz nekem koporsót,
Egy kis fehér koporsót,
Olyan fehérret, mint anyámnak arca,
Vitess a temetőbe
És tégy a föld alá...
A holtak olyan boldogok,
Mert nem éheznek ők!"

Ki mondja ártatlannak
A gyermeket?
Hol a tör, hol van a kard, amely
Irtóztatóbb, gyötrelmesebb
Sebet vón képes ejteni,
Mint apja szívén ejtett
E gyermek ajaka?
Szegény apa!
Tartóztatá magát,
De könnye hirtelen kicsordult,
S ő arcához kapott
S azt megtörölte reszkető kezével,
Azt gondolá, hogy meghasadt szivéből
Feccsent reá a vér!

Ő a panaszhoz nem szokott, de most
Kitört belőle ellenállhatatlanul:
"Oh ég, isten! mivégre alkotál?
Miért nem hagytál ott a semmiségben,
Amelybe lelkem testem visszavágy?
Vagy embernek miért teremtél
És mért adál családot,
Ha már azt nem táplálhatom
Saját véremmel, mint a pelikán?...
De állj meg ajkamon, szó,
Az isten tudja, mit cselekszik,
Magas tervébe nem lát a vak ember,
S kérdőre vonnunk őtet nem szabad.
Ráküld a tengerre engem,
Lelkembe tette az iránytűt,
Amerre ez vezet, megyek. -
Nesze, fiam, nesze
E kis darab kenyér, egyél,
Edd jóízűn, ez a végső darab,
Holnapra szántam s ha most megeszed,
A jó ég tudja, holnap mit eszel."

Mohó örömmel
Kapott a kisfiú utána,
Az ágyra visszaguggolt,
S oly jóízűen falatozta
Az istenadta száraz kenyeret,
Hogy csillogott belé szeme,
Mint két szerelmes szentjánosbogár;
S midőn a végső falatot
Lenyelte, ráborúlt az álom,
Mint völgyre a napalkonyat köde,
S lehajtá a párnára kis fejét,
S aludt, és álmodott mosolygó arccal...

Vajon mit álmodott, miről?
Koporsóról-e vagy kenyérről?

Álomba sírdogálta
Magát az anya is,
A másik mellé tette kisdédét,
Karjával mind a kettőt átölelte
S a nyoszolyának szélén úgy aludt.

A férfi fölkelt asztalától,
Az ágyhoz lépdéglét lábujjhegyen,
Megállt előtte összefont karokkal
És elgondolkodék:

"Végtére boldogok
Vagytok, szeretteim!
Az életet nem érzitek,
Levette vállaitokról az álom
E nagy súlyt, mit napestig hordotok,
Szegény, szegény szeretteim.
Én istenem, hát jobban szereti
Az álom őket, mint én szeretem, hogy
Ez teszi őket boldogokká,
Amiké én nem tehetem?
De hisz mindegy, elég hogy boldogok...
Aludjatok, kedveseim,
Aludjatok, jó éjszakát."

Megcsókolá a három alvót,
Szenháromságát családéletének,
Áldásadólag terjeszté fölējök
Kezét (hogy e kéz mást nem adhatott
Nekik, mint pusztá áldást!)
S helyére visszaballagott.
Még egy szelíd tekintetet
Vetett a népes nyoszolyára.
Egy oly szelíd, édes tekintetet,
Melytől az alvók álmaikban
Rózsák és angyalok között mulattak,
Aztán kinézett ablakán,
Beléje nézett a sötétbe,
Nézett beléje oly merően, mintha
Azt föl akarta volna gyujtani
Éjszalfényével lángoló szemének.

3

Hol járhat e virasztó férfi lelke?
Minő utat választott s kit keres?
Ott fönn bolyong azon magasban,

Hová csak örültek s félistenek
Merészlenek s birnak fölszállani!

Ledobta a ház és nap gondjait, mint
Tojása héját a madár,
Kikelt s röpül.
Az ember meghalt benne s él a polgár.
Ki a családé volt elébb,
Most a világé;
Ki három embert ölelt az imént,
Most milliókat ölel át.

Ott fönns csattognak lelke szárnyai,
Honnét a föld olyan parányinak
Látszik, mint a megégett
Papír hamván a szikra.
Sebes röptében ahogy elsuhant
Egy-egy csillagnál, ez megreszketett
A gyertyalángként, melyre ráleheltek.

Röpült, röpült.
Miljom s miljom mérföldnyire
Van egyik égitest a másikatól,
S azok mögötte mégis
Oly hirtelen maradtak el,
Mint vágató lovas mögött
Sűrű erdőben a fák.

S midőn immár fölül volt
A csillagoknak milliárdjain,
Elért... elért...
A mindenség végére tán?
Nem... a mindenség közepére!
S ott volt előtte,
Ki kormányozza a világokat
Pillantatával,
Kinek valója fény,
S kinek szeméből minden szikra egy nap,
Mit földek s holdak forognak körül.

És szólt a lélek, az
Ős-szellem fényében fürödve,
Miként a hattyu fürdik
A tónak átlátszó vizében:
"Isten, légy üdvöz, légy imádva!
Fölszállott hozzád egyik porszeded, hogy
Előtted leboruljon,
S elmondja: hű fiad vagyok, atyám!
Kemény pályára útasítál,
De én nem zúgolódom,

Sőt áldalak, mert azt mutatja ez, hogy
Szeretsz, hogy én választottad vagyok.
A föld lakói elfajultanak,
Eltértek tőled, rabszolgák levének...
Rabszolgaság, ez a bűnök szülője,
A többi ennek apró gyermeke.
Ember hajol meg emberek előtt!
Ki embertársának fejet hajt,
Az, isten, tégedet csufol!
Meg vagy csufolva, isten, ott a földön,
De ez örökké nem maradhat így,
Dicsőségednek helyreállni kell.
Egy éltet adtál énnekem, atyám,
S én azt szolgálatodra szentelem.
Mi lesz a díj? vagy lesz-e díjam,
Nem kérdezem;
A legroszabb rabszolga is kész
Fáradni, hogyha megfizetnek érte.
Én díjkivánatot, díj reménye nélkül
Fáradtam eddig, s fáradok tovább is.
De lesz jutalmam, s nagy jutalmam lesz
Azt látni majd, hogy embertársaim
Rabokból újra emberek levének,
Mert én őket, bár vétkesek,
Vétkökben is fölötte szeretem.
Adj, isten, adj fényt és erőt nekem,
Hogy munkálhassak embertársimért!"

Igy szólt a lélek,
És visszaszállott a nagy égből
A földre a kicsiny szobába,
Hol elzsibbadva várta őt a test.

A férfiú fölrezzene,
Hideg futott át tagjain,
Veríték folyt le homlokán...
Nem tudta, ébren volt-e eddig,
Vagy álmodott?...
Ébren volt, mert elálmosodni kezdett,
Nehéz pilláin űlt az álom.
Fölszedte fáradt tagjait,
És vánszorogva vitte
A földön fekvő szalmazsákra.
Ki fönny az égben járt imént,
Ottan hever most durva szalmazsákon!
Mig a világ hóhérai
Selyempárnákon nyugszanak,
Ő, a világnak jótévője,
Darócon hentereg.

De íme végsőt lobban a mécs,
Kialszik bágyadt élete,

*

S kívül az éj mindegyre oszlik,
Mint a tovább-tovább adott titok,
S a hajnal, a vidám kertészleány,
Rózsákat szór a ház kis ablakára
S rideg falára a szobának,
S a fölkelő nap legelső sugára
Az alvó férfi homlokára száll,
Miként egy arany koszorú, miként egy
Fényes meleg csók isten ajakáru!

4

Ki vagy, csodálatos teremtmény,
Ki vagy te, férfiú?
Lelked ruhája
Csillagsugárból szőtt fényes palást,
És testedet
Kopott rongyok fedik.
Családod éhes, éhes vagy magad,
S vasárnapod van,
Ha lány kenyér kerül véletlenül
Abrosz nélküli asztalodra,
S mit a tiédnek s magadnak
Nem bírsz megszerezni,
A nagyvilágot
Törekszel boldogítani.
Az égbe van szabad bejáratod,
S ha úri ház előtt kopognál,
Az ajtót bézárnák előtted;
Az istennel társalkodol,
S ha nagyurat szólítanál meg,
Nem állna szóba véled.
Az embereknek
Egy része szent apostolnak nevez,
A másik rész pedig
Szentségtelen gonosztevőnek.
Ki vagy? kitől van származásod?
Büszkén neveznek-e szülőid
Fioknak, vagy szégyenre gyúlad arcok
Nevednek hallatára?
Min születél? ponyván vagy bársonyon?
Elmondjam a történetet,
E férfi életét?
Elmondom azt... ha festeném,
Ugy festeném le, mint egy patakot,

Mely ismeretlen sziklából fakad, mely
Sötét szük völgyön tör keresztül,
Hol károgó hollók tanyáznak,
Minden nyomon egy kőbe botlik,
S örök fájdalmat nyögnek habjai.

5

Az óra nyelve éjfélt hirdetett.
Kegyetlen téli éj vala,
A téli éjszakák két zsarnoka
Uralkodott:
A hideg és sötétség.
Födél alatt volt a világ,
Ki is kísértene az istent
Ilyenkor szabad ég alatt?
Az utcák, melyeken nem régiben
Tolongva járt az embersokaság,
Üres-puszták voltak, mint a meder,
Melyből kiszáradt a folyó... a
Népetlen utcákon csak egy
Őrült bolyongott,
A fergeteg.
Nyargalt az utcákon keresztül,
Mikéntha ördög ülne hátán,
És lángsarkantyút verne oldalába.
A háztetőkre ugrott föl dühében.
És besüvített a kéményeken.
Tovább rohant s teli torokkal
Ordítózott belé a
Vak éj siket fülébe.
Aztán a fellegekbe markolt,
Rongyokra tépte éles körmivel,
S reszkettek a megrémült csillagok,
S a felhődarabok között
Idébb-odább hömpölyge a hold,
Mint a holt ember a hullámokon.
Egy pillantás alatt
Lélekzetével ismét
A felhőket tömegbe fujta,
És a magasból lecsapott a földre,
Mint prédájára a rablómadár,
Egy ablak tábláját ragadta meg,
Megrázta és sarkábul kifeszíté,
S midőn mély álmokból a bennlakók
Sikoltva fölriadtak,
Elvágatott ő rémesen kacagva.

Népetlen a város... ki járna ily
Időben kinn?... és mégis, mégis ott egy

Élő alak... vagy kísértet talán?
Járása olyan kísértetszerű.
Errébb jön, errébb, már látszik, hogy asszony,
De a sötétség titka, hogy
Koldusnő-e vagy úri hölgy?
Körültékint lefelkedőleg,
Amott a bérkocsit pillantja meg,
Tolvajléptekkel hozzásompolyog.
A kocsis alszik a bakon,
Halkan kinyitj' a hintó ajtaját,
És lop talán? ellenkezőleg,
Belétesz valamit, becsukj' az ajtót,
S elillan, mint a gondolat.

Nyílt nemsokára a kapu,
Kijött egy asszonyság s egy úr,
Beülnek a hintóba, a kocsis
Indítja lovait, rohan...
Ott benn nyögés, aztán sikoltás...
Az asszonyság sikolta föl,
Mert lábánál egy kisgyermek nyögött.

Elérte a hintó a célt,
Az úr s az asszonyság kiszáll,
S az asszony így szól a kocsishoz:
"Nesze a díj, fiú,
S itt benn kocsidban a borraivaló,
Egy szép kis gyermekecske,
Viseld gondját, mert isten adománya."
Igy szólt az asszony s ment az úri pár.

Szegény kisdéd te ott a kocsiban!
Miért kutyának nem születnél?
Ottan lett vón neveltetésed
Ez asszonyság ölében,
Eltáplált volna gyöngédgondosan;
De mert ember lettél és nem kutya,
Az isten tudja, milyen sorsra jutsz!

A bérkocsis fülét, fejét vakarta,
S imádkozott-e vagy káromkodott,
Nem tudni, csak hogy morgott valamit.
Az istenáldás nem tetszett neki.
Gondolkodék, mit tégyen e kölyökkel?
Ha elviszi haza,
Otthon a gazda majd fejéhez vágja,
S kidobj' az ajtón mindkettőjüket.
Nagy mérgesen csap a lovak közé,
És hajt keservesen.

A külvárosban egy szurtos lebujban
Mulatnak még, a lámpafénytől
Piroslik ím az ablak,
Mint az iszákos ember orra.
A bérkocsisnak sem kellett egyéb,
Az istenáldást odatette szépen
A kocsmá küszöbére, s ment.

Alighogy elhordá magát,
Jó éjszakát mond ott benn társinak
Egy részeg cimbora,
S amint kilép a küszöbön,
Olyat botlik, hogy képpel
Barázdát húz a megfagyott havon.
Teremtettéz a tisztos férfiú,
Hogy méltósága ilyen póruul járt.
"Az a küszöb nőtt tennap óta,"
Ugymond, "tennap nem volt ilyen magas,
Ha ily magas lett volna, tennap is
Meg kellett volna botlanom,
De én tennap meg nem botoltam,
Pedig nem ittam kevesebbet, mint ma,
Mert én rendes pontos vagyok,
Mindennap egyformán iszom."

Igy dörmögött, és föltápászkodék,
S indult és folytatá a dörmögést:
"Hiába is beszéltek, mert az a
Küszöb nagyobb, mint tennap volt, nagyobb;
Már ettül el nem állok, nem bizony,
Hisz mekkorát emeltem lábamon!
S mégis hogy jártam, szégyen és gyalázat.
Az a küszöb megnőtt, igen...
Vagy tán követ tett oda valaki?
Az meglehet, mert hej rossz a világ,
A gáncsolódást szörnyen szereti.
Rossz emberek, rossz emberek,
Követ gördítnek lábaim alá,
S lábam vakságát orrom bánja meg.
Csak az vigasztal, hogy a többi is,
Ha majd kijő, rajt átbukik.
Kedvem vón ottan lesbe állani,
És nézni, mint potyognak el,
Mikor kilépnek, hehehe...
De mit beszélsz, vén ember, mit beszélsz?
Hát illik ez,
Illik hozzád ily káröröm?
Nem, ez nem illik, s én ezennel
Azzal javítom meg magam,
Hogy visszamék, és elhajítom

Az ajtó mellől a követ.
Tolvaj vagyok, s szükségnek esetén
Rabló is, és ha rákerül a sor,
Az embert főbe kollintom, de azt,
Hogy orrát így beverje,
Azt el nem birná lelk'isméretem."

És visszaballagott a jó öreg,
Hogy elhajítsa a gonosz követ.
Utána nyúl... csóválja... hah,
Milyen visítás!

Meghökken a vén ember és
Tünődve ekkép szól magában:
"A mennydörgős mennykőbe is,
Ilyen kő még nem volt kezemben,
Olyan puha s azonfölül sikít is!
Sikító kő, ez furcsa egy kicsit.
Nézzük csak itt az ablaknál... hohó,
Hisz ez gyerek, valóságos gyerek.
Jó estét, kis öcsém
Vagy kis hugom... nem is tudom, mi vagy?
Hogy a manóba jutottál ide?
Megszöktél úgy szüleidtől,
Te kis gonosztevő!
De mit beszélek én megint,
Milyen bolond beszédek már ezek!
Hiszen pólyában van szegényke,
Talán épen ma született.
Vajon kik a szülői?
Tudnám csak, vissza is vinném nekik.
De már ez mégis csak cudarság
Igy elhajítani a gyermeket, mint
Az elviselt bocskort, cudarság.
Ezt a disznók, de még
A rablók sem teszik.
Pólyája vén kopott ruha,
Szegény asszonynak gyermeke...
Hm, hátha gazdagé? s azért
Takarta anyja e rongyokba, hogy
Ne is sejtthessék úri származását?
Ki tudja, nem tudhatja senki sem,
Már ez titok, s örökre az marad.
Ki lesz apád, szegény kicsiny gyerek?...
Ki? Én leszek!
Biz isten, az leszek, apád,
Miért ne? fölnevellek tisztesen.
Lopok számodra, míg tőlem telik, s ha
A munkából végkép kivénülök,
Számomra majd te lopsz. Ez így van,

Igy mossa egyik kéz a másikat.
Nagyon jó lesz. Most már törvényesebbek
Lesznek lopásim, kettőnkért lopok.
Majd még kevésbé furdal
A lelkiismeret.
De a patvarba, még neked
Tej kell, biz a, tej... hóh, sebj,
Hisz ott a szomszédasszony, épen
Tennap temette el kis gyermekét.
Majd föl vállalja ő a szoptatást,
Bizony föl ám, jó fizetésért
Elszoptatná az ördögöt magát is."

Igy elmélkedve ballagott haza
A jó öreg. Keskeny síkátorok
Vezettek elrejtett lakáshoz,
Mely földalatti pincelyuk vala.
A szomszédasszonyt fölveré
Álmából ökle döngetésével,
Mit a nyikorgó ajtón gyakorolt.

"Szomszédasszony, gyertyát, világot,"
Szólt a vénember, "gyertyát hirtelen,
A házat gyujtom fel különben.
Minek? minek? mit kérdezi?
Gyertyát, ha mondom, szaporán!
Igy... most egymásután
Szoptassa meg e gyermeket.
Hol vettem? úgy találtam,
Az isten áldott meg vele.
Hisz mindig mondtam én, hogy engem
A jóisten szeret. Szeret bizony
Jobban, mint a papok hiszik.
Hm, ez nagy kincs! magára bízom,
Szomszédasszony, viselje gondját,
De jobban, mint saját fiának.
Nevelje föl, neveltetési
Költségeit magamra vállalom,
Megalkuszunk, hiszen mi értjük egymást.
Igaz, hogy a pénz mostanában
Szűken terem, mert tudja ördög,
Az emberek mind százszeműek;
De én azért királyilag
Fogok fizetni, isten megsegít.
Hanem mondom, viselje gondját,
Ugy bánják véle, mint szemfényivel,
Mert e gyermek vén napjaim reménye."

Megalkuvának.
A félfagyott kisdud fölmelegült

Az emlőn, mit szájába vett,
Amelyből édesen szivá a
Keserű életet.
Csak egy napos még, s mennyit hánykódott már!
Mennyit nem fog hánykódni ezután!

6

Másnap korán az öregúr
A szomszédasszonyhoz kíváncsian
Bekukkantott, és szólt vala:
"Nos, hogy van a vendég? remélem, jól.
De itten egy kissé hüvös van,
Szomszédasszony, boszorkányadta,
Fűtsön be... százszor mondjam-e,
Hogy a költség enyém?... de úgy, igaz,
Fiú-e vagy lány? még nem is tudom."

"Fiú, szomszéd uram, fiú,
Olyan fiú ökelme, mint a pinty."

"Annál jobb. Hét, nyolc esztendő alatt
Olyan tolvaj lesz, mint a Krisztus;
Dicsőséges tolvajjá nevelem!
Szó, ami szó, már ahhoz értek,
Hogyan kell a fiút nevelni,
Értek hozzá, mint senki más.
A vak Tamást is én neveltem,
Kit a minap kötöttek föl...
Ez volt a tolvaj! félszemű volt,
S mégis meglopta az ezerszemű
Istent is. - Kisfiam, ne félj,
Belőled sem lesz kontár, esküszöm.
De, szomszédasszony, tán nevet
Csak kéne adni néki, melyet
Hiressé tégyen a világ előtt.
Mít gondol, angyalom,
Minek nevezzük?... hadd lám csak, mi volt
Tennap?... Szilveszter napja... jó,
Legyen Szilveszter. Én a pap leszek,
Szomszédasszony lesz a keresztanya.
Kereszteljük meg, hogy nevét
Törvényesen viselje,
S legyen keresztyén, nem pedig pogány,
Hogy egykor el ne útasítsa
Szent Péter bátya a menny ajtajától.
Van víz ebb' a fazékba'?... van.
Emelje csak föl a fiút.
És hozza hozzám... de megálljunk,
Hisz pap vagyok, hát reverenda kell..."

Ahol van egy zsák, azt kötöm nyakamba."

Az öregúr a zsákot felköté,
Kezébe vette a fazék vizet,
S egész pompával s ünnepéllyel
Keresztelé meg a fiút,
És Szilveszter lett a neve.

7

Négy év haladt el,
És gyermek lett a csecsemő,
Ott nőtt fel a sötétben
A föld alatt, a bűnnel
S férgekkel egy tanyán.
Nem szítta a menny tisztább levegőjét,
Nem látta a földnek szépségeit.
Élt, s olyan volt, mint a halott.

Az öregúrnak benne kedve telt,
Mert ész s ügyesség villant ki belőle,
Miként a tűzkőből a szikrák,
És gondolá az öregúr:
Szikrából támad a láng.

Alig négy esztendő és már lopott
Gyömölcsöt a kofától, és kilopta
A vak koldús kalapjából a krajcárt.
Jó nevelője minden csinjaért
Adott szép szót és kenyeret neki,
De egyszersmind megdöngeté, ha
Egész nap semmit sem lopott.
Azonban ez ritkán fordult elő,
S az öregúr reményei
Szemlátomást nővének,
S építé fáradatlanul a
Jövő sziklái a légvárat,
És addig építé, míg egyszer
Ott fönn akadt a levegőben,
A jó öreg, a gondos nevelő!
Akasztófára kellett jutnia,
Ki annál sokkal többet érdemelt.

A szomszédasszony ott vala
Fölmagasztaltatásán.
Látá, midőn a mester
Hurkot kötött nyakán, s ő
Nyelvét hosszan kiölté,
Mintegy csúfolva a világot,
Ki ilyen csúffá tette őt.

S midőn a ceremónia után
A szomszédasszony hazament,
A kisfiúhoz így szólt nyájasan:

"Most már az ördög elvihet, fiam; menj
Isten hírével a pokolba,
Mától megszűnt a fizetésem érted,
S magam költségén, nem kívánhatod,
Hogy itt hizlaljalak, mint a libát.
Jer, azt a szívességet megteszem,
Hogy kikisérlek a kapun. De
Ha visszajössz, a csatornába doblak."

A kisfiú ezt a dolgot nem érté,
Némán engedelmeskedett.
Midőn becsukták az ajtót mögötte,
Még egyszer visszapillantott e zajra,
Aztán elindult s ballagott.

Ment, mendegélt,
Egy utcából ki, a másikba be,
Ily hosszú utat még nem tett soha,
Uj volt előtte minden, amit látott...
Szép cifra boltok, cifra emberek,
Bámulva állt, bámulva ment tovább.
S amint egy utcát elhagyott, a másik
Ott volt azonnal s így végetlenül
A városnak végét nem érte.

Sok bámulástul, sok menéstől
Elfáradott a kisfiú,
Egy utcasarkon lekuporodott,
A szögletkőhöz támasztá fejét,
Átellenében tarka játékszerrel
Vigadt egy pár virgonc gyerek,
Azokra nézett, és mosolyga, mintha
Ott játszanék ő is velök,
És addig-addig nézte őket,
Míg szép lassacskán elaludt.

Aludt sokáig; egyszer
Azt álmodá, hogy két hegyes tüzes vas
Közé feléje, mindig közelebb
Jött az szeméhez, hogy kisüsse ezt...
Nyöszörgött félelmében és
Kétségbeesve ébredett föl...
Az éj immár késő vala,
Az égen csillagok valának és
Az utcákon nem voltak emberek,
Csak egy öreg banya

Állott előtte
Merő szemekkel,
Miktől még jobban félt a kisfiú, mint
Álmában a tüzes vastól... oda-
Húzá magát a szögletkőhöz, hogy
Majd belapult feje,
S rá sem mert nézni a banyára,
El sem mert nézni róla.

A vénasszony végigcirógatá
Arcát, s szólt hozzá oly szelíden,
Amint csak tőle telt:
"Hogy hínak, kisfiam?
Ki az apád, ki az anyád,
S hol laknak? majd elkísérlek haza,
Jer, addsa kezedet."

"Nevem Szilveszter... nincs apám s anyám,
Nem is volt, úgy találtak engem,
És hazamennem többé nem szabad;
A szomszédasszony azt ígérte:
Ha visszamék, a csatornába dob."

"Hát jer velem, fiacskám,
Jer hozzám, én anyád leszek,
Gondos, szelíd anyád... jerünk."

Kézen fogá a kisfiút az asszony,
Követte őt az aggodalmasan
S reszketve, szinte eszméletlenül,
Nem tudva, hogy mi történik vele?

"Nézd, itt lakunk, fiacskám,"
Szólott otthon a vén banya,
"Az én lakásom e szoba,
Tied pedig a konyha lesz.
Nem fogsz magadban lakni... hej, kutyus,
Kutyus ne!... itt van... úgye szép kutya?
Ezzel tanyázol itten.
Ott a pokróc, elfértek rajta ketten,
Olyan jó ágy, hogy jobb se kell,
És a kutyus majd meleget tart,
Ne félj, nem bánt, jó kis kutya,
Látod, mily nyájasan tekint rád,
Hogyan csóválja farkát?
Mint testvérek fogjátok egymást
Szeretni, nem kételkedem.
Feküdj le mellé, s alügyál, fiam.
Ehetnél tán? adnék is vacsorát,
De már késő van, látom, alhatnál,

Aztán rossz is, kivált gyerekeknek, az
Alvás előtti vacsora,
Mert tőle ördögökkel álmodik.
Feküdj le hát, és aludjál, fiam."

Ott hagyta őt a vén banya;
Félénken kullogott a
Pokrócra a kutyához,
S a pokróc szélén meghúzta magát,
Nem mert társához közeledni.
De a kutya
Hozzásimúlt barátilag,
Átcsillogott szeme
Az éj sötétségén, s e csillogás
Olyan szelíd, olyan testvéri volt,
Hogy bátorságot és bizalmat
Öntött a kisfiúba.
Egymáshoz egyre közelebb
És közelebb húzódtak.
Az eb szőrét simítgatta a gyermek,
S az ennek arcát nyalogatta,
Beszélt is vele a fiú, s az állat
Válasz gyanánt halkán nyöszörgött.
Meleg, forró barátságot kötöttek.

Másnap pediglen a fiúhoz
Igy szólt a vén boszorkány:
"Mostan figyelj rám, gyermekem,
Képzelheted, hogy ingyen
Nem tartalak,
Mert ingyen a Krisztus koporsóját
Sem őrizék.
Dolgozni fogsz, mert írva van:
Aki nem dolgozik, ne is egyék.
Azonban dolgozod könnyű lesz,
Valódi kiskirályság...
Koldulni fogsz, mást nem teszesz.
Én a munkát már restelem,
Mert elhíztam nagyon,
S elúznak, hogyha koldulok,
Elúznak a kegyetlen emberek.
Te fogsz koldulni hát helyettem,
Te rajtad szánakozni fognak,
S megajándékoznak, fiam.
Azt mondod majd, hogy árva vagy,
Apád most halt meg, és anyád
Honn fekszik éhen s betegen.
Én a távolban lesni foglak,
S vigyázok rád, azért te is vigyázz,
Különben nem lesznek jó napjaid,

Becsületemre mondhatom.
Én nagyon jó vagyok, ha jó vagyok,
De nagyon rossz vagyok, ha rossz vagyok,
Ezt írd fejedbe és szívedbe,
Kedves fiam.
Koldúlni fogsz mindenkitől,
Kinek jobb a ruhája, mint a tiéd,
És ilyet eleget találsz, ne félj.
Előre nyujtod kezedet,
Oldalra hajtod fejedet,
Fel- és összehúzod a szemöldököd,
A szádat le fogod biggyeszteni,
S szemed megnyálazod,
És úgy rimánkodol
Beteg anyád s az isten szent nevében.
Megértettél-e, gyermekem?
Ha meg nem értél, újra magyarázom,
S ha szó után egyáltalában
Meg nem tanúlod ezt a tudományt,
Bottal verem beléd."

A gyermek állítá, hogy
Mindent tud s nem felejt el.
Az asszony elpróbáltatá vele
A jelenést és elcsudálkozott a
Fiúnak mesterfölfogásán.

"Aranybányát találtam
Benned, fiacskám, hihhi!"
Vigyorgott a boszorkány,
"Valódi grófi életünk lesz,
Valódi grófi életünk!
Lássunk mindjárt az aratáshoz...
Ehetnél? majd ha megjövünk, fiam,
Akkor jóllakhatol.
Neked különben nem szabad sokat
Enned, mert mint én elhizol,
Aztán elillan a nyúl,
S üthetjük bottal a nyomát.
Kövér koldusnak
Soványan jár az alamizsna."

Egy népesebb utcába mentenek,
Ott a banya
Kiállítá a gyermeket,
S ő egy közel csapszékbe tért,
És onnan kandikált ki,
S ahányszor a fiú kezébe
Dobának valamit,
Fölvette a pálinkás poharat,

Egyet kortyantott és vigyorgott.

8

Egyik nap úgy folyt, mint a másik.
Koldúlt és koplalt a fiú;
A vén banyának gondja volt reá,
Hogy el ne hízzék valahogy szegényke.
Koldúlt és koplalt, e kettőt tudá
Az életből s nem egyebet.
Elnézte sokszor,
Midőn játszottak gyermektársai,
Nézett rájuk merően,
S gondolta, milyen jó lehet
Az a játék, az az öröm!
S elméje napról-napra érett,
S érezni kezdte, érezé,
Hogy ő boldogtalan...
Két évet élt már át a koldulásban.
Nem volt többé szükség reá,
Hogy megnyálazza szemeit,
Gyakorta telt meg az könyűivel.

Egyetlen barátja volt,
Ki nyájasan nézett reá,
Kit szeretett, ki őt szerette,
S kivel megosztá
Sovány falatjait,
Amelyeket otthon kapott,
S amelyeket a városban talált...
Ez egy barátja a kutya,
Mely hálótársa volt.

Mint vágya hozzá, hogyha reggelenként
Elhagyta őt, s ha este hazament,
Minő örömmel volt vele!
A vén anyó már irigyelni kezdé
A barátságot, amelyet kötének,
Irigyelé, hogy a kutya
A gyermeket jobban szerette, mint őt,
És sokszor megveré, s midőn az állat
Fájdalmában keservesen vonított,
A gyermek sírt, zokogva sírt.
És a vénasszony elkergette végre
A háztul a jó állatot,
Több ízben elkergette, de
Az visszajött mindannyiszor,
S a kisfiúhoz mindig nyájasabb lett.

Igy élt a gyerek. Már hatéves volt,

S átélte hat századnak nyomorát
És néhány percnak árva örömét.
Ott állt egy utca szögletében egyszer,
S didergett... késő őszi este volt.
Sár volt az utca, s köd a sár felett,
Nehéz komor köd, s ő a sárban ködben
Mezítláb és hajadonfővel állt,
S az elmenőkhöz nyöszörögve
Nyujtotta sárga kis kezét.
Ugy ment be hangja a szivekbe,
Miként egy égő fájdalom,
Mint a harang szava,
Mely haldokló ember számára szól.

Egy vén mogorva úr
Megállt mellette s hosszan nézte őt,
Hosszan, merően, átfuró szemekkel.
A gyermek elszaladni készült.
"Megállj!" morgott reá az úr.
A gyermek állt s moccanni sem mert,
S az úr kérdé: "vannak szülőid?"

"Va..." azt akarta mondani,
Van anyja, aki éhezik s beteg,
S most halt meg apja,
De e mogorva úr előtt
Nem mert hazudni,
Torkán akadt a szó, azt gondolá,
Hogy ez mindent tud, és így válaszolt:
"Nekem szülőim nincsenek,
Vagy nem tudom, hogy vannak-e?
Mert én talált gyermek vagyok."

"Kövess tehát" szólt a mogorva úr,
S utána indult a fiú.
A vénasszony kilépett rejtekéből,
És rákiáltott: "itt maradsz,
Hazug kölyök!...
Ez a fiú az én fiam, uram!"

"Nagyságos úr," rimánkodott a gyermek,
"Nagyságos úr, én nem vagyok fia.
Mentsen meg engemet, vigyen magával,
Az isten s a szentek nevére kérem!
Meguntam már a koldulást;
Az ő számára kellett kéregetnem,
És engemet koplaltatott,
Hogy csak minél rosszabb színben legyek,
Hogy szánakozzék rajtam, aki lát.
Oh istenem, most is hogy éhezem!"

Igy szólt a gyermek, a mogorva úrra
Fölnéze, s esdeklő szeméből
Könny folyt le, könnyek zápora.

"Oh gaz dög, oh te istentagadó,
Te ördögfának makkja te!"
Rivalt a vén boszorkány a fiúra,
"Te bocskortalpra sem méltó pofa,
Te hazugság kalásza,
Te minden rossz, te semmi jó!
Még hogy nekem koldult, uram fia,
Mikor halálba szégyenlem magam,
Ha kéreget, s e rossz szokása megvan,
Mihelyt elfordítom szemem,
És hányszor vertem már meg érte,
Hogy ilyen szégyent hoz reám!
Szegény vagyok, de koldulásra
Nincsen szükségem, mert elélek
Becsületes munkám után.
És még hogy én ötöt koplaltatom!
Én! a legjobb falatokat
A szájamtól szakítom el,
S belé tömöm!
De mindez hagyján... még meg is tagad.
Nem fáj a szived, te puruttya lélek,
Te csúf poronty, anyádat megtagadni,
Szülőanyádat? hogy ki nem szakadt e
Szóval belőled a lép és tüdő
S a májad és a zúzád?
A földön nincs jobb nagyanya,
Mint én vagyok, s ő ily rossz unoka!
De már nincs messze az ítélet...
Saját tulajdon anyját
Tagadja meg a gyermek,
Édes szülőjét!"

Ennyit darált a vén malom
Egy lélekzés alatt;
Itt a mogorva úr
Szóhoz jutott s szólt:
"Elég már a komédiából,
Különben e bottal némitlak el,
Undok szipirtyó!
Részeg vagy, mint a csap;
Ha kijózanodol,
Jój hozzám a keresztlevéllel,
(Ott ama nagy házban lakom,)
S a gyermeket elviheted,
De csak ha a keresztlevéllel jössz.
És most hordd el magad... s te

Kövess, fiú."

És a fiú követte az urat,
Koronként vissza-visszanézett,
Azt képzelé, hogy a banya
Már nyúl utána s galléron ragadja;
De az nem mert közelgeni,
Ottan maradt állóhelyében,
Csak öklével fenyegetőzött,
S forgatta égő szemeit, mint
A kovács a tüzes vasat.

9

Jobban lett dolga a fiúnak,
Nem kellett többé lopnia,
És nem kellett koldulnia,
Milyen boldogság, mily jótétemény!
Csak néha szállt az aggalomnak olyve
Föléje: hátha a boszorkány
Előjön a keresztlevéllel,
Mi lesz akkor megint belőle?...
És néha szállt a bú galambja
Föléje, ha eszébe
Jutott a hű kutya,
A hálótárs és a barát.
Ennek kedvéért gyakran szinte kész volt
A vén banyához ismét visszamenni,
S koldúlni, csakhogy együtt legyenek.
Gyakorta álmodott felőle,
Álmodta, hogy ölelte a kutyát,
S ez nyalta képét és kezét,
S midőn fölébredt s társát nem lelé,
Elkezdett sírni, s hosszan sírdogált.

Midőn hazaért a fiúval a
Nagyságos úr, átadta őt a
Cselédségnek. Kitisztíták őt
A régi szennyből, mely reánótt,
És régi rongyai helyett
Kapott szép új ruhát.
Mily jólesett neki!
Azt vélte, eddig nem is élt,
Azt vélte, hogy most született.
Ekkor magához hívatá
Az úr, és így szólt szigorún:

"Fiú, e gyermek itt fiam, te őt
Nagyságos úrfinak hivod,
Ő lesz parancsolód,

S te szót fogadsz neki,
Ő lesz az úr, te léssz a szolga.
Egyéb dolgod nem lesz, mint szót fogadni,
De ennek pontosan tégy eleget.
Minden szem-intés egy parancsolat;
Ha teljesíted, nem lesz semmi baj,
Lesz enned, innod és ruhád...
Ellenben ócska rongyodat,
Amelyben fölfogadtalak,
Nyakad közé akasztatom,
Aztán mehetsz a nagyvilágba
S koldulsz, mint eddig koldulál."

Szolgált az árva gyermek a
Nagyságos úrfinak,
Mögötte ment, mögötte állt,
Mindég árnyéka volt,
És leste ajka mozdulását,
S alig volt a parancs kimondva,
Midőn már teljesült is,
S a jó fiú
Mégis mennyit nem szenvedett!
Mert a nagyságos úrfi
Oly gaz kölyök vala,
Amilyenek rendszeren a
Nagyságos urfiak.
Érezteté, hogy ő az úr,
Érezteté, minden nyomon.
Ha száját a leves megégeté,
Kis szolgáját üté pofon;
Ha nem köszönt más nékie,
A kisfiú fejről
Ütötte le a kalapot,
És ennek markolt üstökébe,
Ha a fésű beléakadt hajába.
S nem volt olyan csín, oly gonoszság,
Mit rajta el nem követett,
Mihelyt eszébe jut vala.
Lábára lépett készakarva,
Aztán ellökte, hogy mért áll az utban?
Sarat kent rá, s aztán nyakon veré,
Amért olyan tisztátalan,
Szemébe önté a vizet, s ha sírva
Fakadt rá, mazna fattyunak nevezte.
Sok szenvedése volt szegény fiúnak,
S napról-napra többet szenvedett,
De túrte békén bajait,
Túrt elszántan, miként egy férfiú,
Kiben magas lélek lakik.

S mivégre túrt, miért el nem hagyá
Kínos helyét, mint gyakran volt eszében?
Ha tudnátok, miért maradt!
Nem a jó étel és a jó ruha
Csalá őt vissza, hogyha útnak indult,
Hogy elbujdossék a széles világba;
Nem volt ő olyan, mint a tyúk vagy a lúd,
Mely elbarangol, s ha megéhezik,
Jóllakni ismét visszamegy helyére,
Mig ellenben a csalogány s pacsírta,
Ha megnyílt börtönének ajtaja,
Ott hagyva a kész és jó eledelt,
Elszáll örökre s megelégszik azzal,
Mit kinn a szabadban talál.
Igy érezett a kisfiú
Mint e szabadba vágyó madarak,
S mégis maradt, mint a tyúk és a lúd,
S ha indult, ismét visszatért!
Mi csalta vissza őt?
A tanulás.

Az úrfi mellett eltanulgatott.
Ott állt mögötte észrevétlenül,
Könyvébe kandikált,
S a nevelő minden szavára
Figyelmezett,
S mit egyszer megtanúlt,
El nem feledte.
Előbb tudá az írást-olvasást,
Mint a nagyságos úrfi.

És amint szaporodtak évei,
Azokkal szaporodtak
Isméreti,
Mint a szarvas szarván az ágak,
S ő büszke kezdett lenni rája,
S ha a nagyságos úrfi
Bolondokat beszélt szokás szerint,
Kijobbítá magában,
S mosolyga a badar beszédeken.

S a nevelő előtt
Nem tűnt el észrevétlen
A szolga fensősége
Az ifjú úr fölött,
S ha nem tudá
Leckéit a tanítvány,
Azzal piríta rá,
Hogy a szolgálival mondatá el,
Ki azt hallás után tanulta meg.

Becsületére vált ez a fiúnak,
De nem vált örömére, erre nem,
Mert a kevély nagyságos úrfi
Mindannyiszor keményen
Lakoltatá, hogy őt megszegyeníté.
Naponta új és durvább üldözések
Jutottak a szegény fiúnak,
És ő naponta jobban érezé
A szenvedett méltatlanságokat,
S most már, ha megüté az úrfi őt,
Nem teste érezé, de lelke,
Pirúlt, de nem mivelhogy fájt neki,
Hanem mert szégyenlé magát.

Tizenhat esztendő's vala.
Minden nap egy-egy sugarat lövelt
Elméje oszladó ködébe,
S minden sugár egy-egy betű volt,
És ilyen írat lett a sok betűből:
"Mi jognál fogva vernek itten engem?
Mi joggal bánt embert az ember?
Különbnek alkotá az isten
Az egyik embert, mint a másikat?
Igazságosnak hirdetik az istent,
Ha igazságos, úgy azt nem tehetta,
Úgy minden embert egyformán szeret.
S én többé túrni nem fogok,
Akármi lesz belőlem.
Táplálatot, ruhát, szállást kapok,
De én ezért szolgálom őket,
S ezzel leróva a jótétemény.
Dolgoztathatnak, erre van jogok,
De a verésre nincs.
Még egyszer fognak csak megütni,
De többször, istenemre, nem!"

Ugy is lett. Első alkalommal
(És várni erre nem kellett sokáig)
Midőn az úrfi rá kezét emelte,
Ekkép kiálta föl:
"Megálljon ön!
Ne bántson többet, mert úgy visszavágom,
Hogy megsiratja holta napjaig.
Elég soká voltam kutya,
Kit verni, rúgni lehetett,
Eztán ember leszek,
Mert ember ám a szolga is!
Megvallom, itt jótéteményt
Rakott egy kéz reám,
De más kéz azt bottal veré le rólam,

És eszerint
Nem tartozunk egymásnak semmivel."

Az úrfi e szokatlan szókra
Elképedett, megmerevült,
S tajtékot turva ekkép ordított:
"Hah szolgafaj! hah lázadó gazember!"

És a fiú így válaszolt,
És hangja megvető volt:

"Hm, szolgafaj? ha már a születést
Vesszük, talán az én apám
Különb úr volt, mint minden ivadékod,
S hogy eldobott magától,
Az ő hibája, nem enyém,
S ha minden úr ilyen rozszlelkű, mint te,
Jól is tevé, hogy eldobott,
Mert úgy ennek köszönhetem, ha
Becsületes ember leszek.
És lázadó?... ha lázadás az,
Midőn az ember érzi és kimondja,
Hogy ő is ember, mint akárki más,
Ugy büszkén mondom: lázadó vagyok.
S tudnám csak mindazt, amit érezek,
Ugy, amint érzem, kimondani,
Föllázadnának milliók velem,
S reszketne a világ,
Mint Spartacustól Róma reszketett,
Midőn eltépett láncakkal
Verték falát a gladiátorok! -
Nagyságos úrfi, isten önnel,
Mi együtt többé nem maradhatunk,
Én önnel mint ember beszéltem,
És hogyha egyszer már
A szolga emberré emelkedik,
Éhen hal meg vagy a bitófán,
De többé szolga nem lesz!"

Ezzel megfordult és kiment,
Örökre ott hagyá a házat,
Hol gyermeksége úgy uszott el,
Mint a virág az iszapos patakban.

Amerre látott, arra indult,
Ment a világba céltalan.
Az ifjúság fölgyúlادott szívében,
Ugy égett, mint a fölgyúlt város ég,
Amelyre ráfúj a viharnak
Süvöltő óriása;

S e lángokban milyen csudálatos
Mesés képek keletkezének!
S lelkét e lángok úgy megedzék,
Mint a hámortűz a vasat.

A város végén utolérte őt
Az úrfi nevelője.
Alig lélekzett a jó férfiú.
Sokat futott, hogy utolérje,
Kiverte arcát a veríték,
Törölgeté minduntalan,
Miközben a fiúval így beszélt,
S beszédiben
Nem volt nagyon sok összefüggés:

"Ne, tedd el ezt a pénzt, fiam,
Nekem egy évi jövedelmem,
Tenálad eltart évekig,
Ha jól gazdálkods.
Nagy ember lesz belőled,
Én mondom azt neked.
Dicsőbb fiút még nem láttam tenálad.
Én szórul-szóra érzem azt, amit te,
De sohasem mertem kimondani.
Féltem tőled s bámultalak,
Midőn beszéltél.
Az isten áldjon minden szavadért.
Tanácsolom, parancsolom,
Igen, parancsolom, fiú, hogy
Tanúlj, végezd az iskolákat,
Különben én
Megátkozlak s megvér az isten.
Te nem magadnak születél,
De a hazának, a világnak.
Azt mondom néked, hogy tanúlj,
Amit különben
Nem is kén mondanom,
Hiszen te úgy szeretsz tanúlni.
És most az isten áldjon meg, fiam,
Légy szerencsés, élj boldogúl,
S emlékezzél meg rólam is koronként,
De ha tanácsomat nem fogadod,
Akkor felejts el engemet."

Lehajlott a fiú,
Hogy megcsókolj' a jó ember kezét,
De ő nem engedé, sőt a fiút
Megölelé s arcát csókolta meg,
S úgy távozott könnyes szemekkel.
Mily jól esett ez a fiúnak,

Szegény fiúnak milyen jól esett!
Ez volt az első szeretet,
Mellyel találkozott.
Tizenhat évig kelle élnie
S kínlódnia,
Mig oly emberre akadott,
Ki nem taszította el magától,
Ki megölelte őt!

10

Kiért a városból az ifju.
Midőn kiért a szűk falak közül,
Azt gondolá: börtönből szabadúlt,
S mohón szivá a tiszta léget,
Az isten legdrágább ajándokát,
Melytől a láb erőt kap és a
Léleknek szárnya nő.

Egyszer sokára visszanézett,
Nagyot haladt már, messze volt a város,
A házak összeolvadának
Egymással, és a barna tornyokat
Elnyelte félig a távol köde,
S méhdongás volt az ezerek zaja.
Az ifjú biztatá magát:
"Tovább, tovább,
Semmit ne halljak és semmit ne lássak
Onnét, hol eddig éltem,
Ha életnek mondhatni éltemet."
S ment, mint aki ostorhegyet fut.
S midőn végkép eltűnt a város,
S ott állta ő a végtelenben,
Szabadnak akkor érzé csak magát.
"Szabad vagyok!" kiálta föl,
"Szabad vagyok!"
Többet nem mondhatott,
De könnyei beszéltek,
S jobban mondták el érzeményeit,
Mint nyelve mondta volna.
Oh milyen érzés, milyen gondolat,
Midőn az ember először szabad!

És ment az ifju, egyre ment,
Amerre szép táj csalta, arra
Irányozá lépéseit.
Mebámulá a síkot és hegyet,
A sík mezőt és a hegy erdejét
És mindent, ami csak szemébe tünt,
Mert minden oly új volt előtte,

Először látta a természetet,
A természet szépségeit.

És ott a rengetegben,
A fellegekbe
Ágaskodó bércek között,
Ahol mennydörgés a folyam zugása
S a mennydörgés ítéletnap rivalma...
Vagy ott a puszták rónaságán,
Hol némán ballag a csendes kis ér,
S hol a bogárdöngés a legnagyobb zaj...
Ottan megállt az ifju,
Körültékintett áhitattal,
S midőn szemét s lelkét meghordozá
A láthatár fönségein,
Erőt vett rajta egy szent érzemény,
Letérdelpelt s imádkozék:
"Imádlak, isten; most tudom, ki vagy?
Sokszor hallottam és sokszor kimondtam,
De nem értettem nevedet.
A nagy természet magyarázta meg
Hatalmad és jóságodat...
Dicsértessél, dicsértessél örökre!
Imádlak, isten; most tudom, ki vagy?"

Amerre csak ment, mindenütt
Oly szépnek látta a természetet,
De benne mindenütt az embert
Olyan boldogtalannak:
Nyomor s gazság gyötörte mindenütt.
Azt kezdte észrevenni,
Hogy ő nem a legszerencsétlenebb,
És fájt nagyon neki,
Hogy vannak nála szánandóbbak is.
Mindig kicsínyebb lett előtte
Saját baja,
Mig végre végkép elfelejté,
S nem látta és nem érezé azt,
Csak a mások baját,
És homlokát a hideg köre tette,
S forró keserves könnyeket sírt.

11

Eszében tartá, mit szívére
Kötött a jámbor nevelő,
Midőn bucsút vett tőle
És pénzt adott neki;
Eszében tartá ezt az ifju
S nem hagyta teljesítlennül.

Beállt az iskolába,
S tanult szorgalmasan,
S olyan volt társai körében,
Mint csillagok között a hold.
Azok csodálták őt, de nem szerették,
Lelkének fensősége rajtok
Mint sziklakő nehezkedett,
És ellenében
Irigység és gúny támadott föl,
És rálövöldözé
A sebesítő nyilakat.

"Mért bántotok ti engemet?"
Szólott szelíd jószívűséggel
Gyakorta társihoz,
"Mért bántotok, barátim, engem?
Én nem tanúlok a magam javára,
Tiértetek tanúlok én;
Mit én tudok, higyétek, annak
Más fogja venni hasznát,
Akárki más, csak én nem.
Ha belátnátok lelkem mélyibe,
Ragaszkodnátok hozzám, jó fiúk,
Ugy szeretnétek, mint most nem szerettek,
Mint én szeretlek titeket.
Ha belátnátok lelkem mélyibe,
Általlátnátok gyarlóságtokat,
S nem vagdálnátok a fa ágait,
Mely egykor számotokra hoz majd
Árnyékot és gyümölcsöt,
Szegény rövidlátó fiúk ti!
De majd szerettek még ti engemet,
Szeretni fogtok, istenemre, engem!"

Kacaj követte ilyetén beszédit,
S csak újabb töltésül szolgáltanak
A gúnyolódás fegyverébe,
Amely mindég szívének állt.

És elvadúlt lassanként a világtól,
Mindegyre mélyebben szállott magába,
S került mindenkit... egy barátja volt,
A senkitől meg nem zavart magány.

Ott élt azon képek között, miket
Üres ábrándoknak tart a világ,
De melyekről ő tudta, hogy azok
Élő valódi lények,
Az ő lelkébe néző
Jövő alakjai.

Ott a magányban buzgón olvasá,
Miként a hívó a koránt
S mint a zsidó a bibliát,
Olvasta ott buzgóan a
Világtörténetet.
Világtörténet! mily csodálatos könyv!
Mindenki mást olvas belőle.
Egyiknek üdv, másiknak kárhozat,
Egyiknek élet, másiknak halál.
Egyikhez így szól s kardot ad kezébe:
"Eredj és küzdj! nem küzdesz hasztalan,
Az emberiségen segítve lesz."
Másikhoz így szól: "tedd le kardodat,
Hiába küzdenél,
Mindig boldogtalan lesz a világ,
Mint ezredévek óta az."

Mit olvasott ez ifiú belőle?
Mit gondolt ő, midőn e könyvet
Becsukta reszkető keze?...
Ezt gondolá:

"A szőlőszem kicsiny gyümölcs,
Egy nyár kell hozzá mégis, hogy megérjék.
A föld is egy gyümölcs, egy nagy gyümölcs,
S ha a kis szőlőszemnek egy nyár
Kell, hány nem kell e nagy gyümölcsnek,
Amíg megérik? ez belékerül
Évezredek vagy tán évmiljomokba,
De bizonyára meg fog érni egykor,
És azután az emberek belőle
Világvégéig lakomázni fognak.
A szőlő a napsugaraktul érik;
Mig édes lett, hány napsugár
Lehelte rája élte melegét,
Hány százezer, hány miljom napsugár?...
A földet is sugárok érlelik, de
Ezek nem nap sugárai, hanem
Az embereknek lelkei.
Miden nagy lélek egy ilyen sugár, de
Csak a nagy lélek, s ez ritkán terem;
Hogyan kívánhatnók tehát, hogy
A föld hamar megérjék?...
Érzem, hogy én is egy sugár vagyok,
Amely segíti a földet megérni.
Csak egy nap tart a sugár élete,
Tudom, hogy amidőn megérkezik
A nagy szüret,
Akkorra én már rég lementem,

S parányi művemnek nyoma
Elvész az óriási munka közt,
De életemnek a tudat erőt ad,
Halálomnak pedig megnyúgovást,
Hogy én is, én is egy sugár vagyok! -
Munkára hát,
Föl a munkára, lelkem!
Ne légyen egy nap, egy perc elveszítve,
Nagy a föladat, az
Idő röpül, s az
Élet rövid. -
Mi célja a világnak?
Boldogság! s erre eszköz? a szabadság!
Szabadságért kell küzdenem,
Mint küzdtek érte oly sokan,
És hogyha kell, elvérzenem,
Mint elvérzettek oly sokan!
Fogadjatok, ti szabadság-vitézek,
Fogadjatok szent sorotok közé,
Zászlótokhoz hűséget esküszöm,
S hahogy véremben lesz egy pártütő csepp,
Kiontom azt, kifeccsentem belőlem,
Habár szívemnek közepén lesz is!"

Ily vallomást tett... nem hallotta ember,
De meghallotta odafönn az isten,
Fölvette a szent könyvet, melybe
Jegyezve vannak a martírok,
S belé írta a Szilveszter nevet.

12

A gyermek ifjává lett
S az ifju férfivá.
Eszkendő esztendő után
Jött a földet meglátogatni,
S bucsút sem véve, távozána.
Őt sem kerülték ki az évek,
Elment hozzája mindenik,
S nyomott hagyott arcán, szívében.

Túl volt immár az iskolákon,
Régen kijárta azokat,
És benn volt a világban,
Az életben, az emberek között,
Hol minden lépten meglökik az embert,
S minden lökés egy darabot töröl le
A lélek zománcából
S az orcának színéből.

Be másnak látta e világot,
Mint amilyenek képzelé!
Naponta kisebbnek tetszett előtte,
Mélyebben süllyedettnek
Az ember, akit isten
Saját képére alkotott,
Az ember, akinek szemével
A napba kéne néznie,
És e helyett a porba néz,
Mikéntha férgeket keresne,
Hogy tőlök a csuszást tanulja.
És mentül kisebbnek tetszett előtte
Az ember, annyival nagyobbnak
Látá a munkát, amire
Hivatva érezé magát.
De el nem csüggedett.
Tán oly parányit végzett, mint a hangya,
De mint az, olyan fáradatlan volt.
Szűk volt köre,
De e kört teljesen betölté
Lelkének fényivel.

Erkölcse, tudománya néki
Nevet szerzett még iskoláiban,
S midőn e pályát végezé,
Több úr hívá meg őt
Nagy s gazdag hivatalra
Ilyen kecségtetéssel:
"Szegődjél hozzám; szolga lész, igaz,
De ily urat szolgálni, mint én,
Dicsőség, és azért, hogy
Elöttem meghajolsz,
Előttem ezren hajlanak meg.
Más dolgod nem lesz, mint ez ezreket
Nyúznod tehetséged szerint, s e
Könnyű munkából meg fogsz gazdagodni."

Szilveszter megköszönte szépen
E könnyű munkát és így válaszolt:
"Azért, hogy énnekem
Szolgáim legyenek,
Én más szolgája nem leszek.
Én nem kívánom, hogy előttem
Embertársim hajlongjanak,
De ne kívánja tőlem más se, hogy
Előtte én hajoljak;
Nem ismerek nálam kisebbet
S nem ismerek nálam nagyobbat.
S a gazdagságot illetőleg, az
Nekem talán ingyen se kellene,

Annál kevésbé kell olyan nagy áron,
Hogy érte nyúzzak másokat!"
Ekkép szokott beszélni ő
Levett kalappal, de fölemelt fővel.

El nem fogadta a nagy hívatalt,
De jöttek hozzá szegény emberek,
És meghívák őt falujokba
Jegyzőnek, és az ifju ment,
Ment öröme és boldogan.
S midőn elért a faluba,
S körülvevék őt a lakók,
Igy szólt hozzájuk lángoló szemekkel:
"Üdvöz légy, nép! úgy nézz szemembe,
Tanítód és atyád leszek.
A bölcső óta mit vertek fejedbe?
Kötelességedet;
Én megtanítlak jogaidra!"

És teljesíté, amit ígért.
Nem a kocsmába jártak ezután
A munkavégzett gazdaemberek,
Mint jártak eddig világkezdet óta;
A faluház előtt karéjba
Állottak, és az ifju jegyzőt
Hallgatták a vén emberek,
És jobban hallgaták, mint papjokat, mert
Papjoknál jobbakat beszélt.
S mit ott tanultak, elvivék haza,
És elbeszélték fiaiknak,
S a jegyző tiszteletben állt.

De két ház volt a faluban, mely
Az ifju apostol fejére
Átkot mondott áldás helyett,
Az a két ház, hol a pap és
Az uraság lakott,
A kastély s a parókia.
Naponta gyűlöltebb és rettegettebb
Lett e két házban a
Jegyző gazdálkodása,
S elpusztulását tervezék, mert
Látták, ha a jegyző marad,
Ugy ők pusztulnak el.

De volt fönn a kastélyban is
Egy lény, ki a nép emberét úgy
Tisztelte, mint a nép maga,
Kinek, midőn az ő dicséretét
Hallotta, jólesett,

Midőn pedig gyalázták, fájt neki.
Ki volt e lény, aki
Oly rossz világításban is
Megismeré a kép becsét,
S felőle helyesen ítelt,
Ki volt ez?... a kastély kisasszonya.
Ki is lett volna más!...
Dicső hely a hölgyek szive,
Önzés előtt bezárva ajtaja,
Ha bejut is, csak lopva jut belé vagy
Erőszak által,
De nyitva áll mindennek, ami szép s jó.
S az üldözött igazság,
Ha mindenholnan számkivetve van,
Végmenedéket ott talál.
Dicső, dicső hely a hölgyek szive!

Nem is sejté az ifju, hogy barátja,
Hogy pártfogója van
Ott fön az úri lakban,
S olyan szép pártfogó!
Látá koronként a leánykát,
Midőn az végigsétált a falun
Vagy ablakából nézett a vidékre,
S ha látta őtet, hosszan elmerengett.
Ilyenkor egy csodálatos
Érzés szállotta meg szívét,
Mely hozzá így beszélt:
"Az ember nemcsak polgár,
Egyszersmind ember is;
Mindig másoknak éljen-e
És sohase' magáért?
Szegény fiú te, mikor élsz magadnak,
Lesz-e idő, midőn magadnak élsz?
Te szétszrod mások közt lelkedet,
Lesz-e, ki néked adja lelkét
Vagy lelkének csak egy darabját
Vagy egy tekintetét csak, amiből
Gyanítanom lehetne legalább,
Mi a boldogság?... oly szomjas szívem, hogy
Fölinna egy záport, s talán
Egy harmatcsepp sem hull reá soha!
Nyugodjál meg sorsodban, jó fiú,
Viseld békén a rideg életet;
Tégy másokat boldoggá, ha lehet,
S maradj magad boldogtalan.
Légy föld, amely gabonát terem,
Hogy mások learassák;
Légy lámpa, mely mig másoknak világít,
Tulajdon életét fogyasztja el."

A jó vagy rossz sors úgy hozá magával
Egyszer, hogy a leányka véle
Találkozott és szóba állt.
Rvöid volt a találkozás
És keveset beszéltek,
De attól fogva többször jöttek össze,
Véletlenül-e vagy tán készakarva?
Sem a lány, sem a ifju nem tudá.
És egyre hosszabbak levének
S bizalmasabbak a találkozások,
De önmagokról sohasem beszéltek.

Azonban egykor (fölhivá-e a lány
Vagy csak magától nyílt meg kebele?
Eszébe nem jutott) az ifju
Elmondta életét.
Elmondta, mily magában áll a földön,
Hogy nincsen ember és nem volt soha,
Ki őt testvérnek vagy barátnak
Vagy gyermekének híta volna.
Elmondta, amint rá emlékezett,
Hogy egy tolvaj találta őt az utcán,
Aztán egy koldusnő fogadta föl,
S aztán mint szolga, úgy nevelkedett;
Lopott, koldult és szolgált... így telék el
Gyermek- s ifjukora.
Elmondta az irtóztató nyomort,
Mely gyermekévein feküdt,
S a lelki szenvedéseket,
Mik ifjuságát terhelék,
S mik a nyomornál még irtóztatóbbak;
S amint lenézett életébe, ez
Örvénybe, melyből fölkapaszkodott,
Amelyben mint egy fekete vizű
Tengerszem, úgy állt kínja özöne:
Elszédült lelke, és szeméből
A könnyek úgy rohantak,
Mint csatatérről a vert hadsereg...
És a lány véle zokogott.

13

Még ez nap a leány atyjával
Egy egészen más jelenése volt.
Fölhivatá a büszke földesúr őt
S megleckéztette irgalmatlanúl,
Amért jobbágyait
Tévutra vezetí,
És pártütöket, lázadókat

Csinál belőlök; s azzal végezé,
Ha még tovább is bujtogat,
El fogja csapni őt.

Méltósággal felelt az ifju:
"Uram, kikérem a leckéztetést,
Kinőttem már az iskolából,
De ahhoz szokva még ottan se' voltam.
Ha vétkem van, ha lázító vagyok,
Ott a törvény, az majd ítél fölöttem;
Ha vétkes nem vagyok, mi joggal
Dorgál ön engemet?
És ami az ijesztést illeti,
Az elcsapástól meg nem ijedek;
Annyit mindenhol keresek,
Amennyiből megélek.
De innen én el nem megyek,
Mert itt hasznosnak érzem magamat,
S ön, hogy elcsapjon engemet,
Nem fogja megkísérteni
Saját javának érdekében,
Mert vagy velem jön az egész falu
Vagy ön lesz, aki távozik...
Nem mondom ezt, miként fenyegetést,
Ugy mondom ezt inkább, mint jó tanácsot,
Ki a lakókat ismerem,
S tudom, hogy engem mennyire szeretnek,
És mit nem lesznek értem tenni készek."
Igy szólt az ifju, meghajtá magát s ment.

Következő vasárnapon
Őróla szólt a prédikáció,
Borzadva mondta a hiveknek a pap,
Hogy milyen istentagadó ez ember,
Istentagadó s lázító!
S ha még tovább is túrik őt magoknál,
El vannak veszve mind a két világon,
Mert amért lázítóval cimborálnak,
Legyilkoltatja őket a király,
S az istentagadó barátait
Halál után az ég be nem fogadja.
Intette, kérte őket, hogy
Javuljanak, míg van idő,
Míg rájuk nem jön a vész, az ítélet.
Könnyezve kérte, hogy tekintsék földi
És másvilági boldogságukat,
Ne válasszák a halált és a poklot
Az élet és az üdvesség helyett!

Bőszülten hagyta el a nép

A templomot,
(Az isten és a béke házát)
S vadállatként rohant az ifjuhoz,
Kit tennap még atyjának nevezett,
S reáparancsolt: holnap ilyen tájig
Ha itt látják, tüstént agyonverik.

Beszélt az ifju, amint tőle telt,
Beszélt oly lelkesen, mint még soha.
Hiába. Ahol pap emelt szót,
Ott az igazság megfeszítetik,
Az igazság szörnyethal ott. A pap
Minden szavára
Egy ördög áll elé,
S az ördög nem hatalmasabb,
De ékebb szólásu, mint az isten,
S ha tettel győzni nem tud,
Tud elcsábítani. -
Káromkodó fenyegetéssel
Hagyá el az ifjút a nép.

Egy pillanatra meg volt lelke törve,
Kétségbeejtő eszmék ültenek
Megnehezült fejére,
Mint a holttestre a hollósereg.
"Ez hát a nép!" kiálta föl,
"Ez hát a nép, amelyet én imádok,
Amelyért élek s halni akarok!
Ilyen volt ezredév előtt...
De semmi, semmi, ezredév után
Majd nem lesz ilyen; még most gyermek ő, kit
El lehet könnyen bolondítani,
Majd meg fog érni, férfi lesz belőle,
S éppen mert gyermek, gyámolítani kell.
Nincs mit csodálni, ősidőktől óta
Azon valának papok és királyok,
E földi istenek,
Hogy vakságban tartsák a népet,
Mert ők uralkodni akarnak,
S uralkodni csak vakokon lehet.
Szegény, szegény nép, mint sajnálom őt,
S ha eddig küzdtem érte, ezután
Kettős erővel fogok küzdeni!"

Beállt az est, beállt az éj,
Utolsó éje itt az ifjunak.
Ott a fasornak árnyékában áll,
S fölnéz a kastély amaz ablakára,
Amelybül a leány szokott kinézni.
De puszta most ez ablak,

Nincs ott virága, nincs ott a leány,
S az ifju mégis néz föl, néz merően,
Mint egy kővévált sírontúli szellem;
Arcára halovány fátyolt borított
A csendes bánat és a holdvilág.

Egyszer megfogva érezé kezét...
Az első percben észre sem vevé
Az érintést, úgy elgondolkodék...
Midőn megfordult, oldalánál
Azt látta, akit ott fönn keresett.

"Kegyedre vártam," szólt az ifju,
"Kegyedre vártam, azt reméltem,
Hogy még egyszer meglátom ablakánál,
Egy néma búcsút küldök föl szememből,
Aztán örökre távozom.
Reményemen túl jó a sors,
Ajkam beszélhet szemeim helyett,
S kezem foghatja e kedves kezét.
Isten veled, te drága, drága lény, te
Egyetlenegy a nagyvilágon, aki
Barátodnak nevezte engemet
S akit barátomnak szabad nevezni.
Emlékim nincsenek nekem,
Magad fogsz állani szivemben,
Mint a szegény kunyhó falán a szentkép,
Amely előtt estenként térdepel
Jámbor lakója és imádkozik;
De hogyha telve volna szívem,
A legdicsőbb emlékek kincsivel,
Kiszórnám azt e pillanatban mind,
S téged hagynálak benne egyedül.
Isten veled!... ha hallod híretem,
Ha szépeket mond majd a hír felőlem,
Hidd el, hogy a te érdemed lesz az.
Azért törekszem jónak s nagynak lenni,
Nehogy megbánd és szégyeneld, sőt
Ellenkezőleg büszke légy reá,
Hogy engemet barátodnak fogadtál.
Isten veled, lelkem védangyala!"

Indult az ifju és ment volna, de
Kezét tartotta a leány
És görcsösen szorította...
Beszélni vágyott s elhagyta a hang,
Hosszú szünet telt el bele,
Mig akadozva ekkép szólhatott:

"Isten veled... menj... menj, isten veled,

Te ifjak legnemesbiké!
Menj... bár mehetnék én is teveled,
Mennék örömmel, édesörömmel.
S nem látjuk egymás soha-soha többé?
Lehullsz egemről, fényes csillagom?
Mert én szeretlek tégedet,
Ki kell ezt mondanom,
Hogy ki ne vesse lelkemet belőlem,
Mint a Vezúv a lángoló követ.
Szeretlek, és tied nem lehetek!
De istenemre,
Ha a tied nem, másé sem leszek!
Vedd e gyűrűt... e jegygyűrűt...
Előbb fog széjjeltörni benne
Ez a gyémántkő, mint az én hűségem.
Isten veled, szép álma életemnek!"

Az ifiúra a mennyország
Szakadt le üdvösségivel,
Leomlott a leány előtt
S ölelte és csókolta térdeit. -

Másnap, midőn a falut elhagyá,
Utjában százszor s százszor nézte meg
A gyűrűt, mert csak amikor
Ezt látta, akkor nem kételkedék,
Hogy a múlt éji jelenet valóság
S nem lázas lelke örült álma volt.

Utját (miért, miért nem?
Nem tudta maga sem)
A fővárosnak vette, hol
Lopott, koldult és szolgált egykoron.
A külvárosban ott
Egy kis padlásszobát
Bérelt ki, s nem tudá még,
Mihez fog kezdeni?
Egyszer kopognak ajtaján,
S bejött egy fátyolos hölgy...
Midőn belépett, fölveté a fátyolt,
Némán és mozdulatlan állt...
Az ifju szédelgett... megállt esze...
Barátnéját ismerte meg.

"Utánad jöttem," szólott a leány,
"Utánad jöttem... ha terhedre van,
Kiútasíthatsz e szobából,
Ne félj, hogy rossz neven veszem,
Akkor leülök ott kinn a küszöbre,
És ott ülök, míg megreped szívem.

Utánad jöttem, nem maradhaték,
Nyomodban voltam mindenütt,
Egész idáig, és most itt vagyok.
Szólj, mit teszesz velem?"

Az ifju kebelére hajlott,
S együtt zokogtak hosszan, boldogan.

"Nem úzesz el hát?" szólott a leány,
"Veled maradhatok?... veled leszek, hogy
Enyém legyen fájdalmaid fele
S a tied legyen minden örömem!
Együtt tűrök veled
Bút és nyomort,
S ha egyszer zúgolódom,
Ne hidd azontúl, hogy szeretlek,
Hogy valaha szerettelek!"

14

Együtt maradtak, mint férj s feleség;
Nem pap kötötte össze őket,
Hanem az isten és a szerelem.
Nem esküvének egymásnak hűséget,
Nem vették e szót ajkaikra,
Ott benn hagyák azt
Szivök mélyében érintetlenül,
Ahol s ahogy kell annak lennie,
S azért maradt oly tiszta, mint a
Csillag, melyhez még lélekzet sem ér.

És boldogságban teltek a napok,
A hónapok... nem tudta a világ, hogy
Ők élnek-e? s ők nem tudák,
Van-e világ kívülök?

De végre fölszólalt az ifjuban
A lélek, és ezt mondta szigorún:
"Ébredj, ébredj, te nem magadnak,
Te másokért születél!
Felejtéd hívatásodat?
Föl, föl, fiú, kezdj a dologhoz!"
És szólt hozzá még szigorúbban is
Egy hang, a házi gond:
"Föl a dologra, mert különben
Koplalni fogtok mind a ketten
S maholnap mind a hárman."

Dolgozni kezdte, írt,
Ugy írt, amint sugalta lelke,

Hozzája méltón, szabadon.
Egy szerkesztőhöz vitte művét,
Átolvasá az, és így válaszolt:
"Nagy ember ön, uram,
S a mellett nagy bolond!
Nagy ember ön, mert ez dicső remekmű,
Ennél különbet még Rousseau sem írt;
És nagy bolond ön, mert azt képzeli,
Hogy ezt a munkát ki lehet nyomtatni.
Sosem hallotta ön hírét
A cenzurának?... hogyha nem,
Hát megmondom, mi az?
Az a pokol cséplője, mely alá
Kévénket kell tartanunk, s ez
Az igazságot, a magot
Kicsépli belőle, aztán
Az üres szalmát visszadobja,
S ezen rágódik a közönség.
Ha ön nem hisz szavamnak, ám
Próbálja meg, s én minden szem magért,
Amely kévéjében marad,
Egy ón golyót nyelek le.
Ha azt akarja ön, hogy e
Cséplő alá ne jusson,
Ne gabonát, de maszlagot
Termesszen, mely kábít, bolondít,
Ezt mindenestül,
Kitálalhatja ön,
Sőt érte még meg is díjazzák."

Bódultan tért az ifju vissza, mintha
Fálnak ment volna egyenest fejével.
Asztalhoz ült, és föltevé magában,
Hogy szép lágyan, szelíden ír
S olyan simán, hogy a cenzor keze
Elsiklik rajta, mint a bársonyon.
Midőn művét bevégezé,
Azt vette észre, hogy még szabadabb,
Még keserűbb, mint először vala.
S így tizszer, százszor ujra s ujra írt,
Aztán eltépte, belátván, hogy a
Kérékvágásba csak nem jön bele.
És meggyőződék végre is,
Hogy ami kinyomathatik,
Abból nem fog tanulni senki,
És amiből lehet tanulni,
Az nem jut napvilágra.

"Irtóztató!" kiálta föl,
"Nincs mód tehát, hogy meghallják szavam?"

Lelkem tüzét, mely a világot
Gyújtotta volna föl,
Magamba kell hát fojtanom,
Hogy önmagát eméssze el?
És élnem is kell... miből élek?
Vagy megtagadjam elvemet?
Azt a szentséges elvet?
Odaszegődjem a gazokhoz,
Az emberiség ámitóihoz?
Nem, istenemre, nem!
Inkább szeméten éhen veszek el,
Inkább úgy végzem éltemet,
Amint elkezdtem azt,
Lopok, szolgállok, koldulok,
Mint egy betűt írok, mi nem
Lelkem forrásából fakadt,
Mint gondolatim legkisebbikére
Hamis pecsétet üssek! -
Isten hozzátok, gondolatjaim, ti
Befalazott rabok,
Legyen fejem börtön s koporsó
A számotokra... oh de nem,
Ti nem halhattok ott el;
Eljő a nap, mert el kell jönie,
Midőn kinyíl e börtön ajtaja,
S ti bejárjátok a kerek világot,
S fényt és meleget visztek magatokkal,
Miként a nyári nap sugárai!"

És így az ifju
Nyugonni hagyta gondolatjait,
S hogy a kenyérből ki ne fogyjon,
Másoknak gondolatjait
Másolgatá. Keserves munka,
Tán a favágásnál keservesebb.
Elkezdte reggel s este végezé
S gyakorta éjszakáit is
A lámpa fénye látta elhaladni,
S előbb aludt el ez, mint ő,
És ennyi fáradás után is
Elégszer állt az asztal üresen
És ablakára a fehér hideg tél
Elégszer festett jégvirágokat,
S a nő szemében megfagyasztá
A könnyeket... de nem fagyaszthatá meg
Örök hevű érzelmeit.

Igy jöttek évek, mentek évek;
S megszorodott a család,
Hárman levének s nemsokára négyen,

És négyszeres lett a nyomor
Ott fõnn a kis padlásszobában,
Melynek falát
Csikosra festé az esõ
És kicifrázta a penész,
Hol most egy ágyban hárman alszanak,
Két gyermekével az anya,
És láboknál a földõn
A durva szalmazsákon
A férfiú... a fölkelõ nap
Elsõ sugára homlokára száll,
Miként egy arany koszorú, miként egy
Fényes meleg csók isten ajakárul.

15

Egyenként ébred a család, elõször
A férj, ki legkésõbb aludt el,
Aztán az anya, azután
A kisfiú... s a csecsemõ?
Ez még nem ébred, mélyen alszik...
Testvére s a szülõk lábujjhegyen
Járnak, s beszédök csendes suttogás.
Hogy el ne verjék a kisdédnek álmát.

Jó testvér, jó szülõk,
Miért e halk járás, e suttogás?
Dobogjatok, tomboljatok,
Lármázzatok... ne féljeteK,
A kisdéd föl nem ébred,
Mert nem hallják a lármát a halottak...
A kisdéd halva van, éhenhala!

Mit érezhet, mit érez a szülõ,
Midõn meglátja, hogy szülõtte meghalt?
Hát még azon szülõ, kinek
Éhen veszett el gyermeke,
Szép ártatlan kis gyermeke?

Ha jobbkezének erejét
Az én kezembe öntené az isten,
Leírhatnám-e úgy is azt a kint,
Mely a szegény asszony szívét
Ezer körömmel szaggatá?

Hagyjátok õt a holttetemre
Borúlva sírni, sírni, sírni,
Zokogni, fölüvölteni,
A fájdalomnak mély örvényibõl
A magas égre fölkiáltani,

S az isten arcát káromlással, a
Lélek sarával meghajítani!...
Hagyjátok őt, hagyjátok őt,
Ne bántsátok szent őrzőgésiben.

A férfi néma fájdalommal
Állt a kicsiny halott előtt,
Avvagy, ki tudja, tán örömmel?
Örömmel, hogy kiszenvedett.
A kisfiú pedig merően
Nézé testvérét, és azon
Gondolkodék, hogy ő is ilyen
Halvány, ilyen fehér és mozdulatlan
Leszen, ha majd meghal, ha többé
Nem éhezik. -
Lassan, lassan, de csak lefolytak
Egymás után az órák, és az asszony
Keserve meghalt kisdédére
Ájulva vagy meghalva omlott,
És szíve megkönnyebbedett,
S lelkének fölvert hajjai
Nem ostromolták többé az eget,
Csak halkán rezgedeztek,
Mint a szellőben a kalászkok.
Ölébe vette a halottat
S szelíden ringatá,
És félig énekelve suttogott,
Miként az erdő lombjai
Az őszi alkonyatban:

"Alszol, kicsiny
Kis magzatom:
Mit álmodol?
Mondd meg nekem.
Szép álmokat
Látsz, ügyebár?
Hisz még nem a föld
Ölében alszol,
Anyád ringat még,
Anyád ölel. -
Aludj, aludj,
Szép gyermekem,
Fehér virág,
Fehér sugár,
Kit elnyel a
Fekete föld. -
Pirúl az ég,
Megcsókolá
Az alkonyat;
Megcsókolom

Én arcodat,
S ez nem pirúl,
Mért nem pirúl?
Csak egyszer is
Mosolygánál még
Reám, anyádra,
Lelkem szíve,
Kis magzatom! -
Zöld sírhalom...
Fehér kereszt...
Alatta te...
Fölötte én...
Mi hulldogál rá?
Nem az eső,
Az én könnyűm. -
Hallgassatok, ti
Akácfa-lombok
A temetőben,
Kis gyermekemmel
Beszélgetek,
Szépet beszélünk,
Hallgassatok. -
Nem fáj fejed?
Nem fáj szived? nem
Nehéz a föld? mely
Fölötted áll.
Mi volt lágyabb, az
Én karjaim
Vagy a koporsó?...
Aludj, aludj,
Szivem galambja,
Jó éjszakát,
De egyre kérlek:
Álmodj felőlem,
Legyünk együtt."

S míg így altatta a holt gyermeket,
Mellette maga is elszenderült,
S míg ő aludt, a férj azon tűnődék,
Miből szerez koporsót?
Miként ásatja meg a sírt?
Egy árva fillér sem volt birtokában.
Körültekintett a szobában,
Ha tán találna valamit,
Amelynek egy kis becse van,
Hogy azt eladja... semmi, semmi sem volt!
Mi jött eszébe, hogy e gondolatra
Elsápadt és megreszketett?
Ujján a gyűrűt pillantá meg,
Lelkénél drágább jegygyűrűjét...

Ezt kell tehát eladnia,
Hogy meztelen ne menjen
A földbe gyermeke?
E drága kincstől kell elválnia,
Melyet szeménél jobban őrizett,
Mit ujjáról le nem szakíthatott
Olyan sok évnek oly sok nyomora;
El kell most végre tőle válnia?

Hajszájai öszültenek meg
A gond miatt... s nem volt más menedék!

Midőn ujjáról a gyűrűt levonta,
Olyan volt, mintha kebléből a szívet
Szakítanák ki gyökerestül...
Ketté lett vágva multja és jelenje,
Fölbontatott a híd, mely a tavaszt
A télhez kapcsolá,
Eltört a lépcső, melyen a
Földről a mennybe járt!
De meg kellett történnie,
Hogy meztelen ne menjen
A földbe gyermeke. -

Szépen temették el a kisdedet.
Keményfából volt a koporsó,
A szemfedő selyemből,
És sírhalmához nagy követ tevének,
Mert drágán kelt el a gyűrű,
S árát rákölték mind a temetésre...
Lelkére nem vehette a férj,
Hogy jegygyűrűje árából csak egy
Garast is tartson meg kenyérre,
Bár erre olyan nagy szüksége volt.
Méreggé vált vón benne e kenyér,
Mely őt megölte volna,
És néki még soká kell élnie!

16

Megmondta ő, hogy gondolatjai
Fejében nem halhatnak el,
Hogy eljön a nap, amidőn
Ezek kijőnek börtönükből,
S bejárják a világot.

És úgy történt. Amit sok évi
Erőködés meg nem hozott, amért
Hiába volt olyan sok fáradás,
Meghozta egy véletlen pillanat.

Egy titkos nyomdát fedezett föl
Alant: elrejtve föld alá,
S ott kinyomatta műveit.
Mi volt ezen művekben? az,
Hogy a papok nem emberek,
De ördögök,
S a királyok nem istenek,
Hanem csak emberek,
És minden ember ember egyaránt,
S az embernek nemcsak joga,
Hanem teremtőjéhez
Kötelessége is
Szabadnak lennie,
Mert aki isten legszebb adományát
Meg nem becsüli,
Magát az istent sem becsüli az!

Kijött a könyv, s ország-világban
Ezrével olyan gyorsan terjedett el,
Mikéntha villám hordta volna szét.
Mohón nyelé el a szomjas világ
E tiszta enyhítő italt,
És lelke tőle megfrisült,
De elsápadt a hatalom, kiült
Ráncokba szedett homlokára a düh,
És elmennydörgé haragos szavával:
"Ez lázító könyv!
Vallást s fölséget sért.
Szerzőjének lakolnia
Kell a törvény szerint."
És a megrémült nép utánamondá:
"Valóban, e könyv lázító,
Vallást s fölséget sért.
Szerzőjének lakolnia
Kell a törvény szerint.
A törvény szent és sérthetetlen!"

S szerzője rémesen lakolt.
Az utca közepén
Fogták el őt, s elhurcolák.
"Megálljatok," szólt esdekelve,
"Oh irgalom, megálljatok!
Nem akarok én menekülni,
Mindenhová megyek nyugodtan,
Csak egy kevéssé várjatok.
Nézzétek azt az ablakot,
Az én szobámnak ablaka,
Ott nőm és gyermekem lakik.
Vezessetek hozzájuk egy,
Csak egy rövid kis pillanatra,

Mig egyszer ölelem meg őket
S egy isten-hozzádot mondok nekik,
Aztán nem bánom én, hurcoljatok,
De én búcsú nélkül nem mehetek.
Inkább megyek le a pokolba
A búcsuzás után,
Mint föl a mennybe búcsu nélkül.
Nem vagytok férjek és apák?
Mint mondanátok, és mit érzenétek,
Ha véletek mások bánnának így?
Nekem nincs senkim a kerek világon,
Csak nőm és gyermekem,
És önekik sincs a világon
Kivülem senkiök, de senkiök;
Eresszetek, jó emberek,
Eresszetek, hadd lássuk egymást
Még egyszer és talán utószor.
Ne rajtam szánakozzatok,
De őrajtok, hisz ők ártatlanok,
Hisz nem vétettek ők
Sem a törvénynek, sem tinéktek,
Ne öljétek meg őket!...
Oh istenem, ha szavaimra
Nem indultok meg, könnyeim
Indítsanak meg... e könnyük
Szivem vérének cseppjei,
Halálveríték lelkem homlokáról!"

Zokogva térdepelt le,
S mint szebb időkben egykor kedvesének,
Most a poroszlók térdeit ölelte.
De ők kegyetlen, gúnyos röhögéssel
Emelték őt fel s vitték a szekérhez,
Mely ott az ő számára állt.
Midőn látá, hogy nem használ a szép szó,
Düh szállta meg, s előszedé
Testének minden erejét, hogy
Erőszak által győzzön, meneküljön.
Oroszlánbátorsággal és
Őrült erővel küszködött,
De hasztalan! legyúrték, megkötözték,
S bedobták őt a szekér mélyibe.
Ott ordított, mint a vadállat,
Ordított ilyen átkokat:

"Átok reátok s maradékitokra,
Ti emberbőrbe öltözött,
Sátánokkal bélelt fenevadak,
Kiknek keblében szív helyett
Undok varangyos béka van!

Borítsa el pofátokat
A fekély olyan vastagon,
Mint a gazság van lelketek felett,
És aztán faljanak föl a
Szemétdomb férgei!
Átok reátok és királyotokra,
Kinek nevében az erényt
A mézárszékre viszitek!
Átok reád, bitang lator király,
Ki istennek tartod magad,
S ördög vagy, a hazugság ördöge!...
Ki bízta rád a milliókat?
Farkasra a nyáját ki bízta?
Kezed vörös, mint bíborod,
Arcod sápadt, mint koronád,
Szived fekete, mint a gyász,
Mely műveid után huzódik,
Miként az esti hosszú árnyék.
Meddig bitorlod még a
Rablott hatalmat, rablott jogokat?
Lázadjanak föl, mint az óceán,
Alattvalóid, és ha zsoldosidnak
Százezrivel kiállasz ellenök,
Ne adja isten, hogy meghalj vitézül
Ott a csatán, mint illő férfiúhoz;
Te légy, ki megkezdd gyáván a futást,
Fuss és bújjál el trónusod alá,
Mint ágy alá a megszeppent kutya,
Onnan kotorjanak ki és kacagva
Köpködjenek könnyörgő szemeidbe
A gyermekek s vénasszonyok,
S kik egykor lábad csókolák,
Azoknak csókold majd te lábait,
Azok rugdossák ki egyenként
Vigyorgó fogadat,
Azok rugdossák ki belőled a
Nyomoruságos hitvány életet!
Dögölj meg oly kétség'b'esen,
Amilyenné engem tevél!...
Oh nóm... oh gyermekem..."

17

Aludt-e s most fölébredett? vagy
Eszét veszíté s ez most visszajött?
Egy óra vagy több hónap óta volt
Magán kívül?... Szilveszter nem tudá.
Gondolkodék, gondolkodék,
Mi történt és mi történik velem?
Körülnézett, nem látta semmit,

Sötét volt, éktelen sötét.
Igy szólt magában: "Éj van csakugyan,
Aludtam s álmodám,
Álmam csak félig jut eszembe,
De az borzasztó egy álom vala,
El sem beszélem hitvesemnek,
Nem háborítom föl vele.
Csak már viradna, ily nyomasztó
Éjem tán még nem volt soha.
Alszol, szerelmem? alszol, kedvesem?...
Alszik bizonynal, mert nem válaszol.
Aludjatok, szeretteim,
Aludjatok szép csendesen.
S mégsem virad! mikor fog már viradni?
Megfojt e sűrű vastag éj!
Emeld föl, hajnal, fényes arcodat,
Vagy csak mutasd meg ujjadnak hegyét...
Ugy ég a homlokom, mikéntha
Egy tűzokádó hegy vón a fejemben;
Majd szétröpül az agyvelóm!"

S hogy megtörölje izzadt homlokát,
Kezét emelte föl... hah,
Mily csörrenés!...
Megcsördült rajta a nehéz bilincs.
Most már mindenre jól emlékezett,
S végigfutott rajt a hideg,
Mint a romok között a szél.

Mindenre jól emlékezett...
Elfogták őt az utca közepén,
S elhurcolák erőnek erejével,
És kedvesét és gyermekét
Nem láthatá, nem mondhatott nekik
Isten-hozzádot, nem tekinthetett
Még egyszer a kedves szemekbe,
Mik boldogsága s gazdagsága voltak!
S most itt van a börtönfalak között,
A föld alatt, ki tudja milyen mélyen.
Mélyebben mint a rothadó halottak
A temetőnek fenekén!
S mikor lát újra fényes napvilágot,
Mikor láthatja újra kedvesit?
Talán soha!
S miért jutott e kárhozat helyére?
Mert amit isten meghagyott neki,
Tudtára adta azt az embereknek,
Hogy egy közös jó van, miből
Egyenlőn jár mindenkinek
A rész, s ez a közös jó a szabadság!

Ki ebből elvesz egy porszemnyit is
Mástól, halálos vétket követ el,
S azt ki szabad, azt ki kell irtani!

"Oh szent szabadság, érted szenvedek,"
Szólt előzőnlő fájdalommal a rab,
"S ha a világban magam állanék,
Mint álltam egykor hosszú évekig,
Nyugodtan ülnék most e kőpadon
S büszkén, mint trónján a bitor király,
S oly boldogan viselném e bilincset,
Mint jegygyűrűmet egykor viselém!
De hitvesem van és van gyermekem...
Mi lesz belőlök nélkülüm?
Ki fogja eltáplálni őket
Kenyérrel s szerelemmel?
S mi lesz belőlem nélkülök?
Oh szív, ha kővé válni nem tudsz,
Miért meg nem hasadsz!"

Sírt, jajgatott, dühöngött,
És az örök sötétség
Egykedvüleg szemlélte őt,
Míg végre lassacskán elhallgatott,
Kifáradt lelke megadá magát,
És mozdulatlan néma volt s oly
Érzéktelen, mint a kő, melyen ült,
Mint a sötétség, mely reáborult.
Nem érzett, csak gondolkodék,
Alant röpültek gondolatjai,
Mint a meglőtt szárnyú madár:

"Koporsónak testvére, börtönöm,
Ki épített, ki fog ledönteni?
Mióta állsz, meddig fogsz állni még?
Ki ült előttem e rideg kővön?
Ilyen martír, mint én vagyok,
Vagy egy haramja tán?
Itt hamvadott el csontja e helyen
Vagy látta még az isten szép világát?
Szép a világ, az erdők és mezők,
A bércek és a rónaságok, a
Virágok és a csillagok... talán én
Többé nem is látom már ezeket,
Vagy oly későn, hogy akkorára
Még nevöket is elfelejtem...
Ha itt egy évig kéne lennem,
Hol minden perc egy örökkévalóság,
Hol az idő oly lassan ballag el,
Mint két mankóján a vén sánta koldus..."

Egy évig? és ha tízig itt leszek,
Tízíg vagy húszíg vagy többig talán?
Jertek föl hozzám, ti halottak,
Kik egykor e helyen szenvedtetek,
Beszélgessünk egy keveset,
Tanítsatok meg, az időt
Hogyan kell itt eltölteni.
Jertek föl hozzám, ti halottak...
Talán én is halott vagyok már,
S a sírban álmodom... rossz álom...
Halott vagyok, kit élve
Temettek el...
Halott vagyok... már nem dobog szívem...
E reszketés, melyet keblemben érzek,
Beteg lelkem végvonaglása ez."

Végtére megszűnt gondolkodni is,
Nem volt szívében és fejében
Sem érzelem, sem gondolat.
Ott ült merőbben a szobornál,
S farkasszemet nézett az éjjel,
Mellyel megtömve volt a börtön.

Zsibbadni kezdtek tagjai,
Eszméletét kezdé veszíteni,
Feje huzódott lefelé,
S ledőlt hosszában a kövekre...
Elájult-e vagy elaludt?

Soká feküdt ott mozdulatlanúl,
Talán nem véve még lélekzetet sem;
Egyszerre, mintha lópor által
Vetették volna föl, mikéntha
Égő vasat sütnének oldalához,
Fölugrott, s oly szívszaggató
Hangan, hogy a hideg falak
Utána jajdulának,
Ekkép kiálta föl: "Megállj... megállj!"
S kiterjesztette két kezét.
Soká, soká állott így, azután
Lankadtan hullatá le kezeit,
Leroskadott ülő helyére,
Fejét keblére hajtá,
S két nagy könnyűvel két szemében,
S oly hangon, mintha lelkét
Sohajtaná ki, ezt nyögé:
"Nem állt meg... elment... itt hagyott...
Mindennek vége van!"

Mi lelte őt? ki hagyta itt?

Minek van vége?... álmodott?

Nem álmodott, az nem volt puszta álom...

Valónak képtelenség,

S mégis való!

Amint ott hosszában feküdt, előtte

Egy hölgyalak jelent meg,

Kiben ráismert hitvesére,

Odahajolt melléje,

Fülébe ezt sugá:

"Én már kiszenvedék,

Isten veled!"

S megcsókolá a férfi arcát,

S ez erre ugrott föl... midőn

Kinyíltak szemei,

Még látta kedvesét, de

Egy pillanatnál kevesebb alatt

Eltűnt az, és a börtön, amely

Világos volt, ismét sötét lett,

Mint villámlás után az éjféli.

"Én már kiszenvedék, isten veled!"

Ismételé a hallott szavakat,

"Ezt mondta édes hangja, melyet

Nem hallok én többé soha:

Én már kiszenvedék, isten veled...

Isten veled hát, lelkem lombja te,

Kit rólam lesodort a vész;

Ha téged elvitt, mért hagyott meg engem?

Mit ér, mit ér az ilyen lombtalan fa?

S hová sodort el a vihar?

Hol foglak fölitalálni téged

Habár elhervadottan is,

Hogy életemnek maradékát

Szent romjaidnál kishajtsam!...

Nekem többé nem kell az élet,

Mert célját elveszítém;

Te voltál célja életemnek,

Te általad s te érted éltem,

Szerelmem istenasszonya,

Te egymagad voltál valóság;

A többi? az emberiség, szabadság,

Ez mind üres szó, puszta ábránd,

Melyért bolondok küzdenek.

Te egymagad voltál valóság,

Szerelmem istenasszonya!

És én örökre elvesztettelek!

Föltúrhatom, mint a vakondok, az

Egész földet, nem foglak megtalálni...

Por lesz belőled, mint akárki másból,

Olyan por, mint a többi, nem különb,
És elvegyülsz közöttte, mintha
Növény vagy állat lettél volna csak.
De túrném veszteségemet,
Békén túrném ez óriási terhet,
Amíg alatta megszakadnék,
Csak elbucsúztam volna tőle, csak
Egy szót mondhattam volna még neki,
Egy kis rövid szót... vége, vége van,
Az isten ezt sem engedé meg.
Milyen kegyetlen az az isten!
S a balga ember térdet hajt előtte,
Atyjának híja és imádja őt...
Zsarnok vagy, isten, és én
Átkozlak tégedet!
Ott ülsz az égi trónuson hideg
Méltóságodban érzéketlenül,
Csak úgy, mint itt a földi zsarnokok,
S uralkodol kevélyen, és naponként
Hajnalsugárral s megrepedt sziveknek
Vérével újra s újra fested
Királyi széked kopott bíborát!
Légy átkozott, zsarnoknál zsarnokabb,
Amint te megtagadtál engem,
Ugy tagadlak meg tégedet.
Egy rabszolgáddal kevesebb lesz,
Vedd vissza ezt az életet, amelyet
Mint alamizsnát dobtál le nekem,
Vedd vissza és add másnak ismét,
Hadd tengődjék most rajta más,
Nekem nem kell ez alamizsna-élet,
Elédbe vágom azt, hogy összetörjék
Mint a haszontalan cserép!"

Ugy ordított a rab, hogy a sötétség
Megijedett és reszketett belé,
Ezt ordítá, s veszett dühében
Fejét a falhoz vágta és leroskadt,
S a fal megkondult a rémes csapástól,
Mikéntha néki fájna az. -

Ott fekszik a rab, zúzott homlokának
Aludt véreben a kövek felett,
Ott fekszik, és nem halt meg, és él!
Hozzá van nőve a keserves élet,
Hozzája nőtt letéphetetlenül.
Miként lelkéhez a kínszenvedés,
Mint börtönéhez az örök sötétség.

Tíz éve már, hogy e négy fal között ül!
Tíz év még ott kinn a szabadban is sok,
Hát még ott benn az iszonyú odúban!...
Megnőtt a szakálla és megnőtt haja,
S ő sokszor nézte, nem fejr-e már?
De azt mindig csak feketének látta,
Pedig fejr volt már, mint a galamb,
Csakhogy nem látszott színe a sötétben.

Tíz éve már, s őnéki e tíz év
Egyetlenegy hosszú, végtelen éj volt,
És egyre várta, hogy mikor virrad már?...
Koronként úgy tetszett neki,
Hogy már több század, több évezred óta
Van e helyen, hogy a világ már
Az ítélet napján rég túl vagyon,
Hogy a föld régen elenyészett,
Csak e börtön maradt belőle,
És őt magát e börtönben feledték.

Kihalt immár a szenvedély szivéből,
Nem átkozódék többé isten ellen,
Eszébe sem jutott sem isten,
Sem ember többé nékie,
Kihalt szivéből már a bánat is,
Csak néha sírdogált, midőn
Álmából ébredett, mert
Álmában meg-meglátogatta őt
Ama szép tünemény, örökké
Imádott kedvesének szelleme,
Ki hozzá még a síron túl is oly hű!
De mihelyest fölébredett,
Eltűnt a kedves szép alak,
És sírt a rab, sírt, sírdogált.

De mért nem látogatta meg fia?
Hisz őneki volt fia is;
Mért nem jött ez hozzá soha?
Ezt kérdezé, s ekkép felelt magának:
"Fiam még él bizonynal, mert ide
Élő nem jön, csak a halott jöhet,
Csak te jöhetsz, szerelmem angyala!
Fiam még él s már nagy lehet,
Azóta rég felnőhetett.
Vajon mi lett belőled,
Szegény árvám, szegény fiam?...
Ki tudj', a szükség mire vitte,
Talán rabló lett s hóhér temeté el...
És hátha apja nyomdokát követte,

És most, mint apja, föld alatt lakik,
Talán ép ebben a börtönben,
Talán épen szomszédom itten?
Fiam, fiam, szeretsz-e engemet,
Emlékszel-e apádra, gyermekem?"

De hallga, mily nesz, mily szokatlan hangok!
Figyelmez a rab, mindinkább figyel,
Ugy elmerül a hallgatásba,
Hogy lélekzeni sem mer,
S bezárt lelkét e hangok megnyiták,
Mint a virág kelyhét a napsugár,
És ajka mosolyogni kezd,
Tíz hosszú esztendő után először!

Madárka szállott a börtön falának
Párkányzatára közel ablakához,
Ott ül a kis madár s dalolgat,
Ah, milyen édesen dalol!
És szólt a rab, vagy csak gondolkodék,
Mert szólni nem mert, nehogy elzavarja
A kedves vendéget szava:

"Oh istenem, mi jól, mi jólesik!
Először hallok ilyen hangokat,
Mióta itt vagyok, pedig már
Nagyon régóta vagyok itt.
Dalolj, dalolj, kis madaram, dalolj,
Eszembe jut dalodról,
Hogy egykor éltem, hogy még most is élek,
Eszembe jut dalodról ifjúságom,
A régen régen elszállt ifjúság,
E szép tavasz, s ezen tavasznak
Virága, a szép szerelem!
Dalod fölkelte szenvedésimet,
De egyszersmind meg is vigasztal,
S a megvigasztalt fájdalom talán
Még édesebb, mint maga az öröm.
Dalolj, dalolj, kis madaram, dalolj!...
Ki küldött hozzám tégedet?
Ki mondta néked, hogy e falra szállj,
Amelyre nem száll átoknál egyéb?...
Szentséges ég, e sejtelem,
Ez engemet megöl,
Boldogságával öl meg engemet!
Egy sejtelem azt súgja nékem,
Hogy én szabad leszek,
Hogy nem e dögvészes helyen halok meg,
De kinn az isten szép ege alatt...
Te kis madár ott a falon, te

Szabad világnak szabad vándora,
Te a szabadság hírmondója vagy! -
Ez így van, így lesz, nem kételkedem.
Erős légy, szív, ha meg nem tört a bú,
Ne törjön meg majd az öröm.
Valóban úgy lesz. A világ megúnja
A jármot végre s a gyalázatot,
S le fogja hányni, és először is
Kinyitja e sírhalmok ajtait,
S első örömkönyűi
Azoknak orcájára folynak, akik
Itt a szabadságért szenvedtenek.
Te kis madár ott a falon, te
Szabad világnak szabad vándora,
Te a szabadság hírmondója vagy!"

Csikorgott a börtön zárában a kulcs,
A kis madár ijedve szállt tova,
Megnyílt az ajtó és a börtönőr
A rabnak azt mondá: "Szabad vagy."

Följajdult a rab édes örömében,
S odakapott fejéhez, mintha
Eszét ragadta volna meg,
Mely el akarta hagyni őt.

"Megvan!" szólt gyermekes örömmel,
"Megvan! nem hagytam elröpülni,
Nem tébolyodtam meg... tudom,
Mi történt: én szabad vagyok...
Szabad tehát a nemzet, a haza?"

A börtönőr mogorván válaszolt:
"Mi gondod a hazára, golyhó?
Köszönd meg, hogy te vagy szabad."

De a rab ezt nem hallá, mert esze
Már messze, messze járt... bejárta
A félvilágot, azt a sírt kereste,
Amelyben édes kedves hölgye alszik.
"Először is hozzád megyek,
Lelkem halotta," így szólott magában,
"Hozzád megyek; miként te fölkerestél,
Ugy fölkereslek én most tégedet,
Hogy megcsókoljam azt a földet,
Mely néked nyúgodalmat ad!...
Oh, mily soká tart, míg e láncot
Kezem-lábamról leverik;
Ez a néhány perc hosszabb, mint valának
Itt átnyomorgott hosszú éveim!"

Mint anyjának tejét a gyermek,
 Olyan mohón, oly édesen
 Szívá a szabad levegőt,
 S minden lehellet egy-egy kínos évet
 Emelt le bágyadt lelkiról,
 Míg ez könnyűnek érezé magát,
 Mint a pillangó, s szerteröpködött
 A természetnek uj virányin
 S szívének régi szép emlékein.
 Megifjítá a tiszta levegő,
 Megifjítá lelkének erejét,
 De teste vén és roskatag maradt,
 Csak vánszorogva, botra dőlve ment.
 Hosszú fehér haját s szakállát
 A szellők búsan lengeték,
 Tíz év alatt száz évet élt.

Elért a házhoz, melynek egykor
 Padlásszobájában lakott,
 Merőn megnézett minden embert,
 De nem lelt köztök ismerősöket.
 Tán új lakók valának, vagy hogy
 Nem ismert rájuk, elfeledte őket.
 Kérdezte: emlékeznek-e
 Ama szegény családra, mely
 Ott föl lakott, de már fölötte régen?
 Ezek s ezek valának tagjai.

"Ah, én emlékszem, jól emlékezem,"
 Szólt egy jámbor öregasszony,
 "Szegény menyecske, olyan szép teremtés
 És oly jólelkű volt... de férje
 Istentelen gonosztevő volt,
 Amért aztán meg is lakolt ám,
 Elfogták és börtönbe dobták,
 S ha meg nem halt, még most is ott van.
 Midőn megtudta felesége,
 Hogy férjét elfogák, s nem látja többé,
 Szörnyethalt, szíve megrepedt.
 Én föl nem érem ésszel, oly rossz
 Embert hogy lehetett szeretni,
 Hogy lehetett meghalni érte."

Szilveszter érzéketlenül
 Hallgatta a beszédet, mintha
 Nem ő vón, akiről beszélnek,
 S azt kérdezé: "Hová temették

Az ifjú asszonyt, és mi lett fiából?"

"Fiából nem tudom, mi lett?"

Felelt a vénasszony, "nem láttam őt
A temetés után soha.
Hová temették a menyecskét,
Azt sem tudom... szerettem volna
Temetésére menni, de
Épen keresztelőbe hítak."

"Majd megtalálom," szólt magában a férj,
"Majd megtalálom kinn a temetőben,
Megnézek minden sírt egyenként,
Mig az övére akadok."

S elballagott a temetőbe,
Bejárta a sírhalmokat,
Egyiktől a másikhoz ment,
S midőn elvégzé, újra kezdte,
De kedvesének halmát nem lelé.
Hát semmi, semmi nem maradt utána!
Az a dicső lény elenyészett
Nyom nélkül, mint a napsugár,
Fejfáját a vihar kitepte,
S dombját a zápor elmosá.
Isten neki!...

Fájt, fájt, nagyon fájt a szegény öregnek,
Hogy nem lelé meg, amit keresett, hogy
Könyűiből, amik még megmaradtak
Oly hosszú szenvedés után,
A kedves-édes lény porára
Nem sírható le azokat... de
Azzal vigasztalá magát,
Hogy életében
Ez az utósó fájdalom,
Hogy itt örömmel s fájdalommal
Számot vetett örökre,
S ezentul úgy jár a világba', mint
Testetlen árnyék, mint lélektelen test.

Pedig csalatkozott.
Ez nem végső fájdalma volt.
Midőn a börtönből kilépett,
Azt kérdezé: "Szabad tehát
A nemzet, a haza?"
S a feleletre ő nem is figyelt,
Mert szentül hitte, hogy szabad.

És mit tapasztalt nemsokára?

Hogy nemzete, hogy a világ
Még mélyebben van meggörbedve, mint
Tíz év előtt, midőn ő szót emelt;
Az emberméltóság naponta törpül,
És a zsarnokság óriásodik.

Hiába volt hát annyi szenvedés,
Hiába annyi áldozat,
Mit a magasztosabb szivek hozának
Az emberiségnek? haszontalan
Minden törekvés, minden küszködés?
Az lehetetlen, százszor lehetetlen!

E gondolatra megerősödék,
Fölgyúladt benne a kihamvadó tűz,
Görnyedt fejét az ég felé emelte,
A roskadt aggból izmos ifju lett,
És homlokán rejtélyes szándok ült,
Merész, nagy szándok, elhatározás,
Melytől egy nemzet vagy talán
A nagyvilágnak sorsa függ.
E terv nem új, már ezrek életébe
Került, de hátha egynek sikerül,
S ha épen ő ez egy?..
Mélyen titkolta szándokát,
Alunni sem ment mások közelébe,
Nehogy kimondja álmában, nehogy
Megsemmisüljön, ha napfényre jön.
Nem szerzett társakat magához,
Nem dicsvágyból, hogy egymaga
Végezze bé az óriási munkát,
De hogy ne szálljon másra is veszély,
Ha terve megbukik. - -

A város zajban s fényben úszik,
A népség ezrivel tolong,
Hömpölyg, mint a kiáradott folyó, az
Utcákon át az "éljen" harsogása,
Arcok s ruhák ünnepiek!

Mely alkalom, mely ünnep ez?
Talán az isten jött a földre
Saját képében, és saját kezével
Átadta a rab-embereknek
Rég elveszített szabadságukat?
Hogy ily nagy a fény, az öröm.

Nem; nem az isten, más megy ottan, aki
Kisebb az istennél, azonban
Magát nagyobbának tartja: a király!...

Lenéző göggel megy az emberek közt,
Mint a szelindek a kicsiny ebek közt,
S amerre néz, térdek s fejek hajolnak,
Mint a viharban a nád erdeje,
S torok-szakadtáig kiáltja
A szolgacsorda: "éljen a király!"
Ki merne nem kiáltani
Vagy épen mást kiáltani
Az ezerek és ezerek között?...
Ki merne?... egy mer... egy a sok között...
Ez egy, oly hangon, mely a tömeget
Túlbógi, mást kiált.
Ez azt kiáltja: "haljon a király!"
És eldurrantja fegyverét, s a
Gögös király a porba rogy... -

Kelj föl, te gyáva zsarnok!
Hisz nem talált a fegyver,
Ruhádba s nem szivedbe
Ment a tévedt golyó.
Az ördög, akinek eladtad,
Megörzé éltedet.
Kelj föl, te gyáva zsarnok!
S töröld le képedről a port.

Ki a gyilkos, ki s hol van ő?
Ott áll... de már fekszik, nem áll,
Félhalva fekszik, leverék
Lábárul őt, és boldog, aki
Vén, ráncos orcájára köphet
És megrúghatja ősz fejét.

Boldogtalan nép, mért gyűjtöd fejedre
Az isten átkát? nem elég,
Amely már rajta fekszik?
Nem volt elég a Krisztust megfeszítned,
Minden megváltót megfeszítesz hát?
Boldogtalan, százszor boldogtalan nép!

Néhány nap mulva vérpad állt a téren,
És egy ősz ember fönn a vérpadon.
Midőn melléje lépett a bakó a
Sötét halálnak fényes pallosával,
Az ősz ember végigtekinte a
Kárörvendő szilaj tömeg során, és
Sajnálkozó könny reszketett szemében,
Sajnálta, akik őt megrugdosák,
S akik gyönyörrel nézik most halálát...
Suhant a pallos, rémesen suhant,
S a fej legördült... Szilveszter feje.

A nép rivalta: "éljen a király!"
És a halottat a hóhérlegények
Eltemeték az akasztófa mellett.

20

Vénült, kihalt a szolganemzedék,
Uj nemzedék jött, mely apáit
Arcpirulással említé s azoknál
Jobb akart lenni és az is lett,
Mert csak akarni kell!...
Fölkelt az új hős nemzedék,
S mit örökségben hagytak rá apái,
Leverte rabbilincseit,
S kezéről, akik ezt szereztek,
Azoknak sírhalmára dobta,
Hogy a csörgésre fölriadjanak, s ott
A földben is szégyeljék magokat!...
S megemlékeztek a győzelmesek
Ama szentekről és nagyokról, akik
A szolgaságban szabadok valának,
És hirdették az igét,
S díjok halál lett,
Csúfos halál!...
Megemlékeztek a győzők ezekről,
S a diadalnak örömébe szőtték
Szent neveiket koszorú gyanánt,
S elvitték volna őket a
Dicsőség templomába,
De hol keressék, hol lelik meg őket?
Rég elhamvadtak a bitófa mellett!

Pest, 1848. június – szeptember

=====

Petőfi Sándor: A XIX. század költői

Ne fogjon senki könnyelműen
A húrok pengetésihez!
Nagy munkát vállal az magára,
Ki most kezébe lantot vesz.
Ha nem tudsz mást, mint eldalolni
Saját fájdalmad s örömed:
Nincs rád szüksége a világnak,
S azért a szent fát félretedd.

Pusztában bujdosunk, mint hajdan
Népével Mózes bujdosott,
S követte, melyet isten küldte
Vezérül, a lángoszlopot.
Ujabb időkben isten ilyen
Lángoszlopoknak rendelé
A költőket, hogy ők vezessék
A népet Kánaán felé.

Előre hát mind, aki költő,
A néppel tűzön-vízen át!
Átok reá, ki elhajtja
Kezéből a nép zászlaját.
Átok reá, ki gyávaságból
Vagy lomhaságból elmarad,
Hogy, míg a nép küzd, fárad, izzad,
Pihenjen ő árnyék alatt!

Vannak hamis próféták, akik
Azt hirdetik nagy gonoszan,
Hogy már megállhatunk, mert itten
Az ígéretnek földe van.
Hazugság, szemtelen hazugság,
Mit milliók cáfolnak meg,
Kik nap hevében, éhen-szomjan,
Kétségbeesve tengenek.

Ha majd a bőség kosarából
Mindenki egyaránt vehet,
Ha majd a jognak asztalánál
Mind egyaránt foglal helyet,
Ha majd a szellem napvilága
Ragyog minden ház ablakán:
Akkor mondhatjuk, hogy megálljunk,
Mert itt van már a Kánaán!

És addig? addig nincs megnyugvás,

Addig folyvást küszködni kell. -
Talán az élet, munkáinkért,
Nem fog fizetni semmivel,
De a halál majd szemeinket
Szelíd, lágy csókkal zárja be,
S virágkötéssel, selyempárnán
Bocsát le a föld mélyibe.

Pest, 1847. január

=====

Arany János: Fiannak

Hála Isten! este van megin'.
Mával is fogyott a földi kín.
Bent magános, árva gyertya ég:
Kívül leskelődik a sötét.
Ily soká, fiacskám, mért vagy ébren?
Vetve ágyad puha-melegen:
Kis kacsóid összetéve szépen,
Imádkozzál, édes gyermekem.

Látod, én szegény költő vagyok:
Örökül hát nem sokat hagyok;
Legföljebb mocsoktalan nevet:
A tömegnél hitvány érdemet.
Ártatlan szived tavasz kertében
A vallást ezért öntözgetem.
Kis kacsóid összetéve szépen,
Imádkozzál, édes gyermekem.

Mert szegénynek drága kincs a hit.
Túrni és remélni megtanít:
S néki, míg a sír rá nem lehell,
Mindig túrni és remélni kell!
Oh, ha bennem is, mint egykor, épen
Élne a hit, vigaszul nekem!...
Kis kacsóid összetéve szépen,
Imádkozzál, édes gyermekem.

Majd ha játszótársaid közül
Munka hí el - úgy lehet, korán -
S idegennek szolgálsz eszközül,
Ki talán szeret... de mostohán:
Balzsamúl a hit malasztja légyen
Az elrejtett néma könnyeken.
Kis kacsóid összetéve szépen,
Imádkozzál, édes gyermekem.

Majd, ha látod, érzed a nyomort,
Melyet a becsület válla hord;
Megtiporva az erényt, az észet,
Míg a vétek irigységre készít
S a butának sorsa földi éden:
Álljon a vallás a mérlegen.
Kis kacsóid összetéve szépen,
Imádkozzál, édes gyermekem.

És, ha felnövé, tapasztalod,

Hogy apáid földje nem honod
S a bölcsőd s koporsód közti ür
Századoknak szolgált mesgyeül:
Lelj vigasztalást a szent ígében:
"Bujdosunk e földi téreken."
Kis kacsóid összetéve szépen,
Imádkozzál, édes gyermekem.

Oh, remélj, remélj egy jobb hazát!
S benne az erény diadalát:
Mert különben sorsod és e föld
Isten ellen zúgolódní költ. -
Járj örömmel álmaid egében,
Útravalód e csókom legyen:
Kis kacsóid összetéve szépen,
Imádkozzál, édes gyermekem!

(1850)

Arany János: Domokos napra

Midőn szüleid és mind akik szeretünk
Nyájas köszöntéssel tehozzád sietünk;
Midőn kedvedért a - bár hiános - család
Vígán ülte körül innepi asztalát:
Kedves fiú, hát én mit adjak most neked?
Egy édes csemegét: hizelgő éneket?...

Nem! azt én nem adok, te sem várod, hiszem.
Gaz, ki a Múzsáknak hamis tömjént viszen.
Szégyen a lantra, mely költött érdem által
Meggyaláztatni és gyaláznai nem áttal;
Minél édesb, annál émelygősb csemege -
Annál undorítóbb, minél szebb éneke.

Zengjem érdemeid? oh, azok lehetnek:
Állasz még küszöbén ifjú életednek;
Előtted a küzdés, előtted a pálya,
Az erőtlen csügged, az erős megállja.
És tudod: az erő micsoda? - Akarat,
Mely előbb vagy utóbb, de borostyánt arat.

Áldjad a jó Istent, ki megáldja téged,
Adván öreidül szerető szüléket,
Adván eszközöket, elhárítani pályád
- Annyi más futónak nehéz - akadályát.
Áldjad Istent, hanem óvakodj', amivel
Ő álda meg, saját érdemül róni fel.

Nemes önbizalom, de ne az önhittség,
Rúgói lelkedet nagy célra feszítsék:
Legnagyobb cél pedig, itt, e földi létben,
Ember lenni mindég, minden körülményben.
Serdülj, kedves ifju... poharam cseng érted! -
Légy ember, ha majdan azt az időt éred.

Szeressed hazádat... Oh, a honszerelem
Most lehet őszinte, igaz, önzéstelen.
Ne is tőle kívánd, amit ő nem adhat:
Magadban keressed az édes jutalmat.
Csillagi nem lesznek, fényes díszjelei:
Keresztje elég van, - de maga viseli.

Vess számot erőddel s legjavát, amelyet ,
Leghasznosbnak ítélsz, hazádnak szenteljéd.
Vagyon sok szüksége, sok fogyatkozása:
Bárhol állj, csak tőled előmentét lássa.

Serdülj, kedves ifju - habzó kelyhem dagad -
A haza igényel munkás, hú fiakat.

S ha talán, az érzés tengeréhez jutva,
Néked a szelíd lant tisztessége jutna:
Hass! buzdíts! egyesíts! hogy osztály ne légyen
Köztünk, hol magyar szó, honfiérvet - szégyen.
Virág a költészet... egy nép irodalma:
De ha nem virágzik, nem is terem a fa.

Ha pedig a tettdús férfikor elhíván
A lanttól, komolyabb munkásságot kíván:
Ne feledd, mily gyöngye ama virág bokra,
Van szüksége közös ápoló karokra.
Serdülj, kedves ifju - még egyszer a kelyhet! -
Nőj eléggé nagyra - betölteni helyed!

(1851 aug. 4)

Arany János: Magányban

Az óra lüktet lassu percegéssel,
Kimérve a megmérhetlen időt;
Ébren a honfigond virasztva mécsel,
Homlokra összébb gyűjti a redőt.
Vajúdni meddig tart még e világnak?
Sors! óraműved oly irtóztató:
Hallom kerekid, amint egybevágnak:
De nincs azokhoz számlap, mutató.

Jön, jön... egy istenkéz sem tartja vissza...
Mint mélybe indult sziklagörgeteg:
Élet? halál? átok, vagy áldás lesz? - Ah,
Ki mondja meg! ki élő mondja meg!
Vár tétován a nép, remegve bölcse,
Vakon előtte kétség és homály.
Idő! szakadna bár méhed gyümölcse...
Ne még, ne még - az istenért! - megállj.

Oh mert tovább e kétség túrhetetlen,
A kockarázás kínját érzénünk;
De nyújtatók a percet, míg vetetlen
A szörnyü csont, ha rajta mindenünk.
Egy lépés a gomolygó végtelenbe,
Holott örvényzik a lét, a halál:
És mi fogódzunk a hitvány jelenbe:
Tarts még egy kissé, gyöngé szalmaszál!

Még egy kevésbé... De mely kishitűség!
El, el! ne lássam e dúlt arcokat!
Ész, egybeforrt vágy, tiszta honfihűség,
Bátorságot nekünk mindez nem ad?
Megvert reménnyel induljunk csatába?
Hitben feladjuk már a diadalt?...
Nem, nem! Szívünk egy vértanú imába'
Megedzve, kezdjük a győzelmi dalt!

Az nem lehet, hogy milliók fohásza
Örökké visszamálljon rólad, ég!
És annyi vér - a szabadság kovásza -
Posvány maradjon, hol elönteték.
Támadni kell, mindig nagyobb körökben,
Életnek ott, hol a mártir-tetem
Magát kiforrja csendes földi rögben:
Légy hű, s bízzál jövődbbe, nemzetem.

Nem mindig ember, aki sorsot intéz;

Gyakran a bölcs is eszköz, puszta báb;
S midőn lefáradt az erőtelen kéz,
A végzet tengelye harsog tovább;
Csüggedve olykor hagyja lomha gépül
Magát sodorni az ember fia:
De majd, ha eszmél s öntudatra épül,
Feltűnik egy magasb hármónia.

És vissza nem foly az időnek árja,
Előre duzzad, feltarthatlanúl;
Csak szélein marad veszteg hinárja,
S partján a holt-viz hátra kanyarúl.
Bízzást!... mi benn vagyunk a fősodorban:
Veszhet közölünk még talán nem egy:
De szállva, ím, elsők között a sorban,
Vásznunk dagad, hajónk előre megy!

(1861 ápr.)

Ady Endre: Karácsony

I.

Harang csendül,
Ének zendül,
Messze zsong a hálaének,
Az én kedves kis falumban
Karácsonykor
Magába száll minden lélek.

Minden ember
Szeretettel
Borul földre imádkozni,
Az én kedves kis falumba
A Messiás
Boldogságot szokott hozni.

A templomba
Hosszu sorba
Indulnak el ifjak, vének,
Az én kedves kis falumban
Hálát adnak
A magasság Istenének.

Mintha itt lenn
A nagy Isten
Szent kegyelme súgna, szállna,
Az én kedves kis falumban
Minden szívben
Csak szeretet lakik máma.

II.

Bántja lelke a nagy város
Durva zaja,
De jó volna ünnepelni
Odahaza.
De jó volna tiszta szívből
- Úgy, mint régen -
Fohászkodni,
De jó volna megnyugodni.

De jó volna mindent, mindent
Elfeledni,
De jó volna játszadozó
Gyermek lenni.
Igaz hittel, gyermekszívvel

A világgal
Kibékülni,
Szeretetben üdvözülni.

III.

Ha ez a szép rege
Igaz hitté válna,
Óh, de nagy boldogság
Szállna a világra.
És a gyarló ember
Ember lenne újra,
Talizmánja lenne
A szomorú útra.
Golgota nem volna
Ez a földi élet,
Egy erő hatná át
A nagy mindenséget,
Nem volna más vallás,
Nem volna csak ennyi:
Imádni az Istent
És egymást szeretni...
Karácsonyi rege
Ha valóra válna,
Igazi boldogság
Szállna a világra...

=====

Ady Endre: Gyáva Barla diák

Hadverő nem volt Barla diák,
Én jámbor, görögös, kopottas őszám.
Elmaradt Töhötöm seregétől
Ama véres őszön.

Áthágta a Meszest a sereg,
Üszkös falvak küldtek utána átkot
S nem kereste a seregben senki
Kis Barla diákot.

Ő ott maradt a dúlt falvak között.
Virágos kunyhó épült a romokra
S kizöldült a megsebzett vidéknek
Minden véres bokra.

Zúgva nyargalt a hősi sereg
A reszkető, bérce Erdélyen által.
Barla maradt, rótt, szántott, álmodott
Egy kis szláv leánnyal.

=====

Ady Endre: Fölszállott a páva

"Fölszállott a páva a vármegye-házra,
Sok szegény legénynek szabadulására."

Kényes, büszke pávák, Nap-szédítő tollak,
Hírrel hirdessétek: másképpen lesz holnap.

Másképpen lesz holnap, másképpen lesz végre,
Új arcok, új szemek kacagnak az égre.
Új szelek nyögetik az ős, magyar fákat,
Várjuk már, várjuk az új magyar csodákat.

Vagy bolondok vagyunk s elveszünk egy szálíg,
Vagy ez a mi hitünk valóságra válik.

Új lángok, új hitek, új kohók, új szentek,
Vagy vagytok, vagy ismét semmi ködbe mentek.

Vagy láng csap az ódon, vad vármegye-házra,
Vagy itt ül a lelkünk tovább leigázva.

Vagy lesz új értelmük a magyar igéknek,
Vagy marad régiben a bús, magyar élet.

"Fölszállott a páva a vármegye-házra,
Sok szegény legénynek szabadulására."

=====

Babits Mihály: Zsoltár gyermekhangra

Az Úristen őriz engem
mert az ő zászlóját zengem,

Ő az Áldás, Ő a Béke
nem a harcok istensége.

Ő nem az a véres Isten:
az a véres Isten nincsen.

Kard ha csörren, vér ha csobban,
csak az ember vétkes abban.

Az Úristen örök áldás,
csira, élet és virágzás.

Nagy, süket és szent nyugalma
háborúkat meg se hallja.

Csendes ő míg mi viharzunk
békéjét nem bántja harcunk:

Az Úristen őriz engem,
mert az Ő országát zengem.

Az Ő országát, a Békét,
harcainkra süketségét.

Néha átokkal panaszlom
de Ő így szól: "Nem haragszom!"

Néha rángatom, cibálom: -
tudja hogy csak őt kívánom.

Az is kedvesebb számára,
mint a közömbös imája.

Az Úristen őriz engem
mert az Ő zászlóját zengem.

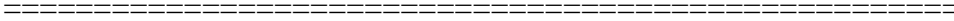
Hogy daloljak más éneket,
mint amit Ő ajkamra tett?

Tőle, Hozzá minden átkom:
hang vagyok az Ő szájában.

Lázás hang talán magában:

kell a szent Harmóniában.

S kell, hogy az Úr áldja, védje
aki azt énekli: Béke.

Babits Mihály: Vers, apostolokról

S jött az Eke és átszántott a földön -
de ki fog a fölszántott földbe vetni?
Hol a jó mag, és hol van aki szórja,
a méltó kar, mely könnyen lendül égnek?

Hol van Péter, aki látta a Krisztust
s látását bölcs lélekkel őrzi s osztja?
És hol van Pál, kinek nyelve hegyén az
"ismeretlen Isten" neve kilobban?

Az Antikrisztusok megsokasodtak;
az ég illata elveszik e bűzben;
Uram, aki vagy, adj jelet magadról,
igazgasd tévedt ebeid szimatját!

Nem a kenyér a minden, sem a fajták
állati tülekvése, ami most van:
krisztustalan próféták, mondjatok már
legalább annyit, hogy nem ez a Krisztus.

A Szentléleknek gőze megapadt ma:
tartányaink' betömte az aludt vér,
tudásunk megfogy, házaink omolnak
és gépeink, mint szíveink, kihülnek.

Nem a holtakat szánom már: az élő
ma százszor holtabb; az eke nem új mag
számára tört utat, hanem kidobta
földünkéből a régit, és elaszunk most.

Vadakként hát, barlangjainkba sunyva,
kik egymást téptük, s még véres vicsorral,
jobb struccfejünket néma kéjbe dugni
s szennyes kortyokban hörpenteni Istent?

Ha nem igennek, legalább a nemnek
hangzani kéne; a nem is talizmán,
a nem is lélek, vigyétek a véres
csorda elé, tán meging s hátrahőköl.

Tán nemet vettek és igent arattok.
Kisebzett és fázik a meztelen föld:
siessetek! hogy új buza borítsa,
mielőtt az esztendő megöregszik.

Babits Mihály: A magyarok Istenéhez

Vagy-e? S ki vagy? S mienk vagy-e? Csupán
mienk és senki másé? Szabad-e
hogy csupán a mienk légy? És lehetsz-e
az, aki vagy, ha csupán a mienk vagy?

S mégis: lehetsz-e aki vagy, ha nem tudsz
csupán-mienk is lenni? Lehet-e
világod végtelen, ha nem vagyunk
mi is középen, és sorsunk a Tengely?
Mi vár reánk? És jön-e még igazság?
Vagy mi leszünk a keresztrefeszített
a nemzetek közt? Akkor is középen
áll a Kereszt, s ki szenved: Messiás.

És ez van talán hátra még. Az embert,
az aprót, megváltottad már. A népek
váltsága jó most. S bizonytal mienk vagy,
Isten, amíg mi hordjuk a keresztet.

Mert nem lehetsz a mérges kis Wotanok
öccse te, egy a sok közül, pogány
csillag, hanem ki eljött, csillagoltó
nap, s kinél kisebb nekünk nem elég:

magyarok és mindenek Istene.

=====

Babits Mihály: Eucharistia

Az Úr nem ment el, itt maradt.
Őbelőle táplálkozunk.
Óh különös, szent, nagy titok!
Az Istent esszük, mint az ős

törzsek borzongó lagzikon
ették-itták királyaik
husát-vérét, hogy óriás
halott királyok ereje

szállna mellükbe - de a mi
királyunk, Krisztus, nem halott!
A mi királyunk eleven!
A gyenge bárány nem totem.

A Megváltó nem törzsvezér.
Ereje több, ereje más:
ő óriásabb óriás!
ki két karjával általér

minden családot s törzseket.
Egyik karja az Igazság,
másik karja a Szeretet...
Mit ér nekünk a Test, a Vér,

ha szellemében szellemünk
nem részes és úgy vesszük Őt
magunkhoz, mint ama vadak
a tetemet vagy totemet?

Áradj belénk hát, óh örök
igazság és szent szeretet!
Oldozd meg a bilincseket
amikkel törzs és vér leköt,

hogyan szellem és ne hús tegyen
magyarrá, s nőjünk ég felé,
testvér-népek közt, mint a fák,
kiket mennyből táplál a Nap.

1938. márc.

=====

Babits Mihály: Jónás könyve

ELSŐ RÉSZ

Monda az Ur Jónásnak: "Kelj fel és menj
Ninivébe, kiálts a Város ellen!
Nagy ott a baj, megáradt a gonoszság:
szennyes habjai szent lábamat mossák."
Szólt, és fölkele Jónás, hogy szaladna,
de nem hová a Mennybeli akarta,
mivel rühellé a prófétaát,
félt a várostól, sivatagba vágyott,
ahol magány és békesség övezze,
semhogy a fedett népség megkövezze.
Kerülvén azért Jáfó kikötőbe
hajóra szállott, mely elvinné őtet
Tarsis felé, s megadta a hajóbért,
futván az Urat, mint tolvaj a hóhért!

Az Ur azonban szerzett nagy szelet
és elbocsátá a tenger felett
s kelt a tengernek sok nagy tornya akkor
ingó és hulló kék hullámfalakból,
mintha egy uj Ninive kelne-hullna,
kelne s percenként összedőlné újra.
Forgott a hajó, kettétört az árboc,
deszkaszál nem maradt hű deszkaszálhoz.
A görcs hajósok, eszüket veszítve,
minden terhet bedobtak már a vízbe,
s míg arcukba csapott a szörnyü sóslé,
kiki a maga istenét üvölté.
Jónás mindent kiadva, elcsigázva,
betámolygott a fedélközi házba,
le a lépcsőkön, a hajófenékre,
s ott zuhant bódult félálomba végre
gurítván őt az ázott, rengő padlat.

S így lón hogy a kormányos belebotlott,
a deszkákat vizsgálva, s rája szólt:
"Mi dolog ez, hé, te nagy alható?
Ki vagy te? Kelj föl, s kiálts a keserves
istenedhez, talán ő megkegyelmez!
Vagy istened sincs? Szólj! Miféle nemzet
szült? Nem te hoztad ránk a veszedelmet?
Mely város vall polgárának, büdös?
S e fene vízen át velünk mivégre jössz?"

S ő monda néki: "Zsidó vagyok én
s az Egek Istenétől futok én.
Mi közöm nékem a világ bünéhez?
Az én lelkem csak nyugodalmat éhez.
Az Isten gondja és nem az enyém:
senki bajáért nem felelek én.
Hagyjatok itt megbujni a fenéken!
Ha süllyedünk, jobb itt fulladni nékem.
De ha kitesztek még valahol élve,
tegyetek egy magányos erdőszélre,
hol makkon tengjek és keserű meggyen,
békében, s az Isten is elfeledjen!"

De a kormányos dühhel csapta vissza:
"Mit fecsegsz itt erdőről össze-vissza?
Hol itt az erdő? És hová tegyünk ki?
Innen csak a tengerbe tehetünk ki!
Ki is teszünk, mert nem türöm hajómon
az ilyet akit mit tudom mi bűn nyom.
Már biztos hogy te hoztál bajba minket:
magad mondod hogy Isten átka kerget.
Ha Isten üldöz, az ördög se véd meg.
Hé, emberek! Fogjátok és vigyétek
ezt a zsidót!" S már nyolc marok ragadta,
nehogy hajójuk süllyedjen miatta,
mert nehéz a kő, és nehéz az ólom,
de nehezebb kit titkos súlyu bűn nyom.

Jónás azonban jajgatott s nyögött
és meglóbálták a tenger fölött.
"Vigyázz - hó-rukk! - Pusztuljon aki nem kell!"
S nagyot loccsant... s megcsöndesült a tenger,
mint egy hasas szörny mely megkapta étvét.
S már a hajósok térdencsúszva, kétrét
görbedve sírtak és hálákat adtak,
könnyelmü áldozatokat fogadtak,
s a messzeségben föltűnt a szivárvány.

A víz simán gyűrűzött, mint a márvány.

MÁSODIK RÉSZ

Az Ur pediglen készített vala
Jónásnak egy hatalmas cethalat
s elküldte tátott szájjal hogy benyelné,
halat s vizet vederszám nyelve mellé
minek sodrán fejjel előre, hosszant
Jónás simán s egészben úgy lecsusszant
gyomrába hogy fején egy árva haj

nem görbült, s ájultából csakhamar
fél-ébren pislogott ocsúdva, kába
szemmel a lágy, vizes, halszagu éjszakába.

És így jutott a szörny-lét belsejébe
vak ringások eleven bölcsejébe,
és lakozék három nap, három éjjel
a cet hasában, hol éjfél a déllel
egyforma volt, s csupán a gondolatnak
égre-kigyózó lángjai gyuladtak,
mint fulladt mélyből pincetűz ha támad.
És könyörge Jónás az ő Urának
a halból, mondván: "Kiáltok Tehozzád,
hallj meg, Isten! Mélységből a magasság
felé kiáltok, káromlok, könyörgök,
a koporsónak torkából üvöltök.

Mert dobtál vala engem a sötétbe
s tengered örvényébe vetteték be,
és körülvett a vizek veszedelme,
és fű tekeredett az én fejemre,
bő hullámaid átnyargaltak rajtam,
és Egyetemed fenekébe hulltam,
a világ alsó részeibe szállván,
ki fent csücsültem vala koronáján!
Én aki Jónás voltam, ki vagyok már?
Ki titkaidat tudtam, mit tudok már?
Kényedre hány-vet hánykódó vized
s nyálkás hus-záraiba zárt a Cet."

S lélekze Jónás, mivelhogy kifulladt,
sűrűn szíván kopoltyuját a Hálnak,
mely csupa verdesés és lüktetés volt,
s a vízből-szürt léleket mind kevés volt,
a roppant haltest lihegve-dobogva
szokatlan terhét ide-oda dobta
kinjában, míg Jónás émelygve s étlen
tovább üvöltött a büzös sötétben,
s vonítva, mint a farkas a veremben,
nyögött: "Bezároltattál, Uram, engem!
Sarak aljába, sötétségbe tettél,
ragyogó szemed elől elvetettél.
Mindazonáltal szemeim vak odva
nem szűnik nézni te szent templomodra.
Sóvár tekintetem nyilát kilőttem
s a feketeség meghasadt előttem.
Éber figyelmem erős lett a hitben:
akárhogy elrejtőzöl, látlak, Isten!
Rejteztem én is elüled, hiába!
Utánam jöttél tenger viharába.

Engedetlen szolgálodat meggyötörted,
magányos gögöm szarvait letörted.
De mennél csúfabb mélybe hull le szolgálád,
annál világosabb előtte orcád.

Most már tudom hogy nincs mód futni tőled
s ki nem akar szenvedni, kétszer szenved.
De te se futhatsz, Isten, énelőlem,
habár e halban sós hús lett belőlem!"

Ekkor nagyot ficánkodott a Cethal,
Jónás meg visszarugott dupla talppal.
S uj fájdalom vett mindkettőn hatalmat:
a hal Jónásnak fájt, Jónás a halnak.

És monda Jónás: "Ki táncoltat engem?
Ki az aki nem hágy pusztulni csendben?
Besóztál görgő tengered savával
és csapkodsz, mintha játszanál csigával.
Mert megfogyatkozott bennem a lélek:
de az én Uram akará hogy éljek.
Ebének kíván engemet a Pásztor
és megszabadított a rothadástól.
Jössz már, Uram, jössz, záraim kizárod
s csahos szókkal futok zargatni nyájad.
Mert imádságom eljutott tehozzád
és végigjárta a Magasság hosszát.
Csapkodj hát, csapkodj, ostorozva bölcsen,
hogy amit megfogadtam, ne felejtsem,
mert aki éltét hazugságba veszti,
a boldogságtól magát elrekeszti."

Igy szóla Jónás, s eljött a negyednap
és akkor az Ur parancsolt a halnak,
ki Jónást a szárazra kivetette,
vért, zsirt, epét okádva körülötte.

HARMADIK RÉSZ

S monda az Ur Jónásnak másodizben:
"Kelj föl és menj, mert én vagyok az Isten.
Menj, a nagy Ninivéig meg se állj,
s miként elédbe írtam, prédikálj!"

S fölkele Jónás, menvén Ninivébe,
melynek három nap volt járó vidéke,
három nap taposhatta azt akárki
s kanyargós utcáiból nem talált ki.

Menvén hát Jónás, első nap kiére
egy sátrakkal telt, csillagforma térre
s az árusok közt akik vad szakállát
és lotykos, rongyos, ragadós ruháját,
ahol helyet vőn, kórusban nevettek,
kiáltott, mint az Ur meghagyta, ekként:

"Halld az Egek Urának Istenének
kemény szózatját, nagy Ninive, térj meg,
vagy kénkövekkel ég föl ez a város
s föld alá süllyed, negyven napra mához!"

Igy szólott Jónás, s szeme vérbeforgott,
kimarjult arcán verítéke csorgott,
de az árusok csak tovább nevettek,
alkudtak, csaltak, pöröltek vagy ettek
s Jónás elszelelt búsan és riadtan
az áporodott olaj- s dinnyeszagban.

Másod estére másik térre ére,
a színészek és mimesek terére,
kik a homokon illegve kigyóztak
s szemérem nélkül a nép előtt csokolóztak.
Ott Jónás a magas ülés-sorok csucsára
hágván, olyat bődült bozontos szája,
hogy azt hitték, a színre bika lép.
Mohón hőkkenve némult el a nép,
míg Jónásból az Ur imígyen dörgött:
"Rettegj, Ninive, s tarts bűnbánva böjtöt.
Harminckilencszer megy le még a nap,
s Ninive napja lángba, vérbe kap!"

S az asszonyok körébe gyűltek akkor
s kísérték Jónást bolondos csapattal.
Hozzá simultak, halbüzét szagolták
és mord lelkét merengve szimatolták.

Igy ért, az asszonyoktól közrevéve,
harmadnap a királyi ház elébe.
Ott már tudták és várták és bevitték
egy nagy terembe, hol arany teríték
mellett heverték a Hatalmasok,
nyüzsgvén köröttük szép rabszolga sok,
és meztelen táncoltak ott a szolgák
vagy karddal egymást ölték, kaszabolták
játéku. Jónást meg egy cifra oszlop
tetejébe tették hogy szónokoljon
és jövendölje végét a világnak.

És Jónás akkor egy iszonyu átkot

kiáltva a királyra s udvarára
s az asszonyokra és a palotára
s a színészekre és a mímesekre
s az árusokra és a mívészekre
s az egész Ninivére mindenestül,
leugrott, és az örökön keresztül
kitört, s a termen át, s a szoborerdőn,
csarnokon, folyosókon és a kerten,
tavat megúszva, rácsokon lekúszva,
s a vízvezeték-csatornán lecsúszva,
utcán és bástyán, falmentén szaladva
rohant ki Ninivéből a szabadba,
egyetlen látomással dúlt szívében:
hogy kő kövön nem marad Ninivében.

És méne a pusztába, hol a sáskák
a gyér fű szomjas zöldjét mind levásták,
hol aki a forró homokra lépett
jó saru nélkül, a talpa megégett:

ott megfogadta, harmincnyolc napig
böjtölve s imádkozva ott lakik
s nem mozdul, mígnem messze kénköves
lángoktól lenne lenn az ég veres
s hallanék hogy a föld egyszerre szörnyet
dördül, s a nagy vár tornyai ledőlnek
s úgy elpusztul minden ninivei,
maga és apja s anyja, fiai
s lányai, huga-öccse, nénje-bátyja,
mint hajdan a Jeroboám családja.

S azontul, harmincnyolcból visszamenve,
a napokat számlálja vala rendre,
kiáltozván az Urhoz: "Halld, Hatalmas!
Hires Bosszuálló, szavamra hallgass!
Elküldtél engem, férgesekhez a férget,
kik ellenedre s fricskád nélkül éltek.
Én inkább ültem volna itt a pusztán,
sorsadva, mint ma, gyökéren és sáskán.
De böjt s jámborság néked mint a pélva,
mert vétkesek közt cinkos aki néma.
Atyjafiáért számot ad a testvér:
nincs mód nem menni ahova te küldtél.
Csakhogy a gonosz fittyet hány a jóra.
Lám, megcsufoltak, Egek Alkotója!
Szolgádat pellengérré állították,
mert gyöngye fegyver szózat és igazság.
Nincs is itt haszna szépszónak s imának,
csak harcnak és a hatalom nyilának.
Én Jónás, ki csak a Békét szerettem,

harc és pusztulás prófétája lettem.
Harcoldj velük hát, Uram, sujtsd le őket!
Irtsd ki a korcs fajt s gonosz nemzedéket,
mert nem lesz addig igazság, se béke,
míg gőgös Ninive lángja nem csap az égre."

S elmúlt egy hét, és kettő, három, négy, öt,
és már a harmincnyolcadik nap eljött.
Jött a reggel és a dél és az este:
Jónás egész nap az ég alját leste.
S már a láthatár elmerült az éjben,
s egy árva ház sem égett Ninivében.

NEGYEDIK RÉSZ

Mert látá az Ur, hogy ott egyik-másik
szívben még Jónás szava kicsirázik
mint a jó mag ha termőföldre hullott,
s pislog mint a tűz mely titkon kigyulladt.
S gondolta: "Van időm, én várhatok.
Előttem szolgálaim, a századok,
fujják szikrámat, míg láng lesz belőle;
bár Jónás ezt már nem látja, a dőre.
Jónás majd elmegy, de helyette jó más,"
így gondolá az Ur; csak ezt nem tudta Jónás,

s azért felette megharaguvék,
és monda: "Mikor ide kijövök,
s azóta napról-napra s egyre többen
jöttek a városból kérdezni tőlem,
kicsit gúnyolva, kicsit félve-bánva,
hány nap van hátra még? S én számról-számra
közlém pontosan. S most szégyenben hagytál!
Hazudtam én, és hazudott a naptár.
És hazudott az Isten! Ezt akartad?
Bünbánók jószándékát megzavartad.
Hiszen tudhattam! Kellett volna tudni!
Azért vágytam hajón Tarsisba futni...
Mert te vagy aki fordít rosszat jóra,
minden gonosznak elváltoztatója.
De már az én lelkem vedd vissza tőlem,
mert jobb nekem meghalnom, hogysem élnem."

Tudnivaló pedig itt hogy kimenne
a városból Jónás, ül vala szembe,
a város ellenébe, napkeletnek,
árnyékban, mert egy nagylevelű tőknek
indái ott fölfutva egy kiszáradt,
hőségtől sujtott fára, olyan árnyat

tartottak, ernyőt eltikkadt fejére,
hog azalól leshetett Ninivére
fátylában a nagy fények fonta ködnek.
S örüle Jónás módfelett a töknek.

Aztán egy reggel, hajnaltájra, szerzett
a nagy Uristen egy kicsinyke férget,
mely a töknek tövét megrágtá volna
és tette hogy indája lekonyulna,
levele megpörögve kunkorodna
s az egész tök elaszva szomorodna.

Oly véknyá fonnyadt, amily nagyra felnőtt:
nem tartott többet sem árnyat, sem ernyőt.

S akkor az Isten szerze meleget
s napkeleti száraztó szeleket
s lón hogy a nap hévsége megsütötte
Jónás fejét, és megcsapván, felette
bágyadtá szédítette, ughogy immár
úgy érzé, minden körülötte himbál,
mintha megint a hajón volna; gyomra
kavargott, és gyötrón égette szomja
s ezt nyögte csak: "Lelkem vedd vissza, kérlek,
mert jobb már hogy meghaljak, semhogy éljek."

S monda az Ur Jónásnak: "Lásd, valóban
méltán busúlsz s vádolsz-e haragodban
a széleslombu, kövér tök miatt,
hogy hús árnya fejedről elapadt?"
S felett, kitörvén Jónásból a méreg:
"Méltán haragszom azért, mígcsak élek!"

És monda akkor az Isten: "Te szánod
a tököt amely egy éjszaka támadt
s egy másik éjszaka elhervadott;
amelyért kezed nem munkálkodott;
amelyet nem ápoltál, nem neveltél,
lombja alatt csak lustán elhevertél.

És én ne szánjam Ninivét, amely
évszázak folytán épült vala fel?
melynek tornyai vetekedve kelnek?
mely mint egy győztes harci tábor terjed
a sivatagban, és utcái mint
képeskönyv amit a történet irt,
nyilnak elém? Ne szánjam Ninivének
ormát mely lépcsőt emel a jövőnek?
A várost amely mint egy fáklya éggett
nagy korszakokon át, és nemzedékek

éltek fényénél, s nem birt meg vele
a sivatagnak annyi vad szele?
Melyben lakott sok százszor ezer ember
s rakta fészket munkálva türelemmel:
ő sem tudta, és ki választja széjjel,
mit rakott jobb-, s mit rakott balkezével?

Bízd azt reám, majd szétválasztom én.
A szó tiéd, a fegyver az enyém.
Te csak prédikálj, Jónás, én cselekszem.
Ninive nem él örökké. A tök sem,
s Jónás sem. Eljön az ideje még,
születni fognak újabb Ninivék
és jönnek új Jónások, mint e töknek
magvaiból új indák cseperednek,
s negyven nap, negyven év, vagy ezer-annyi
az én szájamban ugyanazt jelenti."

Igy szólt az Ur, és Jónás hallgatott.
A nap az égen lassan ballagott.
Messze lépcsős tornyai Ninivének
a hőtől ringatva emelkedének.
A szörnyű város mint zihálva roppant
eleven állat, nyúlt el a homokban.

JÓNÁS IMÁJA

Hozzám már hűtlen lettek a szavak,
vagy én lettem mint túláradt patak
oly tétova céltalan parttalan
s úgy hordom régi sok hiú szavam
mint a tévelygő ár az elszakadt
sövényt jelzőkarókat gátakat.
Óh bár adna a Gazda patakom
sodrának medret, biztos úton
vinni tenger felé, bár verseim
csücskére Tőle volna szabva rim
előre kész, s mely itt áll polcomon,
szent Bibliája lenne verstanom,
hogy ki mint Jónás, rest szolgája, hajdan
bujkálva, később mint Jónás a Halban
leszálltam a kinoknak eleven
süket és forró sötétjébe, nem
három napra, de három óra, három
évre vagy évszázadra, megtaláljam,
mielőtt egy mégvakabb és örök
Cethal szájában végkép eltűnök,
a régi hangot s, szavaim hibátlan
hadsorba állván, mint Ő sugja, bátran

szólhassak s mint rossz gégéből telik
és ne fáradjak bele estelig
vagy míg az égi és ninivei hatalmak
engedik hogy beszéljek s meg ne haljak.

=====

Kosztolányi Dezső: Számadás

1

Most már elég, ne szépítgesd, te gyáva,
nem szégyen ez, vallj - úgyis vége van -
boldog akartál lenni és hiába,
hát légy mi vagy: végkép boldogtalan.

Inkább egészen és kínzó-csigába,
mint félig így, alkudva oktalan,
ne félj, számár, ki szenved, nincs magába,
vagytok ti itt a földgolyón sokan.

Térdelve, föltárt hassal, láncra kötve,
templomba, kórházakba, börtönökbe
lassan vonul a roppant karaván,

siess te is oda, igaz körödbe
s - égő kanóc - lobogj velük örökre
elégedetlenség szent olaján.

2

Nem vagy magad - jobb néked erre, hidd el,
sok furcsa ember néz bámulva rád,
nem üdvözöl téged, nem istenít fel,
nem göngyöli a lelkét sem alád,

csak rád tekint fásulva, tompa hittel,
rokon közönnyel s néha kezét ad,
de ha ezekkel a testvéreiddel
élsz majd, elámulsz. Nagy ez a család.

Családtalanok óriás családja,
mely a többség törvényét túlkiáltja,
komor kisebbség, szívós és kemény,

elégedettek hangos lelki vádja,
íratlan, láttatlan bírói tábla,
örök, hatalmas ellenvélemény.

3

Kellesz te még, vijjogni, mint a vércse,
nem kérdeni, szabad-e, nem szabad,
sosem kímélni a könnyet se, vért se,
a semmibe rikoltani szavad,

nem hallanak tán, ám ne menj azért se,
számokra itt még munka is akad,
mindig kell valaki, aki megértse
az utcalányt s a tébolyultakat.

Ülj egy sarokba, vagy állj félre, nézz szét,
szemedben éles fény legyen a részvét,
úgy közeledj a szenvedők felé

s ne a törtet tekintsd és csonka részét,
de az egész nem-osztható egészét:
ki senkié sem, az mindenkié.

4

Ki adna másképp inni a betegnek,
ha nem mi, kik álmatlanul ülünk,
támadna hívő, vértanú, eretnek,
ki egy rögeszmén részegülve csüng,

látnák-e a vénlányt, kit félrevetnek,
ki sírna, ha nem hallaná fülünk
s élnének-e ők is, kiket szeretnek
mi lenne a világ minélkülünk?
Mi lenne másképp a világ s ki lenne
az állatok irgalmas társa benne,
ki lenne hűség és mi lenne ír

s ki lenne az, ki száguld éjjelente
a lámpa fényénél a végtelenbe,
csodák között s Nirvána-ködben ír?

5

Borús e táj. Borzaszt a forradalmár,
kinek a falba koppan szelleme
s fia holttestén az anya, ki barbár
jaját okádja - iszonyú zene -,

aztán mit írsz, ha sorsuk írva van már,
hol tiltakozhatsz és hogy ellene?
de hát hova mehetnél? mit akarnál?
mi érdekelne még? mi kellene?

Sok pénz talán? kenyér zsíros karéja?
egy mozicsillag rossz szallag-paréja?
vagy gépkocsi? kaland? mily nyomorék,

pezsgős ricsaj? cicázó, éji réja?

az ócska élet mily rongy kabaréja,
melytől a fő zúg és a gyomor ég?

6

No lásd, maradj, árvák között az árva,
maradj közöttük, állj meg végre itt,
nem kérve semmit és semmit se várva:
ezek a te igaz testvéreid,

idézd fel őket dolgozószobádba,
adj villamosabb életet nekik
s ha majd megéled a sok néma lárva,
a te szavad ők még megérthetik.

Megértenek téged s őket megérted,
kiket sirattál, sírni fognak érted,
hisz végzetük egy nekik és nekünk,

kik eldobáltunk minden harcít vértet,
nem veszhetünk el, minket kard se sérthet,
nincs semmi sem, amit elveszthetünk.

7

Igen, kiáltsd ezt: gyáva az, ki boldog,
kis gyáva sunnyogó, mindent bezár,
bezárja életét is, mint a boltot,
mert benne van a csillogó bazár

és félti kincsét, a sok cifra foltot,
a lelke szűk, kucorgó és sivár,
rablót neszel, mihelyt gyerek sikoltott,
örökre reszket és örökre vár.

Hazája ház, barátja az erős,
hitvány rokonja az, ki ismerős,
határa kertfal, tyúkól, pincegádor,

de a boldogtalan tanyája sátor,
zászlója felleg, ő, csak ő a bátor
s a jó, csak a boldogtalan a hős.

1933

=====

Tóth Árpád: Tetemrehívás

Olykor a bíbor alkonyatban
Elnehezedik a szívem -
Felnézek a nagy, csuda égre,
És látást látok, úgy hiszem.

Boldogtalan fantáziámnak
Úgy rémlik, a felhők felett
Azért a csönd: meghalt az Isten,
És ravatalra tétetett.

Fejénél roppant arany lángok,
Antares s Orion ragyog,
Körüle térdre rogyva sírnak
Az árván maradt angyalok.

Valaki megölte az Istent,
És fekszik némán és hanyatt;
S reszketve a gazdátlan úrnek
Lakói hozzá bolyganak.

Jönnek a sárga Hold-lakók és
A Mars bölcs óriásai,
Saturnus-népek hat szívükkel
S Vénusz szirom-leányai.

És olykor egy-egy emberlélek,
A gennyes Földnek hirnöke
Jön, és láttára szerterezzen
A gyászolók kövült köre.

Ilyenkor egy nagy csöpp isten-vér
Az alvadt sebből fölfakad,
Legördül lassan, s átzuhogja
A végtelen világokat.

Egy nagy csöpp, bús, meleg isten-vér -
S a földön bíbor alkonyat
Gyúl tőle a sötét hegyek közt -
S én fölemelem arcomat,

És úgy érzem, e fájó arcnak
Nem lehet többé mosolya,
Mert ember vagyok én is, én is,
Az isten véres gyilkosa...

=====

Juhász Gyula: A tápai Krisztus

Az ország útján függ s a földre néz,
Arcán szelíd mosoly a szenvedés.

A falu népét nézi csöndesen,
Amint ballagva munkából megyen.

Az ősi népet, mely az ősi föld
Zsellére csak és várja az időt,

Mikor saját portáján úr leszen,
Mikor az élet néki is terem.

A magyar Krisztus, a falusi szent
Hiszen nekik is megváltást izent.

Olyan testvéri áldással tekint
Feléjük és biztatja híveit.

Feje fölött a nyárfa is magyar,
A fecske is és egy a zivatar,

Mely őt paskolja s a falut veri
És folyton buzgó őt szent sebei

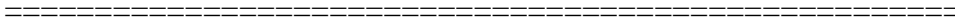
Nem a magyarság sorsát hirdetik?
És ki segít már, ha ő sem segít?

=====

Harsányi Kálmán: A Balkánt jártuk...

A Balkánt jártuk sárban, napsugárban,
– Hosszú, nyomott, ünneptelen hetek! –
Hóban, viharban, jégtű-zivatarban,
Fáradt, nyögő kígyóvonalban,
Emberek, barmok, szekerek.
Egy-egy szekér sikoltott csak nagyot,
A barom és az ember hallgatott.
Utunkat állta egy-egy görgeteg,
S fúvásba ástunk újat, téveset,
Hajléktalan, vad hegycsúcsok tövébe.
Nem hallottuk, csak az ásók neszét,
S egy-két kidőlt bajtárs lehelletét,
Mely még huhúkolt rég fagyott kezébe.
Ástunk, haladtunk,
Fogytunk, maradtunk,
Gyúrtuk, legyúrtuk, elértük a célt.
A csatatért.
Barom és ember nem kérdezte: mért.
Mindenki tudta, de senki se tudta,
Csak tudni vélte, csak hazudta.
Hiszen ha tudta volna?!... hajh,
Rádörgött volna mindnyájunkra:
– „Rabszolgafaj,
Hős-káprázat bolond lenyűgözöttje,
Ki milliószám őrlöd önmagad,
Mert húsz éhes zseb egymásba harap,
S falná magába, torkig teletömve
Magát az Aranytermő Szamarat,
Csak más ne falja be!
Gyávák gyávája te!
Ezért? Ezért?
A tátott szájú véres zsákokért?”
De próbált volna csak szót szólani
A nyomorult, (a hős, az igazi!)
Elsőnek én ragadtam volna torkon.
Egy sóhaját se törje meg soha
A nagy jajszónak, aki katona;
Asszony, gyerek, jajszó, maradjon otthon.
Gyarló kettősség! Egyik serpenyőben
Igaz hitem, igaz gondolatom,
Másikban három cifra csillagom,
Öröklött, barbár, álhős-büszkeségem,
S a mérleg – mégis erre billenőben.
Mert így vagyunk mind, ezrek, milliók,
Éretlen, törpe, játék-katonák,
Hisszük, hogy van rabolni s ölni jog,

S hogy becsülettel vagyunk banditák.
Oh férfilélek, te vagy a talány,
Ki felujjongtál bennem, kardot fogva,
S még most is, most is megvetnéd talán,
Ki a magáét bátran sutba dobja,
Hogy amit gondolsz, helyetted kimondja!
1914-18

Sík Sándor: Megyeri hitvallás

(Megyeri cserkésztábor, 1926 július)

Őrt áll a Hold a Nagykevély felett.
Ezer sátorban nyolcezer fiú
Munkás nap után izmos álmot alszik,
Kismagyarország nagyot álmodik.
A völgyben itt-ott pislogó tüzek
Föl-fölvetik még fáradt szemüket,
És hunyorgatnak: Mire jó?
Állok a dombon s birkózom magammal:
Szorongatom a „Mire jó?”-kígyó,
Az ezeréves őskígyó nyakát.
És a kígyó sziszeg, sziszeg:
 Mit állsz itt,
Te nagy bolond; gyereknél gyerekebb?
Mire jó ez a cifra katonásdi?
Poéta-álom, gyönyörű hazugság?
A görgeteg elébe fekszel-é?
Őserdők lángját kézzel olthatod?
Foltos hullába támaszthatsz-e lelket?
Nézd, délfelé pokol az ég.
Tudod, mi az? A pesti éjszaka!
Mozik reklámja, kávéházi csillár,
Szeméremoltó színpadok tüze,
Vadember-tánc örjögő forgatagja,
Csupasz testeknek festett fénye-szennye,
Lihegő, lázas, cigarettafüstös,
Villanysugaras, izzó rothadás:
Nem látod-e, hogy tántorog belé
A céda fénybe minden ami ép?
A nemzet húsa, édes veleje,
Haza és jövő és emberiség!
Halál halál! – Ezek itt alszanak!
Meddig virrasztol ifjú álmukon?
Hisz véreik, az édes véreik
(Tegnap még ifjú-épek, mint ma ők!)
Ott ránganak a Sátán ütemén!
Odakerülnek ők is! Ha ma nem,
Holnap talán, vagy esztendő-ilyenkor:
Mind ott kering a hullatánc-füzérben,
És onnan nevet téged és Megyert,
S az ezer-sátor gyerek-mitoszát!
Bolond! Bolond! Poéta! Mire jó?
Másfelé nézel? Keletre, nyugatra?
Alföld! Dunántúl! Alszik. Minden alszik!
És álmaik, merész nagy álmaik
Meádig repesnek? Egyiké: a szomszéd

Kővér telkéig, falu végeig;
A másiké: hogy eztán tíz garast
Kaparhasson kilenc helyett;
A harmadik: hogy egy collal magasabb
Székbe ülhessen, mint a többiek.
Álom, álom! Ki hallja itt
A Kárpátok sikongató szelét?
Kinek fáj itt; ami téged gyötör?
Ki sejti itt Megyernek álmait?
Alföld? Dunántúl? Alszik! Vagy halott?
S az Isten föltámaszt-e oly halottat,
Aki jól érzi a sírban magát?
Megyer? Ezeknek? Bolond! Mire jó?
Te még tovább tekintel? Nyugaton,
Északon, Délen hordozod szemed?
Az Emberiségnek ültetsz új palántát?
Főnixet vársz, újjá-kelő világot?
Hát nem látod az üstököst az égen,
Száz üstököst, vérfarkas hírnököt?
Nem érzed-e, hogy az emberiség
Mély szívében valami meghasadt?
Ember volt mindig ember farkasa,
De a farkas is farkában vonít;
Most, most a farkas farkast fojtogat,
Testvér testvérnek marcangolja torkát,
Jóllakott éhest, éhes jóllakottat.
Mert ütni fáj, mindenki érzi már,
Fáj az ütöttnek, jobban az ütőnek,
És mégis: örült, gazdátlan kezek
Céltalanul az izzó levegőben
Csak kaszabolnak, zúznak, irtanak.
S míg meggyalázva könyvet és keresztet,
Az őrző emberkirály
Ízekre tépi teste templomát:
Köröskörül a vérsötét égen
Toronyodnak vigyorgó ördögárnyak:
Vörös rém, sárga rém, fekete rém.
Halál, halál!
Emberhalál és istenalkonyat!
Kettérepedt a korhadt földgolyó!
Azt véled-e, hogy egypár brit suhancsal,
Egy félmaréknyi germán álmodóval,
Egy sátoralja vállas kismagyarral
A hulló gömböt összetarthatod?
A Szálló Lelket visszakeltheted?
Eredj, bolondos, magad-hitető!
Hadd rúgja szét a szürkelábú hajnal
A tábortűz haldokló hamvait,
Eredj aludni, mint a csillagok,
Aludni, mint az Isten. Nincs miért?

S állván a zászló tartó domb fején,
Ezer sátor fehér hullámain
Szeges sarkam a vén homokba vágom,
Hogy a Vezérdomb fősajog belé,
És ajakammal nyolcezer fiú
Énekel égre vallomást:

=====

Sinka István: Virág-ballada

Szil-Tarcsán az őszi erdön
hét nagy erős kondás
vacsorázott s velük együtt
Eső-Virág András,
aki jött csak valahonnan,
maga se tudta, hogy honnan

Oldalt varrott csizmájára
port rakott a messze
s mutatta az útja hosszát,
s azt, hogy nem kereste:
falevélként, irgalombul
hajtja a szél, ha elindul...?

...Ült az erős hét kondással,
szalonnát sütöttek
s körülöttük láthatatlan
harangok ütöttek.
Tudatták, hogy jön az óra
s hamarosan koporsóba
fektetik Virág Andrást az
erdei kondások.
— A csend nyelvén üzentek a
puha csobbanások.
Bennük tán a táj riadt fel
halált sejtő kis jelekkel.

Mikor a szalonna megsült:
tölgyfa-csobolyóból
nagyot ittak...nyolc ember egy
fadongájú tóból.
Azután meg rádudáltak.
Máskor úgyis csak bút láttak.

Kivált Eső-Virág András,
kinek fél kenyere
se volt soha...s mint a puszta,
puszta a tenyere.
Abba borult ő csak, hogyha
pihenni a vágy elfogta.

Volt neki egy citerája:
akár annyi ezüst —
pedig barnára fogta már
az idő meg a füst.

Oldalán a csillag, a hold
s rá volt faragva a mennybolt.

S volt egy aranyszín tolla is...
Mérhetetlenségből
szállt az a toll...úgy szedte fel
fütyölve a rétről.
Fütyölt bizony, mert nem tudta:
attól nem lesz többé nyugta.

Citerával, a szép tollal
lett aztán elveszett.
— Megnőtt benne minden dal és
minden emlékezet.
S szegény...egyre hordta őket,
mint az ég a nagy esőket...

Mondom: a hét nagy kondással
ültek a fák alatt
kinn Szil-Tarcsán és dudáltak,
és az idő haladt.
Virág ekkor elővette
tollát s a húrokra tette.

A húrokon egy hős ország
támadt fel dalolva,
— a hét kondás hallgatta csak
egymásra hajolva.
S összesúgtak, hogy megölik:
leszúrnák, vagy agyonlövik.

Hát mért játszik sokkal szebben
s más húron a bolond
— Testét majd a disznófertő
belepi, vagy a lomb.
Hallgatták a húr pengését
s elővette mind a kését.

Azután körülvették Andrást,
mint herceget álnok,
bosszús, írigy erdőnyövä,
nagyhajú királyok.
S mire odanézett a hold:
Eső-Virág András csak — volt.

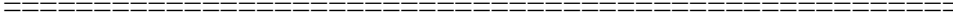
Testét fertőbe vetették,
rácsaltak vagy hat kant;
pengették a citeráját,
de az széjjelpattant;

oldaláról lehúllt a hold
s kétfelé hasadt a mennybolt.

A tolla meg elszállott a,
el a messzeségbe,
hét nagyhajú gonosz elől
mérhetetlenségbe.
Akkor szólott a legvénebb:
— átka ne legyen a vérnek:

Temessük el Virág Andrást,
nőjjön mező rajta —
s ha tavasz jön: nagy nyáját a
pásztor ide hajtja.
Bizony modom: jövőre,
tej lesz és méz őbelőle.

Amikor hát jött a hajnal:
a hét gonosz kondás
kikereste a sár alól
a így lett Virág András
televényföldje a fának
s ágya száz új ibolyának.

Sinka István: Ének a Don hőseiről

Folyik a Don, sárga a sík,
ezeréves a naplement
— Előd népe a nagy síkra
ezerév után visszament.
Ott vannak az ungi Bánók,
Duna mellől a Bengyelek,
jászok, kúnok, magyarok és...
szólni kéne, de nem merek.

Fogadta volt-népét a Don.
Régi halászeit ezüst
nyírfáival csatazajban,
s égig lobbant az ágyúfüst.
Hősök? Honvédek? mondjam el?
Elmondom hát: sok kún legény
hőse a messzi Donnak — de:
ők mondjanak éljent, ne én.

Idehaza két kis ökrük
keskeny utakon tapogat.
— Hős a Donnál Bánó Balázs,
s kevés jóért, de nagyot ad.
A Dunáért és a Donért
meghalni már nem új dolog.
Rajta honvéd! Én sírok csak
s velem az esti szunyogok.

=====

Sinka István: Végül sírig feketébe

Szebb volt Kis Julis a nyárnál
bátrabb minden ibolyánál.
Ifjú volt és élni jó volt
s ifjú szájjal nagyot csókolt.
Gyermeket nevelt vagy hatot,
magyar sorsban hat új vakot.
Síratta is őket éjjel
telefolyt a szíve névvel, tele a két szeme könnyel
s a csendbe vájt tíz körömmel...

Világ telében négy fia
eltűnt. Sírt. Kis komédia.
Belé is görbült, bele ám,
bizony urak, bizony hazám.
Amikor még harmaton hált,
mondják, fehér ruhában járt.
Azután pirosba, kékbe
s végül sírig feketébe.

=====

Sinka István: Hontalanok útján

Nagy csavargásaim idején,
útján a hontalanoknak,
egy virágszemű pásztormenyecske
így szólt hozzám: — ismerlek téged,
te vagy a pusztán egyetlenegy,
kinek egy juha sincs, habár
olyan szép vagy, akár a nyár.

Állj meg tehát virágok szentje,
s nézd: gyepüm alatt foly egy erecske,
kék mint az ég,
mosd meg vízében két szemed
s feküdj le a virágzó rozsba...
és miként anyád sok hajnalon,
úgy ringat el majd két karom.

Jönnek ide éneklő parasztok
kiszürcsölni a kút vizét.
Mindegyiknek arany a szája,
tanakodnak felőled sokszor,
de el nem mondom, hogy te itt vagy,
mert amikor így ring a dél,
költő csak, vagy dongó henyél.

Ha számaron járó pásztorok
kergetnének nyírfa bottal;
szólnék, hogy útnak eredtél,
hogy jössz te csak és elmerülsz
s így hiába leng sötét szakálluk:
utánad már a szél lobog
s veri sugárzó homlokod.

Este meg, ha jönne a nyáj,
Cserépszilkébe fejném meg a
kerekszemű juhaimat...
s te néznéd, hogy egy boldog bárány
térdre borul és úgy szopik
—— még azt is mondta a menyecske,.
hogy várjam míg bágyad az este.

S feleltem én: szép teremtés!
rozsod hiába virágozik,
gyepüd alatt folyhat erecske:
te fehérebb vagy a liliomnál,
s a dél ad tenéked illatot....
én nem azért, hogy nem tehetem,

de kezem kendődre se vetem.

Engemet hajt a puszta láza...
Apám holtig élt e síkon,
a szélnek dalolt,
ide temette bánatát,
most azt keresem gyepüd alatt,
hol száz juhod meleg esőben
ácsorog kinn a mezőben.

=====

Szabó Lőrinc: Vang-An-Si

– Hiába! – hallotta ezerszer
Sen-Tszung, a sárkánytrón ura.
– Nincs remény! – és ijedten nézett
a remete Vang-An-Si-ra.
– Jobb nem tudnod, hogy mi van ott kint! –
dörögte három ezredév
és a Tanácsban csak a szent bölcs,
Vang-An-Si rázta a fejét.

Fejét rázta és így kiáltott:
– De! tudd meg! s ne felejtsd soha!
Én, Vang-An-Si, neveltelek föl,
én és a filozófia;
most tied a trón: megcsináljuk,
mit még senki se mert, akart,
az Isten Országát a földön,
én, a gondolat, s te, a kard! –

– Császár, ne akarj tudni semmit! –
könyörgött a rémült Tanács.
– Sen-Tszung, – könyörgött a szent, – tárd ki
varázstornyod négy ablakát!
– Ne, császár, ne hallgass a népre! –
– Császár, hallgasd meg népedet! –
És szólt Sen-Tszung, az ifju császár:
– Vang-An-Si, én neked hiszek! –

A torony négyfelé kitérült,
a Tanács meghajtá fejét
és Sen-Tszung, mit császár sohasem tett,
hallgatta, miért sír a nép;
a négy ablak négyfele tárult,
és begyűjtötte mind a kint,
mit fél Ázsia szíve néma
viharként döngött odakint.

S a vihar feljajdult Keletről:
– Császár, nincs munka, nincs kenyér! –
– Kifoszt az uzsorás, a kalmár! –
sírt a milliótorku Dél.
– A bér! a tőke! – zúgta Észak
és Nyugat zúgta: – A papok! –
Sápadtan hallgatta a császár
a négy beszélő ablakot.

Sápadtan hallgatta a császár,
amit még nem hallott soha:
hogy a szabadság nem szabadság,
a jog az őserdők joga,
hogy a szegényt a fenevad pénz,
mint tigris a nyulat, eszi,
s a világ csak nézi a gyengét
és legfeljebb megkönnyezi.

Irtózva hallgatta a császár,
hogy átkozódtak a szívek,
hogy elsírták mind, amit szemébe
nem mondtak volna soha meg;
irtózva hallgatta a néma
mennydörgést, amit a kulik
kétszázmillió szíve vert és
az imát: – Ég Fia, segíts! –

Az ablak bezárult. – Hiába!
Nincs remény! – mondta a Tanács.
– De van! – tört ki Vang-An-Si, – császár,
akard s itt lesz az új világ!
– Akarom! – szólt és megölelte
szent bölcsét Sen-Tszung: – Akarom!
Tanítóm voltál, most is az vagy,
kezedben minden hatalom! –

És Vang-An-Si dolgozni kezdett
és dolgozott tíz éven át.
Védte a gyengét, törbe csalta
a tigrist és a banditát.
– Pénz, műhely s bolt: az államé mind,
– hirdette, – én kereskedem,
s mit agy és kéz, mit munka termel,
elosztom becsületesen! –

Tíz évig dolgozott a szent bölcs,
büszkén, hogy amit most csinál,
ezer év múlva is csak álom
lesz más népek fiainál;
békét hirdetett s ölt nyugodtan,
ha ölnie kellett neki,
angyalok voltak katonái
s angyalok a hóhérai.

Tíz évig dolgozott Vang-An-Si
és dolgozott mindenkiért,
kétszázmillió szíve volt és
a vén világ arcot cserélt;
látta: roppant számok és tervek

bölcs kényszerben hogy építik
szerencse, önzés, bűn s örök harc
fölé az ész s rend álmait.

Tíz év... S a szent hívta a császárt
és a Tanácsot. – Kész vagyok,
itt a művem! – s az új világra
kitárta a négy ablakot.
Boldogan hajolt ki a császár,
Vang-An-Si boldogan figyelt:
köröttük a birodalomnak
kétszázmillió szíve vert.

Csend volt, mint mindig, titok és csend,
de hatni kezdett a varázs,
megszólalt kétszázmillió szív
s a titokból lett vallomás:
– Öld meg! – zúgta egy hang. Utána
égig csapott a düh s a vád:
– Öld meg! – Kit? – kérdezte a császár. –
– Vang-An-Sit, a pokol fiát! –

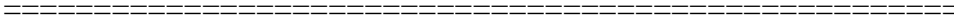
– A bölcsek bölcsét? – A bolondot! –
– A szentet? – Ördög szentje volt!
– Hallod? – nézett a bölcsre Sen-Tszung.
– Öld meg: mindenkit kirabolt!
– Öld meg! – az átok, mint a tenger
özönlött a császár felé.
– Örültek! – kiáltott Vang-An-Si
és kilépett a nép elé.

– Örültek! Elűztem a kalmárt!...
– A tied épügy becsapott!
– Bankpénz helyett... – De katonákkal
hajtottad be a kamatot!
– Az úri tőke... – Spicliké lett!
– A papok... – Azért nincs eső!
– Munkahadsereg... – Mint a börtön!
– Jövőtök... – Ma kell, nem jövő! –

És már megint égig csapott a
vihár, tombolt az új világ:
– Most remény sincs meggazdagodni!
Császár, öld meg a bestiát! –
– Örültek! – suttogta a császár
s becsukta a négy ablakot,
s elnémult kétszázmillió szív
s az önzés újra hallgatott.

Elnémult kétszázmillió szív,

csak kettő beszélt odabent.
– Hiába! – sóhajtott a császár.
– Nincs remény! – sóhajtott a szent.
– Ugy-e, mégis a régi rend jobb?! –
tapsolt a győzelmes Tanács.
És Vang-An-Si befalaztatta
a szent torony négy ablakát.

Illyés Gyula: Ditirambus a nőkhöz

1

Nem a kövek és nem a fémek.
Nem amik állják az időt!
Hanem a gyékény, a nád, a kéreg.
Nem az örök-élet-igéret
cinkosai. Nem a kimértek.
Hanem a törékenyek s engedők:
a fű, a lósz, a sás
lett tiltakozás.
A tettük után nyomban eltűnők.

2

Nem a kövek és nem a fémek.
Nem az asszir, a szumir pillérek,
a talpukkal évezret gyűrűztetők.
Nem a bazaltból faragott gúla-tetők.
Hanem a haraszt, az avar, meg a fa:
a messziről igent integetők.
Nem a kemények,
hanem a fonhatók, a szöhetők,
a dolgozó kezekre
kutya szemével figyelők, -
Még messze, messze
valamennyi isten előtt -

3

Nem a kövek és nem a fémek.
Az első szót, a gügyögőt,
az első tanácsot a létnek,
ők kezdték szájba rágni, a
gyapjú, a gyanta, a szösz, a raffia.
A közlékenyek, a serények.
Ők, nem az égnek,
hanem a sári világnak védangyal-kara,
ők, az örökre többrekészek.
Mert aki meg akarja tartani az életet, elveszti azt:
aki pedig kész elveszteni is, megtartja.

4

A romlandók. A hínár, a moha.
A múló. A hártya, a len fonala.
Nem az eleve valakik, hanem a törők,
de nyomban fölnevetők,
hogy megint csak összeilleszthetők,
az így szívósak, így nem engedők.
Az ág héja, a kecskeszőr, a háncs
lett utitárs -
Befogadván valami messze
- hogy mondjuk? - eszme?

rendeléséből a jövőt.

5

Messze a kövek és a fémek
hatalomátvétele előtt.
A hajlíthatók és görbíthetők,
a szívósan gyengédek,
az ujjnyomásra már válasz-puha
anyagok, ők, a soha
vissza nem ütők.
adtak halk jelet - kéz a kéznek -
velünk a Föld!

6

Fú a szél, kopik a talaj,
fölkúszik, óriási hal,
az évszázadok mélyvizéből
a templom, - íze, húsa nélkül.
Száll a por, vékonyul a föld,
emelődik ünnepi tálca
diszében a dög: a ledőlt
fejedelmi palota váza.
Hányingerelten köpdösi
vissza a tisztára szopott
bordát, ivet, oszlopot
az idő. Nem ez kell neki.

7

Nem a kövek és nem a fémek.
Nem a bronzpajzsok, a porfiredények,
a hivalgók, a haszonélvezők.
Hanem a pálmalomb kötények,
a kókuszcsészék, a zsuppháztetők.
Nem a katakombák, nem a tornyok.
Mert mit tudnak a csontok,
ha kifolyt közülük az élet?

8

Ki mondta az első szót a jövőről,
a derüset, a szemén át
meggyőzöt, szívmengetőt:
lehet remény,
mást is rejt a világ,
mint amit mutatott először.
Az első fűszoknya övén
az első ráhímzett virág.

9

Nem sziklakockából rakott erőd,
mit egybe csak a súly maltera köt.
Nem a gög
kapui. Hanem a pelyva, a patics, a pihe,
a vessző, a viasz, a toll ereje
hozott ide -
Igen, ők, az épp mert lágyan

megnyilók lettek a legerősebbek.
Mint ágyék s keblek
a csont- és izom-védte várban:
donzsonjaitokban, asszonyi testek.
Mint akik lebirhatják az időt.

10

Nem a szögletek, nem az élek,
nem a fegyverek, a szűrők s lövők,
nem a királyok s hadvezérek,
hanem az ebnél hamarabb
megokosult vályog-iszap,
a szőrme, az irha
lett vezető, - nem is a férfiak,
hanem ők
a minden tagukban szem-viselők,
a nők kezeit idomitva.

11

Rejti a márvány a szobrot. A Szépet!
De mitől éledt?
Kik voltak a nemzők s szülők?
És kik tették tisztába őt?
De a legelső, kisdedi mosolyt,
amivel szinte odaszólt,
ami a lélek válasza volt
a teremtésnek,
kik csalták oda, tétova
elsőt-mozduló vonásaira
a kőnek is, a fémnek?
Hallgat a sok apa s anya.
Nem, itt a sírok sem beszélnek.

12

Szobrok, ti, már a méhben készek,
harsány-némák, lét-tömlöcök,
épp azáltal holtak, hogy épek,
temetkezőket temetők!

13

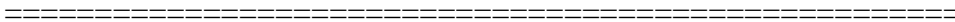
Nem a kövek és nem a fémek.
Míg a fű újra fönt mindent beföd,
tisztítja máris lent a mélyet
szorgos népeivel a föld.
Munkálnak a türelmes férgek,
a hullamosók, bűz-szűrők,
hír-fertőtlenítők, dicsvágy-virus-ölők,
a mord erények, zord erélyek
bacillusgazdáit lemeszelők,
mind-mind az iszonyú pöcegödört
át-, hasznosan úgy-szédögönyözők,
hogyan kidugja, egyre merészebb
kedvvel fejét, az öröm keresőt,
egy hóvirágnyi élet.

A szőlő-bakháta-fésülte dombok
 s nem a rom-fedte, a történelem-
 lerondította bércek,
 a felhő-kavarók, nem a látni is undok
 mellvédek agyaros vigyora, hanem
 a csibesövények,
 nem a várarkok: a zsiba-borítók,
 a kisajtó, a kalantyús kapu,
 a csak fakilincs-záratú
 verőcék, gally- és lécs-cserények,
 nem a lőrészek,
 hanem a kandikálásra szabott zsalú,
 nem a torlaszolók, hanem a nyíló,
 nem a tengeringerlő szirtfok,
 hanem az öblök, a kikötők,
 a borjú- és birka-nyalta mezők,
 nem a keselyük, a denevérek, a solymok,
 hanem a selymek, a fűrj-fészkek, a méhek,
 nem a dörgések, hanem az ének,
 nem a kardok, a kardhüvelyek, a vérték,
 hanem az ingek, a kendők, a harisnyakötők,
 nem a villámok, nem a vulkánok, a rőt
 ablakon át fény-bögve beizzók,
 a mélység düheit mennybeköpők,
 hanem a hős mellbimbók,
 a tövükhöz menekülők
 megóvásában
 bátran
 meredők, tüzelők.

Ajánlás

Nem a zablák, nem a csengések,
 hanem a kosáron a fül;
 nem az ostromok, a bekerítések;
 hanem a korall-sor a nyak körül,
 meg a tüzhely körüli székek;
 nem a viharok, a mének, a diadalzengések,
 hanem a szitaszél-veregetések,
 ha a liszt megtömörül,
 hanem a néma kitekintések
 a téli ablak függönye mögül;
 nem a havasok, a jeges meredélyek,
 hanem a kézimunkázó vetések,
 a vasárnap is orsópörgetők,
 hanem a csecsemő-lebegtetések,
 hanem a csermelyek, a csevegők,
 nem a vezényszó: Rohamra! s Imához!

Hanem a megfordított vánkös.

Horváth Béla: Megváltó üzenet

Isten ma földre küldte minden sugarát.
Az ég sötét, a föld világos.
Megjött az Irgalom a kárhozat fiához.
A Szabadítót váró népnek szól a dal ma.
Megkezdődött a föld megváltó forradalma.
Királyi székéből fölkelt a Seregek Istene
És Egyszülött Fiában minket ültetett oda.
Itt fekszik a szalmán Jehova.
Mint hontalan szegény, kinek lakása nincs,
Egy istállóba jött ide
A mindent alkotó és mozgató Ige.
Ezer világot szoptat ő, a Mindenség Ura,
S mint kedves Kisdédét szoptatja most a szűz Anya.
Ez jessze vesseje, szentséges zsenge tő,
És minden évadon örökkön zöldellő,
Gyümölcsöt egyre hajt, virága egyre nő
S méhében Kisdédét viselte szűzen ő.
Új Ádám született, a régi kor letellett.
Új szövetségre lép velünk ez égi Gyermeke
S mint kedves fiait, most visszaád a mennynek.
Jöjjetek pásztorok, ez itt a Bárány,
Ki életet szerez halála árán.
Itt nyugszik egy kis jászolon,
De Birodalma száz torony,
Mert ő a pálca és a Törvény, az igaz Erősség,
És nincsenek hatalmak, kik szívét legyőzzék.
A történelem Atyja ő, a Nemzetek Vezére,
A pásztor, aki elvezet mennybeli mezejére.
Világ szegényei, ujjongó dalt kiáltatok!
Most jönnek a keresztény századok.
Köszönd a Kisdédet Évának számkivetett nemzedéke!
Világra született a Hit, Remény, a Szeretet s a Béke!
Lobog királyi lobogó,
Ragyog a rejtelmes kereszt,
Hol annak teste megfeszült,
Aki a testet alkotá.
Te villogó és drága fa,
Hordod királyi bíborod,
Te vagy méltó a fák között
Érinteni szent tagjait.
Boldog, kinek két ága közt
Világnak váltságdíja volt,
Testének lettél mérlege,
S pokol zsákmányát vetted el.
A győzelembe menetelő keresztény katonák

Így dalolták a birodalmi útakon Prudentius dalát.
Konstantin császár veretett
Szolgálati övükre keresztény jeleket.
Mert így szegődött hozzá a hadiszerencse.
S az új Városban elrendelte Ilona,
Hogy Jézuskának legyen arany jászola.
A Fő Templomba tették aranyból a jászlat,
S akkor megtépte köntösét a remete alázat.
Ha nincs aranyból s megmarad, ami volt, a szalma,
Még ma is állana a Kisdéd Birodalma.
Szegényeké volt az a Birodalom,
Mert Betlehemben nem aranyból volt az alom.
Szerencsés barbárok hordották széjjel az aranyat
És a jászolból a világon semmi sem maradt.
Ő Istensége, a bizánci Császár
Bíborban születtek mondatott
S arany volt keze-szára.
Gyülekeztek a dögmadarak
A máglyán égetett emberi hús szagára,
Mert máglyahalál az igazi hitnek a háborús szabálya.
A tévtanítók a máglyatűzben elenyésztek,
De vége nem szakadt a keresztény tévedésnek.
És mindig az marad az igazi hit,
Amit a hatalom kardja, bitója és tüze tanít.
A századok óta megvitatott
Hittételeket visszacsereálték a zsinatok,
Mert ez vagy az vala az államérdek.
A testvérgyilkos mindig trónra lépett,
S az írja meg a történelmet, aki győz.
Most jöjj ide, Jézusunk,
Jöjj el, minket megtalálj,
Szabadító nagy Király!
Mióta megszülettél, nem volt egyetlen perc se,
Hogy egyik nép a másikat szeresse.
Maradt a világ, ami volt, csatatér,
És ottveszett a lélek is, nemcsak a vér.
Világra jött a Béke és a Szeretet,
De a hatalom mindig vassal és vérrel fizetett.
Európa minden városát
Porig égették a keresztény katonák.
A svéd király vagy a pápista herceg
Isten nevében tűzzed-vassal így teremtett
Egyszer protestáns, másszor katolikus rendet.
Egymást gyilkolja kétezer éve
Európa minden keresztény nemzedéke.
És minden kínzatás, minden gyalázat
Törvénybe tétetett ebben a keresztény állami rendben,
Jaj, hogyan is lehetett a keresztény ennyire kegyetlen.
Akiért meghalt a Bárány a keresztén,
Az embert, az üdvösség választott gyermekét

Kerékbe törték karóba húzták
Élve megnyúzták kezét levágták tűzön járatták
Lóhoz kötötték nyelvét kitepték
Máglyán égették lefejezték megbélyegezték
Fölnégyelték testét négy égi tájon kiszögezték
Kést döftek oldalába mérget kevertek poharába
Szemét kinyomták megfojtották fülébe ólom folyatott
Toronyba zárták befalazták bitóra húzták
Várnak ablakából árokba vetették
Tagjait nyújtották drótsövénybe fogták
Összetörték csontjait
A keresztény nemzeteket erre tanította meg a hit.
S akik hallották az Angyal énekét, a szentek,
Tudod, hogy mire mentek.
Ott vannak ők szomorú kegyiratokba zárva
Olcso olajnyomatokon a csillogó kegyes bazárban.
Mert a megváltó üzenetből nem maradt semmi más,
Csak a villanyfűzérrel díszített Selfridge Áruház.
De jobb, ha most abbahagyod és elhallgat ez a dal.
Még megfenyít valamely szigorú hivatal
Vagy jön egy istentagadó pap
S besúgja, hogy gonosz vagy és rossz keresztény,
Mert ma sem lelkesít ez a sugárzó eszmény,
A karácsonyi forgalom, a pulyka- és kappan-fölhozatal,
Az áruházban tolongó buta emberi raj
S a Betlehemi Kisdedet káromló kegyeseripar.
Frankfurt, 1959. december 1.

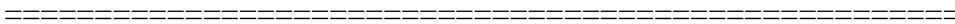
=====

Vas István: Ima a Szent Péter-templomban

Te naponta megfeszített
Mi Urunk, aki még itt is jelen vagy,
E márvány-, arany-, hatalomdagályban,
Tégy értünk csodát, add meg minekünk,
Hogy a mi hitünk
Ne füljön ilyen cikornyás kudarcba.
Ne engedd, hogy hiába
Higgyünk. A történelem önmagába
Visszaforduló, sötét,
Nevetséges csavarmenetét
Törd te szét,
Hogy a gondolat nagy lendületét
Meg ne akassza
Terpeszkedő beteltség,
Ostoba pompa
A nagy kupolát,
A tér komoly oszlopsorát,
Szentjeid küzdelmét, a tiszta
Mesterek szigorú tervét.
Nem irgalomra
Lesz szüksége a földnek.
A buta bestiát, a gögöt öld meg

Bennünk, Uram,
Különben minden hasztalan,

Óvj meg minket a hatalomtól!

Vas István: Katakombák

Szent Ágnes hamvait ma már ezüst
Koporsó őrzi s bronzszobor fölötte.
De akkor milyen szűk helyen feküdt
S milyen szegényes pince földje földte!

Ügyetlen rajzok, csontok, mélyedés,
Éppen hogy helye volt a feszületnek.
Ez a sivárság, ez volt az egész?
A legnagyobb dolgok mind így születnek.

És nemsokára Konstantin kora...
Később máglyák égtek, harangok zúgtak
S Bizánc aranyba dermedt fintora
Felelt az itt szétporladt vértanúknak.

Ölelni nyirkos pinceköveket,
Míg kint a hatalom viharja tombol, -
S aki túlélte, maga öletett
És részt kapott az örök hatalomból.

Unt cirkusz! Vasszabály! El innen, el!
Ős vezeték fut születő koromba.
Keserű, torz tapasztalást felel
Gyötört agyamnak minden katakomba.

=====

Wass Albert: Előhang

Volt egyszer egy ember, az ő háza udvarán oszlopot épített az ő Istenének.

De az oszlopot nem márványból faragta, nem kőből építette, hanem ezer meg ezer apró csillámló homokszemcséből, és a homokszemcséket köddel kötötte össze.

És az emberek, akik arra járva látták, nevettek rajta és azt mondták: bolond.

De az oszlop csak épült, egyre épült, mert az ember hittel a szívében építette az ő Istenének.

És amikor az oszlop készen állott, az emberek még mindig nevettek és azt mondták: majd a legelső szél összedönti.

És jött az első szél: és nem döntötte össze.

És jött a második szél: és az sem döntötte össze.

És akárhány szél jött, egyik sem döntötte össze, hanem mindegyik szépen kikerülte az oszlopot, amely hittel épült.

És az emberek, akik ezt látták, csodálkozva összesúgtak és azt mondták: varázsló. És egy napon berohantak az udvarára, és ledöntötték az ő oszlopát.

És az ember nem szitkozódott és nem sírt, hanem kiment megint az ő udvarára és hittel a szívében kezdett új oszlopot építeni az ő Istenének.

És az oszlopot most sem faragta márványból, sem nem építette kőből, hanem megint sok-sok apró homokszemcséből, és a homokszemcséket köddel kötötte össze.

=====

Stetka Éva: Elszántak

Mentek az országúton egy távoli falu felé
Lábukat lemarta a por
Tarisznyájuk kiürült azért csak énekeltek
Szalagosan lobogtak a felhők
Sodrottszirmú sárga kikericssek hajladoztak a fűszálak között
Kanyarodott az út

Ők csak mentek födetlen fejjel a szélben
Födetlen fejjel július lángjaiban
Botjukra tűzték a tarisznyát csillaggömb ült a botjuk végén
Mezítláb mentek a homokban folyamok homokján csillogott a kvarc

Elhagyták a várost
Ahol házakat emeltek az emberek házakat ahol élni aludni lehet
Gránátvirágos játszótereket az autók néma suhanását egy
havas decemberi napon
Nem ültek a vonatra még a szekér is elhagyta őket
Kidőltek társaik ki hazament ki megházasodott
Ki meg csak ott maradt sebes lábbal az út porában
Eszelősen nézve a fogyatkozó menetelőket

S ők léptek előre mikor már nem is vitte őket a lábuk
Még énekeltek pedig már nem jött ki hang a torkukon
Még léptek előre egy távoli falu felé
Pedig az út is kicsúszott talpuk alól s a hideg ég
Szívükre hajolt úgy folytatta éneküket

=====

Székely Magda: Leüthetsz

Leüthetsz. Én nem ütök vissza.
Az én kezem gyöngé a rosszra,
A hulló test helyén leüthetetlen
erősen áll az én igazi testem.